KIYI ALANLARININ DÖNÜŞÜMÜNDE KAMUSAL MEKÂN İLKESİ: HALİÇ TERSANELERİ

Ergün Özyörük

17 14 01 201

Orcid: 0000-0002-2091-469X

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Jülide Alp

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince bana destek olan ve yardımlarıyla yön veren, tez oluşum sürecinde, benden desteğini ve yardımlarını esirgemeyen, yıldız gibi bilgisiyle bana yol gösteren ve kaybolmamı engelleyen sayın tez danışmanım Doç. Dr. Jülide Alp'e sonsuz minnet, şükür ve takdirlerimi sunarım, binlerce kez teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, desteklerini her zaman hissettiğim canım annem, Selmin Özyörük' e, nurlar içinde yatan rahmetli babam Bekir Mükkerrem Özyörük' e, biricik abim Erkan Özyörük' e, kıymetli abim Dr Erhan Özer'e, kadim öğretmenim olan Şehir Plancısı Sedvan Teber'e, dostum Mimar Mehmet Ziya İmren'e sonsuz minnetlerimi, şükürlerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ergün Özyörük

Eylül, 2021

Annem'e

ÖZ

KIYI ALANLARININ DÖNÜŞÜMÜNDE KAMUSAL MEKÂN İLKESİ: HALİÇ TERSANELERİ

Ergün Özyörük
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Jülide Alp
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021

Kıyı alanları tarih boyunca cezbedici olmuştur, dolaylı ve dolaysız olarak kent için avantajlar yaratmıştır. 19 yy da kolay erişim sayesinde kıyılar sanayi tesisleri için de cezbedici olmuştur ve kıyı bölgelerinde sanayi tesisleri gelişmiştir. Fakat bu yapılaşma kıyı alanlarında kirlenme ve kent insanı için kullanım alışkanlıklarından kopma yaşanmasına yol açmıştır. Sanayide ve teknolojide meydana gelen değişimler sonrasında kıyı alanlarındaki endüstri tesisleri atıl konuma gelmiştir ve bu yapıların kent içindeki konumları sorgulanır hale gelmiştir. Bu tesisler kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Dünya da yaşanan ekonomik ve turistik gelişmeler sonrası kent içi kıyı alanlarının çağın ihtiyaçları doğrultusunda dönüşmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Kıyı alanlarının zamanla kent içinde değerlenmesi sonucu kıyı dönüşüm projeleri için tüketim alışkanlıklarını destekleyecek projeler zamanla kentsel soylulaşma, sınıfsal ayrımlar yaratmaktadır. Oysa dünya üzerinde yapılan kıyı dönüşüm projeleri incelendiğinde, karma kullanım öneren ve kentin farklı kullanıcı kitlelerini kıyılarla buluşturan ve kamusal kullanım alışkanlıklarını öne çıkarıp kıyı kullanımlarını canlandıran projeler başarılı olmuştur. Uzun bir planlama sonucu kamu ve özel sektör işbirliği ile yürütülen, kullanıcı odaklı, rekreasyon aktiviteleri içeren ve kültürel dönüşüm ile endüstri mirasına sahip çıkan projeler daha başarılı olmuştur. Günümüzde eşsiz tarihi mirasa sahip Haliç Tersaneleri için dönüşüm projeleri gündeme gelmektedir. Haliç Tersaneleri kamusal öncelikle, toplumsal yararla dönüştürülmesi durumunda, Haliç sahip olduğu endüstri mirasını kültürel aktivitelerle kentin hafızasında tekrar iz bırakacak, yaşayacaktır. Kent içi kıyı kullanım alışkanlıkları tekrar canlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Kamusal Alan, Sanayi, Kıyı, Haliç.

ABSTRACT

PUBLIC SPACE PRINCIPLE IN THE TRANSFORMATION OF COASTAL AREAS: HALİÇ SHIPYARDS

Ergün Özyörük
Master Thesis
Department of Architecture
Architecture Programme
Advisor: Assoc. Prof. Jülide Alp
Maltepe University, Graduate School, 2021

Coastal areas have been attractive throughout history and have created advantages for the city, both directly and indirectly. In the 19th century, thanks to easy access, the coasts were also attractive for industrial facilities and industrial facilities developed in the coastal areas. However, this structuring has led to pollution in the coastal areas and a break from the usage habits for the urban people. After the changes in industry and technology, industrial facilities in coastal areas have become idle and the position of these structures in the city has become questionable. These facilities need urban transformation. After the economic and touristic developments in the world, it has become inevitable for the urban coastal areas to be transformed in line with the needs of the age. As a result of the value of coastal areas within the city over time, projects that will support consumption habits for coastal transformation projects create urban gentrification and class distinctions over time. However, when the coastal transformation projects around the world are examined, the projects that propose mixed use and bring together the different user groups of the city with the coasts, highlight the public usage habits and revitalize the coastal uses have been successful. As a result of a long planning, projects that are carried out in cooperation with the public and private sectors, that are user-oriented, that include recreational activities, and that protect the cultural transformation and industrial heritage have been more successful. Today, transformation projects are on the agenda for the Golden Horn Shipyards, which have a unique historical heritage. If the Golden Horn Shipyards are transformed with a public priority and for social benefit, the Golden Horn will leave its traces in the city's memory with cultural activities, and will live up to its industrial heritage. Urban coastal usage habits will be revived.

Keywords: Urban Transformation, Public Space, Industry, Waterfront, Golden Horn

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ vi
ABSTRACT vii
TABLOLAR LİSTES x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR xiii
ÖZGEÇMİŞ xiv
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
1.1 Tezin Amacı 1
1.2 Tezin Kapsamı 1
BÖLÜM 2. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI 3
2.1 Kentsel Dönüşümün Tanımı Ve Türleri 3
2.1.1 Kentsel Yenileme (Urban Renewal) 8
2.1.2 Kentsel Yeniden Geliştirme (Redevelopment) 10
2.1.3 Kentsel Yeniden Üretim (Regeneration) 10
2.1.4 Kentsel İyileştirme (Rehabilitation) 11
2.2 Kentsel Dönüşüm Uygulama Alanları 13
2.2.1 Konut Alanları 14
2.2.2 Kent Merkezi 16
2.2.3 Sanayi Alanları 19
2.2.4 Kıyı Alanları 21
2.3 Uluslararası Ve Ulusal Ölçekte Kentsel Dönüşüm Süreci 23
2.3.1 Uluslararası Kentsel Dönüşüm Süreci 23
2.3.2 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Süreci 25
BÖLÜM 3. KIYI ALANLARINDA DÖNÜŞÜM VE KAMUSAL MEKÂN İLİŞKİSİ 30
3.1. Kıyı Tanımı Ve Önemi 31
3.2. Kamusal Mekân Tanımı Ve Önemi 33
3.3 Kıyı Alanları Ve Kamusal Mekân İlişkisi 47
3.4 Kıyı Alanlarında Kentsel Dönüşüm İçin Değerlendirme Kriterleri 53
3.5 Kıyı Alanlarında Kentsel Dönüşüm Yurtdışı Uygulama Örnekleri 58
3.5.1 Baltimore Dönüşüm Projesi 58
3.5.2 Barselona Dönüşüm Projesi 60
3.5.3 Bilbao Dönüşüm Projesi 63
3.5.4 Duisburg Dönüşüm Projesi 64
3.5.5 Hamburg Hafencity Dönüşüm Projesi 66
3.6 Kıyı Alanlarında Ulusal Dönüşüm Projesi 68
3.6.1 Galataport Dönüşüm Projesi 69

3.7 Haliç 70
3.7.1 Yazarın Kendi Çıkarımı. İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 Nolu Proje 70
BÖLÜM 4. HALİÇ KIYI ALANI VE KAMUSAL KULLANIM 74
4.1 Haliç Kıyı Alanları Ve Dönüşüm 75
4.2 Haliç Tersaneleri 77
4.2.1 Haliç Tersanelerinde Dönüşüm 83
BÖLÜM 5. HALİÇ TERSANELERİ DÖNÜŞÜM PROJESİNİ KAMUSAL MEKÂN İLKESİ ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK 89
5.1 Haliç Port Projesi, Merkezi Hükümet 90
5.1.2 Haliç Port Projesi Olumlu, Olumsuz Yönleri 93
5.1.3 Haliç Port Projesini Kamusal Mekân Olarak Değerlendirmek 95
5.2 Yerel Yönetim (İBB) Öneri İlk 3 Proje 97
5.2.1. 1 Ödül 7. Bölge 99
5.2.2. 2 Ödül 7. Bölge 101
5.2.3. 3. Ödül 7 Bölge 104
5.3 Haliç Kıyı Kullanım İçin Öneriler 106
BÖLÜM 6. SONUÇ 111
KAYNAKÇA 115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kıyı Gelişimi Kriter Tablosu 57
Tablo 2: Baltimore Inner Hourbour Projesi Detayları 59
Tablo 3: Barcelona, Port Vell Projesi Detayları 62
Tablo 4: Bilbao Projesi Detayları 63
Tablo 5: Duisburg Inner Horbor Projesi Detayları 65
Tablo 6: Hamburg, Hafencity Projesi Detayları 68
Tablo 7: Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 93
Tablo 8: Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi Detayı 98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kreuzberg Dönüşüm Projesi Öncesi 15
Şekil 2. Kreuzberg Dönüşüm Projesi Sonrası 15
Şekil 3. Dikmen Vadisi Proje Öncesi 16
Şekil 4. Dikmen Vadisi Proje Öncesi 16
Şekil 5. Elephant Castle 17
Şekil 6. Fikirtepe. 18
Şekil 7. Duisburg. 20
Şekil 8. Santral İstanbul 20
Şekil 9. Port Richmond 22
Şekil 10. Baltimore Limanı 59
Şekil 11. Barcelona Port Vell 61
Şekil 12. Barcelona Port Vell Limanı 62
Şekil 13. Bilbao Kıyı Şeridi Ve Guggenheim Müzesi 64
Şekil 14. Duisburg 65
Şekil 15. Hamburg Hafencity 66
Şekil 16. Galataport 69
Şekil 17. Kişisel arşiv: İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 nolu proje. 15.06.2020 72
Şekil 18. Kişisel arşiv: İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 nolu proje. 15.06.2020 73
Şekil 19. Haliç Tersaneleri (Yerliyurt, 2008) 77
Şekil 20. Haliç Tersanesi. Kişisel arşiv.20.02.2020 78
Şekil 21. Haliç Tersanesi, Valide Kızağı 79
Şekil 22. Haliç Tersanesi. Kişisel Arşiv.20.02.2020 81
Şekil 23. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 83
Şekil 24. İstanbul Kültür Üçgeni, Kültür Endüstrileri Odakları 87
Şekil 25. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 89
Şekil 26. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 90

Şekil 27. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 91
Şekil 28. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi 92
Şekil 29. Haliç Tersaneleri. Kişisel Arşiv.15.10.2020 95
Şekil 30. Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi 98
Şekil 31. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül. 99
Şekil 32. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül. 100
Şekil 33. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül 100
Şekil 34. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül 100
Şekil 35. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül 101
Şekil 36. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül 102
Şekil 37. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül 103
Şekil 38. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül 103
Şekil 39. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül 103
Şekil 40. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3.Ödül 104
Şekil 41. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3. Ödül 105
Şekil 42. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3. Ödül 105

KISALTMALAR

AVM : Alışveriş Merkezi

İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi

TDK : Türk Dil Kurumu

THP **:** Taman Hiburan Pantai

TOKİ :Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

İMP : İstanbul Metropoliten Planlama

ÖZGEÇMİŞ

Ergün Özyörük

Mimarlık Anabilim Dalı

Eğitim

Ls.	2016	Maltepe Üniversitesi, Mimarlık, Mimarlık Anabilim Dalı
Ls.	2008	Bilkent Üniversitesi, Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarisi Güzel Sanatlar Anabilim Dalı
Lise	1999	Bahçelievler Deneme Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2008 – 09	Eskişehir Büyük Şehir Belediyesi

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

Yıl	*Kurum*
2008 -	Üye: Peyzaj Mimarları Odası
2016 -	Üye: Mimarlar Odası

Alınan Burs ve Ödüller

Yıl	*Burs/Ödül*
2008	Barış Eyikan Kılınç Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı Öğrenci Tasarım Yarışması. 1.Ödülü
2008	PMO genç Logo tasarım yarışması mansiyon
2008	Fethiye Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari ProjeYarışması: 2. Mansiyon
2020	İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması. 4 bölge :2.Ödül

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Proceno'nun Kaleleri.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Bu tez çalışmasında Haliç kıyısında meydana gelen endüstri alanlarındaki dönüşüm incelenmiştir. Sanayide yaşanan dönüşüm Haliç tersanelerini ve kıyıları etkilemiştir. Bu bölgedeki tesisler atıl konuma gelmiştir. Kentin ortak hafızası, endüstriyel mirası olan tersaneler, kentsel dönüşüm kapsamında projelendirilmektedir. Bu yüzden kentsel dönüşüm kavramını tanımlamak, kentsel dönüşüm sürecindeki uluslararası ve ulusal ölçekli kentsel dönüşüm projeleri incelenmiştir ve ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm projeleri ile ne tür farklılıklar ve benzerlikler ortaya koyduğunu gösterilmek istenilmiştir. Bu kentsel projeler dünyada yapılan kamusal odaklı, insanlığın ortak alanı olarak düşünüldüğünde kentin bütününe nasıl hizmet ettiği örneklerle sunulmaya çalışılmıştır. Haliç kıyı alanlarının dönüşümünün endüstriyel, sosyal ve kamusal olarak önemini vurgulamak istenmiştir. Haliç kıyı alanlarında yaşanan dönüşüm süreci örneklendirilecektir ve Haliçport kıyı dönüşüm projesinin getireceği olumlu ve olumsuzlukların tartışılması amaçlanmıştır.

1.2 Tezin Kapsamı

Bu tez çalışmasında, Haliç kıyı alanlarındaki sanayi tesislerinin kentsel dönüşüm süreci, kıyılar ve kamusal mekân incelenmiştir. Kentsel dönüşüm sürecindeki sanayi alanlarını ve kıyı alanlarında yapılan dönüşüm projeleri incelenmiştir. Kentin kıyılarında atıl konumdaki endüstri tesislerinde yapılan kültürel ve kamusal kullanım odaklı uluslararası ve ulusal dönüşümler incelenmiştir.

Haliç Port projesinin yapılacağı Taşkızak, Camialtı ve Haliç Tersanesi bölgesine odaklanılmıştır. Haliç tersanelerinde yaşanan tarihsel ve kentsel dönüşüm incelenecektir. Sanayi alanları dünyada bir değişim geçirmektedir ve kent içindeki sanayi fonksiyonlarının değişmesi, kıyıdaki sanayi tesislerinin atıl duruma gelmesine yol açmıştır. Bu alanlar hem dünya kentleriyle rekabet etmek, hem kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap vermek için kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda tekrardan kente kazandırıla bilinir. Atıl sanayi tesisleri eski kimlik imajlarını bozmadan yeni bir fonksiyonla kentteki yaşam döngüsüne dâhil olabilmektedir

Tez bu kapsamda, Haliç tersanelerinin dönüşüm macerasını hangi esaslara göre yapıldığını değerlendirecektir. Dünya kentleriyle yarışırken birbirinin kopyası tasarımlar yapmak yerine, tarihi değer ve kimliğimizi vurgulayacak tasarımlarla, endüstriyel mirasımızı herkesin ihtiyacına cevap verecek şekilde, ele alınması gerektiğinin örneklerle altı çizilecektir. Dünyada yapılan dönüşüm projelerini inceleyerek, kentin ihtiyacı olan kamusal alanlara öncelik veren, kıyı kullanımını arttıran ve kültürel mirasa sahip çıkan projeler örneklendirilecektir

BÖLÜM 2. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI

"İnka medeniyetini gezmeye gelen alman arkeologlar anlaştıkları yerel tur rehberleriyle tepede bulunan tapınak bölgesine hızlı bir yürüyüşle geziye çıkmışlar. Yolun yarısına gelindiğinde yaşlı tur rehberi yürümek yerine oturmayı seçmiş ve diğer tur rehberleri oturmayı seçmiş. Alman arkeologlar hadi tepeye bir an önce çıkıp araştırmaya başlamalıyız niye oturuyorsunuz dediklerinde. Tur rehberleri çok hızlı yürüdüklerini ve yerin ruhunu kaybettiklerini söylemiştir" Anonim

Gerçek olmasa bile hızdan ötürü mekân giderek ruhunu kaybetmektedir. Mekânın ruhu teknoloji ve kültürün gerisinde kalmıştır. İçinde yaşadığımız çağ yüksek hızlı bir tren gibi teknolojik ve sanal gerçeklikle kuşatılmış bir seyir halindedir. Bu yolculuk esnasında, insanlar kentsel kimlik, bağlam ve kentsel kültürümüzden hızla uzaklaşıyor. Bu yaşam içerisinde iş, ilişki, yaşam koşulları ve kentler bu değişim ve dönüşümden etkilenmektedir ve gerçeklik algımız her geçen gün değişmekte, sanal gerçeklik hayatımıza dâhil olmaktadır. İnsanın yaşam şekli ve davranış şeklinde değişim ve dönüşüm gözlenmektedir. Sanayi devriminden sonra Avrupa kentlerinde nasıl hızlı bir kentleşme olduysa, endüstri 4.0 devrimiyle kentler, yaşam şekli ve ilişkiler bakımından günden güne değişmektedir. İçinden geçtiğimiz çağ, kentleri oldukça etkilemektedir, İnsanlar hız ve enformasyon çağında büyük bir rekabet halindedir. Neoliberalizim hem şehirleri hem insanları yarış ve kâr etme meşgalesine sokmuştur. Kentler bu kâra dayalı düzenin esiri haline gelmiştir. Bu rekabet, yarış ve hızlı değişim ve dönüşüm kentleri etkilemektedir. Zamanla kentsel mahalle ve bölgeler çağın gerisinde kalması, çöküntü bölgelerinin oluşması ya da kapitalizmin getirdiği yarıştan ötürü, kentler kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Ülkemizde kentsel dönüşüm çok sık kullanılan bir kentsel müdahale yöntemidir. Fakat kentsel müdahalede kullanılacak yöntemler dikkatli seçilmelidir.

2.1 Kentsel Dönüşümün Tanımı Ve Türleri

Kentler son on yıllarda ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler geçirmektedir. Gelişmiş ülkeler artan rekabet koşularından ötürü, sanayi tesisleri, kent meydanları ve kentin tarihi merkezlerin değişeme, dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Sanayi tesisleri,

kent merkezleri atıl konuma düşmüş ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Kentsel dönüşümün anlamı, kentsel kelimesi : "kentle ilgili, şehirle ilgili", dönüşüm kelimesi, "olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılâp, sekil değiştirme olarak" tanımlamaktadır " (TDK)

Kentsel dönüşüm kentin çöküntüye uğramış alanlarında yaşanan işlev kaybı sonrasında, bölgenin eski canlılığını geri kazanması hedefleyen, sürekliliğini sağlaması için kapsamlı ve detaylı müdahaleler planı olarak kullanılmaktadır. "Kentlerin gelişim dönüşüm süreçleri sonucunda merkez sınırları içinde kalan ve yeni hizmet ticaret ortamında işlevini yitirmiş, çöküntü alanları, limanları, limanlar, sanayi alanlarından v.b. başlamıştır"(Alp, 2015).

Kentin sorunları detaylıca incelenmelidir. Ülkelerin, kontrolsüz büyümesi ve gelişmesi, kentsel müdahaleyi zorunlu kılmıştır. Kentler sağlıksız büyümüş, altyapı gereksinimleri yetersiz kalmıştır. Bu yüzden kentler sorunlarını çözmek için kentsel dönüşüm modelleri geliştirmek durumunda kalmışlardır. "Hasol (1998)' a göre ise söz konusu kavram "hali hazırda var olan kentleri ve merkezleri düzeltmek ve içinde bulunulan dönemin gereksinimleri ile örtüştürmek maksadı ile yeniden planlama" olarak tanımlamaktadır ." (Ataöv ve Osmay, 2007). Kentsel dönüşüm kapsamlı, planlı bir süreci kapsamaktadır. Kentler diğer kentler yarış halindedir ve sürdürülebilir olmaları gerekmektedir. Fakat ulus devletlerin kentsel dönüşümde diğer devletlerle yarışabilmek için kentlerin kültürel, tarihi ve cazip kentsel alanları dönüştürmek durumunda kalmaktadır. "Kentsel dönüşüm, şehir ve bölge planlaması için ekonomik yarışa bilirliği korumak, sosyal dışlanmayı en aza indirmek ve çevreyi korumak gibi üç temel amacı içeren bütüncül, kapsamlı ve bütünleşmiş bir yaklaşımdır" (Kocabaş, 2001).

Kent arazileri, eski işlevini yitirmesi, (sanayi ve liman kullanımı gibi) veya savaş, deprem, yangın gibi doğal afetler gibi dış etkilerle değişime, dönüşüme uğramaktadır. Kentsel dönüşüm, kentlerin günümüz yaşam standartlarını yeniden yakalaması, atıl kalan kent arazilerinin tekrar kente kazandırılması, dünya ile yarışacak şekilde tekrar tasarlanması, kentsel arazilerde meydana gelen bozulma, çökme ve çürüme gibi olumsuz, negatif özelliklerin onarılması, ihtiyaç duyulan çağdaş fonksiyonlarla zenginleştirmesi için uygulanır. Kentsel dönüşüm kentin işlev kaybına uğramış, çöküntüye uğramış kentsel arazileri onarmak ve tekrar işlev kazandırmak için

yapılmaktadır.(Şişman ve Kibaroğlu, 1992).“Kentsel dönüşüm, kentsel sorunlara çözüm üretmek amacıyla, değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak ifade edilmektedir”

“20.yy’ın ikinci yarısında ekonomik durgunluk, yeni pazar arayışları, çevre kirliliği ve ulaşımdaki yeni gelişmeler kent merkezindeki mevcut sanayi alanlarının boşaltılmasını gündeme getirmiştir. Su kenarında yer alan, gerek teknolojik gerek ticari gerekse kültürel anlamda hızla gelişimini sürdüren kentlerde boşalan kent merkezleri turizm, rekreasyon gibi yeni çekim güçlerinin yaratılması bakımından önemli potansiyellere sahiptir” (Hoyle aktaran Yerliyurt, 2008). Kentler çağın rekabet koşulları içerisindedir ve küresel rekabetin istekleri doğrultusunda kentsel dönüşüm kaçınılmazdır. “Bu dinamik, çok işlevli ve çok boyutlu fiziksel değişim, kentlerin gelişim, dönüşüm süreçleri. Sonucunda merkez sınırları içinde kalan ve yeni hizmet, ticaret ortamında işlevini yitirmiş, çöküntü alanları, limanlar, sanayi alanlarından v.b. başlamıştır” (Alp. 2005.)

Kentsel dönüşüm tarihsel alanda meydana gelen fonksiyon kayıplarını gidermek, liman, sanayi tesisleri gibi alanlarda meydana gelen işlev kaybını gidermek, kent merkezinde meydana gelen çöküntü alanları ve köhne dokuların giderilmesi amaçlanarak yapılmaktadır. Kentin ihtiyaç duyduğu yenileme dönüşüm ve iyileştirme hareketlerine kentsel dönüşüm demekteyiz. Kentler küresel bir rekabet halindedir ve kente müdahale edebilmek için doğru kentsel dönüşüm aracı seçilmelidir. Çünkü kentler sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerle örülmüştür. Bumin “Kent, sosyolojiden ekonomiye, ”savaş sanatından mimariye birçok disiplinin ortak konusudur” (2016). Bu yüzden kentte yapılacak her müdahale çok iyi düşünülmelidir. Yapılacak tasarımların yaşayan insanlar üzerinde olumsuz ekonomik, sosyal ve kentle kurulan ilişkiyi etkiyebilecek önerilerden kaçınılmalıdır. Kentsel müdahale o bölgedeki var olan nüfusun ihtiyaçlarını öngörülerek yapılmazsa, bölgelerin zamanla oluşturduğu kimlik kaybolur.

Kentsel dönüşüm ülkemizde yeni olsa da Avrupa’da kentsel dönüşüm kavramı daha erken başlamıştır. Bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda bölgenin ihtiyacı olan çözümü üretecek çeşitlilikler yaratılmıştır. Bölgeyi sil baştan dönüştürmek yerine tarihi

dokuyu koruyucu önlemler alınmıştır. Bölgede ekonomik canlandırmalar sağlayarak bölgeyi canlandırmak gibi koruyucu canlandırıcı ve yenileyici kentsel dönüşüm modelleri geliştirmişlerdir.

Kentsel dönüşüm ülkemizde genellikle yıkıp yeniden yapma şeklinde, karşımıza çıksa da Dünya da kentsel dönüşüm farklılıklar göstermektedir. Türkiye 1950 yılında, Marshall yardımlarıyla tarımda makineleşme başlayınca, köyden çok fazla insan iş için kentlere göç etmiştir ve kentin çeperlerine gecekondu adı verilen bir konut tipolojisi belirmiştir. Gecekondu kente yeni gelen insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Fakat gecekondular kentin formunu bozan bir doku yaratmıştır.

Köylerinden kentin gecekondu semtlerine gelen insanlar kentin boşluklarını doldurmuştur. Fakat bu arsaları sermaye sahipleri ellerine geçirdikleri için oluşan kentsel dönüşümden oluşan kâr yine sermaye sahiplerine yönelmiştir. Kentsel dönüşüm ile akla gelen daha çok yeni konut üretmek olmuştur. Bölgenin geçirdiği sosyal ve ekonomik değişimler göz ardı edilmiştir. Bu yüzden gecekondular ortaya yavaş yavaş sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. "Toplu konutlara odaklanan "kentsel planlama düşüncesinin" bu banliyöleri kökünden kazımak için şehir ve kentsellik fikrinin tam karşısına konumlandığı söylenebilir" (Lefebvre, 2018)

Kentsel alan günümüzde uzmanlık alanlarına göre, yaşam koşullarına göre heterojen dokulardan oluşmaktadır. Bu dokular arasında eşitsizlikler, farklılıklar ve altyapı sorunları belirmeye başlamıştır. Bu farklılıkları gidermek için kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmuştur. Fakat kentsel dönüşüm kavramı kentsel sorunlu alanlar için gerekli olsa bile, kentsel dönüşümü uygulamada sorunlar gözükebilir. Çünkü kent yaşayan bir organizmaya benzemektedir. Bu organizma kentin içinde yaşayan insanlar tarafından şekillendirildiği için ve kent nüfusu devamlı arttığı için kentin değişimi ve dönüşümü kaçınılmazdır. Yapılan planlar sürekli değişim dönüşüm geçirmektedir ve her zaman istenilen sonucu veremeyebilir çünkü kent sürekli bir devinim halindedir.

19.yy da kentler hızlı bir şekilde kentleşti. İnsanlar kentlere adeta mıknatıs gibi çekildiler. II. Dünya savaşından sonra, Dünyada insanlar köylerden kentlere daha iyi iş ve yaşam koşulları için gelmiştir. Böylece Dünya genelinde kentleşme hızlı bir şekilde artmıştır. Fakat kent planları bu yoğun göçü karşılayacak konutları içermiyordu. Ortaya sağlıksız ve plansız konut yığınları, gecekondular ortaya çıkmıştır. "Gecekondu pazar

mekanizması içinde, kalkınma çabası gösteren geri kalmış ülkelerin bağımlı ekonomilerinin bir sonucudur. Bu ülkeler hem tarım hem sanayi kesiminde teknoloji ithaline dayanmaktadırlar." (Kaya, 2003). Kentlerin daha çok çekim kuvveti olması ve köylerin işçi sınıfını itmesi sonucu ketlere olan yoğun bir göç olmuştur.

Bütün Dünya ile birlikte Türkiye ve 3. Dünya ülkelerinde çok hızlı bir kentleşme ve konut sorunu ortaya çıkmıştır. Büyük kentler şehirleşmeyi 100 yıllar içinde gerçekleştirdiği için hızlı kentleşme bu şehirlerde daha az hissedildi ama Türkiye gibi yeni ve hızlı kentleşen ülkeler, büyük bir konut sorunuyla karşı karşıya kalmıştır.

Dünya üzerinde çeşitli kentsel dönüşüm modelleri uygulanmaktadır. Bu uygulamalarda arazi aşamalı olarak ve bölgenin ihtiyaçları düşünülerek yapılmaktadır. Oysa ülkemizde yaygın kentsel müdahale biçimi olarak kentsel dönüşüm görülmektedir. Eski ya da dönüşüme ihtiyaç duyan kentsel bölgeler çok hızlı bir şekilde yıkılıp yerine yeni bir doku yaratılarak kentsel dönüşüm yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm sayesinde dönüşüm yapılan bölgeden ekonomik bir fayda sağlanmaktadır. Bu sayede kapitalizm şehirlerin sürekli büyümesi sonucu kendi ekonomik varlığını koruyabilmiştir. Fakat kapitalizmin duyduğu ekonomik büyüme sürekli yeni sermaye ve tüketime ihtiyaç duymaktadır. Kent toprağı kapitalin büyümesi için gerekli bir yerdir. Kapital şehirleri tüketerek büyür ve kendine sürekli yeni dönüştürülecek yeni kent parçaları arar. Kentlerin eski fonksiyonunu kaybetmiş kent dokuları, dönüşüm için ideal arazilerdir.

Günümüzde yapılan kentsel dönüşümü kanser hastalarının tedavi sürecine benzetile bilinir. Kanser tedavisinde hücrelere verilen ilaç hem iyi hem kötü hücreleri öldürmektedir. Bölge ve mahalleri sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak tekrar dönüşüme, iyileştirmeye ve sağlıklı yapmaya çalıştığımız zaman. Bölgede ki kolektif kimlik, aidiyet ve mahalle dokusunu da ortadan kaldırılmaktadır. Yerine başka bir kentsel bölge veya mahalle yaratılmaktadır. Bu yeni mahalle eski ve yeni kullanıcıları arasında bir sınıf, kültür ve yaşam farkı ortaya çıkarmaktadır. Eskiye, mahallenin köklerine ve yaşamın izlerine dâhil ne varsa oradan silmiştir. Kentsel dönüşüm çoğunlukla gelir bakımından düşük grupları yerlerinden eder ve dönüştürülen kentsel arazilere daha nüfuslu, varlıklı bir grubun yaşamasına elverecek şekilde dönüştürülmektedir. Bu yüzden yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda bırakılan

insanlar sosyal ve ekonomik olarak zorluklarla karşılaşmaktadır. Kentsel dönüşüm yaparken etraflıca düşünülüp, yerinden edilen insanlar mağdur edilmemelidir.

"İyi tasarlanmış kentsel bölgeler ve mahalleler, kentin erişilebilirliği, form ve bina oturma sınırlarını belirleyen binaların arasındaki mekanlar ağı … kamusal alanların öncelikli önemini farkettikleri için başarılıdırlar" (Kentsel Görev Gücü tarafından hazırlanan Kentsel Rönesansa Doğru başlıklı rapor aktaran Kocabaş, 2006)

Fakat ne yazık ki kentsel dönüşüm süreçlerinde bölgenin ihtiyaçları düşünülmeden hareket edilmektedir. Bölge halkı yaşadığı mahallede eski tarihi dokunun ve yaşam koşullarının değiştirilmesi sonucu yerinden edilmektedir. Bu yüzden her bölgeye yapılacak kentsel müdahaleler birbirinden farklılık gösterir. Kentsel dönüşüm için Dünya üzerinde gösterilebilecek birkaç tanıma değinmek gerekirse bunları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

(Redevelopment): yeniden geliştirme

(Rehabilitation): iyileştirme
(Urban renewal): kentsel yenileme
(Renaissance) : yenilenme"

"Örneğin, kentsel yenileme ve yeniden yapılandırma gelişmiş Batı ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı sonunda yaygın biçimde kullanılan dönüşüm araçları iken sonraki dönemlerde farklı bağlamsal gereksinmeler ve değişimlere uygun kentsel canlandırma, iyileştirme, sağlıklaştırma ve koruma gibi araçlar öne çıkmıştır" (Ataöv ve Osmay, 2007)

2.1.1 Kentsel Yenileme (Urban Renewal)

"Sosyo-kültürel, ekonomik ya da fiziksel açılardan bir çöküntü süreci yaşamakta olan kentsel alan parçalarının, çöküntüye neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesi sonucu, o alanın tekrar hayata döndürülmesi, canlandırılmasıdır" (Özden, 2000)

Kentsel yenileme kavramı kentlerin yaşadığı çöküntü sorunlarını ortadan kaldırmayı amaçlayarak ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin getirdiği nüfus yoğunluğu ile kentsel planlamada sorunlar ortaya çıkmıştır. Avrupa'da kentlere gelen hızlı nüfus ile kentler değişim ve dönüşüme uğramak zorunda kalmıştır. Bu sorunlara ilaveten, Avrupa

kentleri 2.dünya savaşının getirdiği yıkımı onarmak için kentsel yenileme başlamıştır. 2. dünya savaşı kentlere yıkım getirmiş olsa bile, Rotterdam gibi bazı Avrupa şehirleri tekrardan kentsel yenileşmeyle günümüzde daha popüler bir kimlik yaratmayı başarmış şehirler olarak karşımıza çıkmaktadır. 1950 yıllarında kentsel yenileme kavramı gündeme gelmiş olup kentlerin ihtiyaçları doğrultusunda gelişmektedir.

"Genel bir çerçeve içinde, kentsel yenileme, farklı nedenlerden ötürü zaman süreci içinde eskimiş, köhnemiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terkedilmiş, vazgeçilmiş kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları göz önünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılması olarak ifade edilebilir" (Özden, 2000)

Böylece kentlerin sorunlu alanlarının yeniden iyileştirilerek kente tekrar kazandırılır. Böylece sorunlu kent arazileri sosyal ve ekonomik yönden iyileştirilir. "Değişime konu olan bir alanın, ekonomik, fiziksel ve sosyal koşullarına kalıcı iyileştirme getirme arayışı içinde olan, kentsel sorunların çözümüne yol açan eylem ve kapsamlı ve bütünleştirilmiş vizyon" (Roberts ve Sykes aktaran Kocabaş, 2006)

Kentlerin yaşadığı sorunları ortadan kaldırmak ve toplumun uyumunu sağlamak için kentsel yenileme kavramı ortaya çıkmıştır. Böylece sorunlu kentsel alanlar onarılarak kentsel dokuya dâhil edilmesi sağlanacaktır. "Türkiye'de kentsel yenileme süreci ve bilinci, Avrupa ülkeleri ve Amerika'ya göre oldukça geride seyretmektedir. Kentsel koruma bilincinin geç de olsa yerleşmeye başladığı ülkemizde, 'kentsel yenileme kavramı henüz yeni telaffuz edilmeye başlanmaktadır. Adı geçen ülkeler, kentsel yenileme olgusunu özümsemiş, ilkelerini ortaya koymuş; yasal, kurumsal ve örgütsel bazda formüle ederek uygulamaya geçmişlerdir. Türkiye'de ise kentsel yenilemenin yasal ya da örgütsel-kurumsal bazda yer alması gereken konum henüz belirlenmemiştir" (Özden, 2000)

Ülkemizde sanayileşme geç başlamıştır ve 1950 Marshall yardımlarından sonra kırdan kentlere büyük bir nüfus akın etmiştir. Böylece kentler büyük bir nüfus sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Kentlere yeni gelen nüfus fabrika etrafına konutlarını inşa etmişlerdir. Böylece fabrika bölgelerinin etrafına sağlıksız, altyapısı olmayan ve dayanıksız malzemelerden oluşan bir konut tipolojisi gelişmeye başlamıştır.

Sanayi yapıları kentin dışına taşınmasından sonra bu bölgeler atıl duruma düşmüştür. Kentsel yenileme içinde kurallar barındırması yasalar getirmesi ve kurallar tanımlaması birçok Avrupa kentine katkısı olmuştur. Kentsel yenileme kentlerin yaşadığı hızlı dönüşüme çare olarak önemli bir tasarım fikridir. Yerinde yapılacak müdahaleler ile kentler sosyal, kültürel ve ekonomik geri kazanımlar sağlayacaklardır.

"Avrupa ülkeleri ve Amerika'nın uzun yıllardan beri sürdürmekte olduğu kentsel yenileme çabaları, ayni zamanda kentsel koruma ilkeleri ile de ilişkilendirilmekte, bütüncül koruma ilkesinin ışığında gerçekleştirilen kentsel yenileme eylemleri, bir yandan kentsel kültür mirasını yakın çevresiyle birlikte koruyup yaşatırken, diğer yandan kentlerin çöküntü bölgelerini ıslah edip, bu alanları, öngördüğü yeni fonksiyonlarla renklendirmeye, canlandırmaya ve kente kazandırmaya yardımcı olmaktadır." (Özden, 2000). Kentsel yenileme süreci kapsamlı bir çalışma ve program gerektirmektedir. Yurtdışında uygulanan kentsel dönüşüm projeleri ülkemizde yapılacak kentsel dönüşüm projeleri için referans oluşturacaktır.

2.1.2 Kentsel Yeniden Geliştirme (Redevelopment)

"Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan yoksul konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde barındırılması" (Özden, 2000) .

Yeniden geliştirme kent dokusunda geri dönüşü olmayacak kadar hasarlı semtlerde uygulanmaktadır. Bölgede ki binalar tamamen temizlenerek araziden en üst düzeyde verim elde edilmektedir. Fakat bölgede yaşayanlar semtlerinden başka bir semte taşındığı için ve binalar istimlak edildiği için maliyet oldukça yükselmektedir. Yeniden geliştirme maliyetli bir kentsel dönüşüm modelidir. Bir yeri yıkmak ve tekrardan yapmak pahalı bir dönüşüm modelidir. Mahallerinde yaşayan insanlar yaşanan değişim sonucu sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak oldukça zorluk yaşamaktadır. İnsanların mekânla kurduğu ilişkiyi kesip atan bir uygulama olduğu için insanlarda memnuniyet oranı düşüktür. Bu uygulama daha çok gecekondu semtlerinde uygulama alanı olarak kendine yer bulur.

2.1.3 Kentsel Yeniden Üretim (Regeneration)

1980 yıllarında başlayan, dünya kentlerinde özel sermaye ve yerel yönetimler kentsel bölgeler için ortak projeler üretmeye başlamıştır. Kentsel yeniden üretim,

"Yeniden teşekkül, yeniden doğma, ıslah olma, yenilenme gibi kavramlarla ifade edilmektedir" (Özden, 2000). Yeniden üretim kentsel mahalle veya dokusunun kaybolması, çökmesi ve ortadan kalkması sonucu kentsel alanlarda yapılan müdahaleye denmektedir. Kentin dönüşüme ihtiyaç duyduğu arazilere müdahale etmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu kentsel arazilere kamusal dönüşüm projeleri ile yeniden üretmek mümkündür.

Ülkemizde kentsel dönüşüm için yaygın bir şekilde başvurulmaktadır. Kentsel sorunların çözümünde bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziksel yeniden yapılandırma, yeniden üretim anlamını taşımaktadır. "Kentsel yeniden üretim içinde çalıştığı koşullara göre ayarlanmalıdır. Bu örneğin bireysel bir kentsel yeniden üretim planının bulunduğu şehrin veya bölgenin daha geniş koşullarını ve gereksinimlerini yansıtması gerektiği anlamına gelir ve sosyal dışlanmayı azaltmaya ve dezavantajlı kentsel alanların ekonomik olarak yeniden bütünleşmesini artırmaya çalışmaktır" (Roberts ve Skyes, aktaran Kocabaş, 2006)

Kentsel yeniden üretim kapsamlı bir dönüşüm modelidir. Bu dönüşüm modeli sosyal, fiziksel ve ekonomik olarak bölgede yeniden bir iyileşme sağlamaya yönelik koruyucu ve kapsamlı öneriler getirmektedir. Kentsel yeniden üretimde halkın görüşlerinin alınması ve halkın katılımının sağlanması öncelikli hedef olarak benimsenmektedir.

2.1.4 Kentsel İyileştirme (Rehabilitation):

Kentsel iyileştirme kentin sorunlu bölgelerinde yapılan bir kentsel dönüşüm modelidir. Kentin çöküntüye uğramış alanlarını içinde daha çok kullanıcı odaklı bir dönüşüm modelidir. Kentin çöküntü bölgesinde daha varlıklı grupların çöküntü alanlarına gelmesiyle oluşmaktadır. Kullanıcılar arasında bir dönüşüm çeşididir. Kentsel iyileşme sonrasında kentsel dönüşüm geçiren bölgede sınıfsal, ayrıcalıklı bir sınıf doğar ve bölge sakinleri arasında bir fark ortaya çıkmaktadır. Oluşan bu değişim ve dönüşüm sonucunda bölgede kentsel soylulaştırma meydana gelmektedir.

Kentsel soylulaştırma "Sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, çöküntüye uğramış, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş alanlarda, özellikle de tarihi kent parçalarında sosyal yapının ıslah edilmesi" (Behar ve İslam, 2006) olarak tanımlamaktadır.

“Gentrification” birçok uzman tarafından farklı adlarla Türkçeye çevrilmiştir, burjuvalaştırma, ehlileştirme, mutenalaştırma gibi. Bu kavramın adında bile net bir ifade bulunamaması uygulamada da bazı zorluklar doğurmaktadır.

Kentsel soylulaştırma kent merkezi gibi kültürel ve tarihi değerlere sahip kentsel alanlarda gerçekleşir. Yapılan kentsel soylulaştırma sonrası bölgedeki emlak ve arsa değerlendiği için bölgenin sosyal ve ekonomik yapısında önemli değişikler olmaktadır. Bölgenin eski kullanıcısı ile kentsel soylulaştırma sonrası bölgeye yeni gelenler arasında ekonomik ve sosyal farklılıklar vardır. Eski yapılar rehabilite edilerek yapılar değer kazanmaktadır ve bölgenin eski kullanıcısı ile üst gelir grubu arasında yer değiştirme yaşanmaktadır. Ancak sonuçlar istenilen şekilde gerçekleşmemektedir. Kent içinde ayrıcalıklı sınıflar, adacıklar oluşmaktadır. Bu yönüyle yapılan dönüşümler mekânlardaki fiziksel sorunlara çare olup, sosyal ve ekonomik girdileri değiştirmektedir. Konutların iyileştirilmesinde fiziksel ihtiyaçların karşılanması gerekir. Kentsel soylulaştırma mahalle ve kent parçalarında meydana gelen yıpranma ve çürümeyi onarmak için başlasa da bölgede oluşturulan ilişki ve alışkanlıkları toptan ortadan kaldıracak uygulamalar sergilemektedir. İnsanların tekrardan eski mahallelere taşınması, oluşturulmak istenen bir mahalle ilişkisidir. Mahalle kültürünün korunması gereken bir zorunluluktur. Mahalle içinde yaşayan insanlarla kurulduğu için değişim, dönüşüm esnasında bölge sakinlerini koruyucu önlemler alınmalıdır. Mahalle sakinleri için sosyal alanlar yaratılarak, bir araya gelebileceği alanlar düşünülmeli, aktivite yapabilecekleri alanlar, boş zamanlarını değerlendirecekleri park, meydan gibi alanlar, ekonomik getiri sağlayacakları alanlar düşünülerek tasarımlar yapılmalıdır. Bölge halkının değişim, dönüşüm sonrası bölgeyi terk etmesi bölgenin sürdürülebilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Soylulaştırma sonucu bölgede sınıfsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm araçlarından biri olan soylulaştırma bütüncül planlar içermemesi bakımından kentsel rehabilitasyon gibi işlemektedir ve yaygın olarak kullanılmamaktadır.

2.2 Kentsel Dönüşüm Uygulama Alanları

Kentsel dönüşüm kentin farklı alanlarında uygulanır. Kentin farklı bölgeleri zamanla atıl konuma gelmiştir ve kentsel dönüşüm uygulamalarına ihtiyaç duymaktadır. Bu kentsel dönüşüm uygulamalarının kentlere olumlu geri kazanımları olduğu gibi bazı olumsuz etkileri olmuştur. Bu yüzden kentsel dönüşüm için başarılı, kentin dönüşümünde yol gösterebilecek uluslararası örnekler incelenmiştir. Ülkemizde kullanılabilecek örnekler gösterilmeye çalışılmıştır. Kentsel dönüşüm sayesinde, kentsel bölgeler sağlıklı, sosyal ve ekonomik yönden nitelikli bölgelere dönüştürülmüştür. Kentsel dönüşüm ile kent içindeki sanayi alanları, kıyı alanları, konut alanları, tarihi dokusu bozulan kent parçalarının sorunlarını gidererek çağın gereksinimleriyle tekrar kente kazandırmaktır.

Kentsel dönüşüm kavramı kentlerin sosyo-ekonomik, kültürel ve mekânsal dokusunda meydana gelen değişimlere yol açması bakımından birden fazla uzmanlık isteyen disiplinler arası bir bakış açısını beraberinde gerektirmektedir. 1900 yıllarda başlayan kentsel dönüşüm kavramı, zamane ihtiyaçları doğrultusunda farklı alternatifler üretmiştir. Çünkü kentsel dönüşüm kavramı kentin her alanı için aynı müdahaleyi gerektirmemektedir. Kentin ihtiyaçları doğrultusunda farklı müdahale biçimleri gerektirmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinde başarısız sonuçlar doğuran projeleri incelediğimiz zaman, karşımıza kullanıcının ihtiyaçlarını ve kullanım alışkanlıklarını dikkate almayan projeler ve sonuçta mevcut mahalle halkının yerinden edildiği örnekler görülmektedir. Yapılan kentsel dönüşümler detaylı sosyo ekonomik değişimleri öngörmeyen ve kâr amaçlı düşünülmektedir. Böyle kentsel dönüşümler olduğu zaman kentin hem dokusunu hem de kullanıcının kentsel yaşam alışkanlıkları, pratiklerini değiştiren örmekler görülmektedir. Oysaki kentteki her dönüşüm çok önemlidir. Kentteki mahalleler birbirine bağlı olduğu için bütün bu bağlar kenti oluşturmaktadır. Mahallerde yaşanan olumsuz değişim ve dönüşümler bütün şehre yansımaktadır. Bu yüzden mahallerde yapılan kentsel dönüşümlere dikkat edilmelidir. Çünkü bu dönüşümler bütün bir kentin dokusunu, yaşam ve kentsel kullanım alışkanlıklarını dönüştürmektedir.

2.2.1 Konut Alanları

Günümüzde kentsel dönüşüm konut alanları için kapsayıcı yeni tanımları içeren uygulamalar barındırmaktadır. 20. Yüzyılda kentler hızlı nüfus almıştır. Artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak konut gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu sorunlara ilaveten, kentin bazı semtlerinde eskime ve çöküntü oluşmuştur. Afet, deprem gibi risklere karşı binalar güçlendirilmeleri gerekmektedir. Bu yüzden konut alanlarında kentsel dönüşüm gerekmektedir. Bu kentsel dönüşüm uygulamaları yapılırken kamu ve özel sektör işbirliği ile yürütülmesi kentsel dönüşüm süreçleri açısından daha olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri için gerekli finansman desteği bu sayede daha rahat sağlanırken dönüşüme uğrayan semtlerdeki yerel unsurların, kimliklerin kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda korunması sağlanmaktadır.

Konut alanlarında dönüşüm Türkiye de sık rastlanan kentsel dönüşüm alanıdır. Konut alanlarında yaşanan kentsel dönüşüm projelerinde süreç hızlı gelişmektedir. Fakat hızlı yapılan kentsel dönüşüm projelerinden sonra, kentsel dönüşüm bölgelerinde bazı olumsuz değişikler gözlenmiştir.

"yıkkın kenti kurtarmak ve temkinli kent yaklaşımı doğrultusunda yerel halkın projeye katılması, farklı aşamalarında yer alması, planlama süreçlerinin şeffaf ve demokratik bir ortamda yürütülmesi ve gerçek anlamda yaşantıya aktarılması. Böylece fiziksel ve ekonomik destek sağlanmış, sosyal yapı güçlenmiş, kullanıcının yaşam kalitesine olumlu etkilemiştir." (Gür, 2015)

Kreuzberg dönüşüm projesi Almanya'da uygulanan başarılı kentsel dönüşüm örnekleri arasında gösterilmektedir. Projede göçmenlerin oturduğu semt, kamu fonlarıyla ve özel sektör işbirliği ile dönüştürülen bir projedir. Proje de kullanıcıların fikirlerinin alınması ve projeye müdahil olmaları önemlidir. Mahallenin dayanışmasıyla ortaya başarılı bir kentsel dönüşüm örneği çıkartmıştır. Kentsel çöküntü mahallesinden yaşam kalitesi artmış bir semte dönüşmüştür.

Şekil 1. Kreuzberg Dönüşüm Projesi Öncesi

Kaynak: (Url https://www.gzt.com/skyroad/kreuzberg-gocmenlerin-baskenti-35495420.,erişim tarihi:04.03.2021)

Şekil 2. Kreuzberg Dönüşüm Projesi Sonrası

Kaynak: (Url http://mimdap.org/2008/06/berlin-soylulathyrken/kreuzberg.,erişim tarihi:04.03.2021)

Ülkemizde hızlı kentleşme sonrasında gecekondu bölgeleri oluşmuştur. Konut alanlarında yaşanan sorunları ortadan kaldıracak kentsel dönüşüm projeleri mevcuttur. Kentsel dönüşüm projeleri ile kent için sorunlu konut yapılarını tekrar kente dâhil edilmektedir. Ülkemizde yapılan Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm projesi başarılı kentsel dönüşüm projeleri arasındadır. Dikmen Vadisi Ankara için önemli bir yeşil alandır. Bu amaçla vadi korunmuştur ve vadi nefes alan yeşil bir koridor olarak tasarlanmıştır. Vadiyi koruyarak kentsel dönüşüm sağlanmıştır. Kent için önemli bir yeşil alan kente kazandırılmıştır. Projede kamu özel ortaklığı söz konusu olup, gecekondu sahipleriyle de anlaşma sağlanmıştır. Kullanıcıların projeye tam katılımı sağlanmıştır.

Şekil 3. Dikmen Vadisi Proje Öncesi **Şekil 4.** Dikmen Vadisi Proje Sonrası

Şekil 3Kaynak: (Url https://www.omedyam.com/dikmen-vadisi-meclis-,erişim tarihi:13.01.2021gundeminde101714/ **Şekil 4: Kaynak:**(Urlhttps://tr.wikipedia.org/wiki/Dikmen_Vadisi#/media/Dosya:Dikmen_Vadisi.jpg., ,erişim tarihi: 13.01.2021)

2.2.2 Kent Merkezi

Kent merkezileri zaman içinde değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Bu yüzden kent merkezlerinde kentsel dönüşüm gerekmektedir. Kent merkezleri diğer kentlerle yarışa bilmek, yaşadığı fiziksel yıpranmaları gidermek ve çağın gereksinimlerini karşılamak için kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Kent merkezinde bulunan binaları koruma amaçlı kentsel koruma yöntemiyle yapılmalıdır. Kentsel dokuya sahip çıkan proje anlayışı ile projelendirilmelidir. Zamanla terk edilen veya işlev kaybına uğrayan kent merkezleri eski önemini yitirmiştir. Bu yüzden kent merkezleri eski canlılığını kazandıracak ekonomik canlanma ve yenilenme süreçleriyle kentte eski canlı günlerine kavuşabilmektedir.

"Yerel halkın çeşitli süreçlere katılması ve mahalle yenilemesinin demokratikleşme için bir araç olması, diğer amaçlara göre önceliklidir" (Gür, 2015). Elephant Castle projesi 2001 yılında başlatılıp 2014 yılında sonlanmış olup bölge halkının ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Toplumun bütün kesimlerine ağırlık vermesi toplumun ihtiyaçlarına kapsamlı cevap verecek şekilde tasarlanmış başarılı bir örnektir. Proje özel ve kamu ortaklığı sonucu başarılı bir şekilde sürdürülmüştür. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, mahalle sakinleri ve alana gelen ziyaretçiler ile geniş katılımlı bir dönüşüm modeli gerçekleşmiştir. Proje kentsel dönüşüm sonrası açık ve yeşil alanlara kavuşmuştur. Yeni konutlar yaptırılmıştır ve tramvay ve meydana kavuşmuştur. Bölge tekrarda kültürel ve sosyal bir kimlik kazanmıştır.

Proje başarılı şekilde uygulanarak karma kullanımlı, canlı yaşayan bir kent merkezi yaratmayı başarmıştır. Proje sonrası ekonomi canlanmıştır. Bölge halkını eğitecek kurslar verilerek bölgede yaşayan insanların eğitim düzeyleri yükseltilmek istenmiştir. Kurulan yeni iş olanaklarıyla bölge halkı iş imkânlarına kavuşmuş ve bölgede suç oranları ve bölgeyi terk etme azalmıştır.

Şekil 5. Elephant Castle

Kaynak: (Url https://grant-associates.uk.com/projects/elephant-castle-masterplan.,erişim tarihi:04.02.2020)

Ülkemizde kent merkezlerinde kentsel dönüşüm projeleri yapılmaktadır. İstanbul'da Fikirtepe bölgesinde kent merkezi dönüşüm projesi uygulanmıştır. Yapılan kentsel dönüşüm sonrası mahalle dokusunda büyük ölçüde bir değişim olmuştur ve eski yapı yoğunluğunun üzerinde bir yapılaşma meydana gelmiştir. Mahallenin eski kullanıcısının aidiyet hissini etkileyen olumsuzluklar meydana gelmiştir. Çünkü mahalle sakini kentsel dönüşüm sonrasında mahalle ile mekân ile kurduğu ilişkiler ortadan kalkmıştır.

Kentsel mekân kullanıcısı tarafından yaşayarak şekil almaktadır. Kentsel dönüşüm sonrası mahalle kullanıcısı duygusal olarak sokakla, fırınla ve bakkala kurduğu ilişkiler vardır ve bu kurulan ilişkiler kentsel dönüşüm sonrasında kaybolmuştur. Oysa gündelik yaşam alanlarında kurulan ilişki kentle özdeşleşmektedir.

İnsan mekânlarla gündelik kullanımları doğrultusunda kentsel bir bağ kurmaktadır. “ Kentle kurulan ilişki insan zihninde kurulan ilişkiyle eşdeğerdir. “Mental map” zihin haritası anlamına gelen kavram kişiden kişiye kentin farklı kullanımlarıyla şekil alır. Kentle aidiyet hissi yaratma konusunda yollar, sınırlar, bölgeler, kavşak ve simgeler zihnimizde yer alan, bizi ait hissettiren etkileyen elemanlardır.” (Lynch, 2016)

Kentsel dönüşüm sonrasında kaybolan izler ve kentsel hafıza, insanların kentteki aidiyet hissinin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Kentin yollarında, kavşaklarında ve bizim için simge ve anıt niteliğinde olan yerlerde meydana gelen değişimler bizi etkiler. Bizim için simge niteliğinde olan bu yapılar bizim için önemlidir. Kentli insanın kullanım alışkanlıklarını geliştirdiği bu mekânların birkaçının yok edilmesi, kentin kullanıcısının hafızasında, gündelik yaşantısında sorunlar açmaktadır. Bugün Sulukule geçmişteki halinden10,20 sene önceki halinden, gördüğümüzden farklıdır. Kentsel dönüşüm sonrası tamamen farklı bir hal almaktadır. Kentsel dönüşüm sonrası dönüşüm geçiren bölgede eskiye ait hiç bir iz, hafıza kalmamaktadır.

Şekil 6. Fikirtepe.

Kaynak: (Url https://t24.com.tr/haber/fikirtepe-cozum-bekliyor,816024. ,erişim tarihi:27.06.2021)

2.2.3 Sanayi Alanları

Teknolojide meydana gelen değişimler, sanayi tesislerinin dönüşmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Sanayi alanları kentin içinde eski işlevini yitirmiştir ve atıl konuma gelmiştir. Kent büyümüş ve sanayi tesislerinin kent içindeki konumları tartışılmaya başlanmıştır. Çünkü zaman içinde kent toprağı değerlenmiştir ve bölgede kurulan tesislerin eski fonksiyonlarını yerine getirememektedir. Sanayi tesisleri atıl konuma gelmiştir, köhneleşmiştir. Sanayi tesislerinin atıl kalması sonucu sanayi tesislerini çevresindeki kullanıcı olumsuz etkilemiştir. Sanayi bölgelerinde yaşanan çöküntü sonrası, sosyal ayrışmaların yaşandığı mahalleler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden sanayi tesislerinin kent içindeki değerli arazi konumu ve kent merkezlerine yakınlıklarından ötürü ve sanayi tesislerinin çevrelerinde oluşan çöküntü bölgelerindeki sorunu gidermek için kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanayi tesislerinin kentsel dönüşümle tekrar kente kazandırmak oldukça önemlidir. Sanayi tesislerinin sahip olduğu endüstri mirasına sahip çıkmak, korumak gerekmektedir. Ayrıca sanayi tesislerini dönüştürürken turizm,rekreasyon ve kültürel aktiviteler ile sanayi alanları canlandırılmalıdır. Böylece kentin unutulan hafızası yeni fonksiyonlarla kente dahil edilecek finansal ve kültürel aktivitelerin bir arada olacağı dönüşüm modelleri geliştirilmelidir.

Kentsel dönüşüm sayesinde kentlerin yaşam kalitesi artmaktadır. Sanayi alanları kentlerin içindeki konumları atıl kalması sonucu tekrar döşüme ihtiyaç duymaktadır. Kentsel dönüşüm sonrasında kentin içinde yaşayan kültürel ve tarihi yapılar kente kazandırılır. Sanayi dönüşüm projelerine Duisburg dönüşüm projesini örnek gösterilmektedir. İşlevini kaybeden sanayi yapıları zamanla kent içinde çöküntü alanları oluşturmaya başlamıştır. Bu kentsel sorunu çözmek amacıyla kentsel dönüşüm yaşanmıştır. 89 hektarlık (890.000. m²) bir araiz hem tarihi değerlerinin korunduğu ve çağın ihityaçlarıyla kente bağlanmayı başarmıştır. Kamu ve özel sektör işbirliği ile yürütülen başarılı bir örnek olmuştur. Projeye bütüncül yaklaşılması, kentten koparılmadan, kültürel ve ekonomik yapıların birbirine dahil edilerek proje kazandırılması bütüncül bir tasarım başarısıdır. Eski fabrika yapılarının karma

fonksiyonlarla tekrar işlevlendirilmesi sonucu bölge konut, iş yeri ve sosyal ve kültürel donatıları barındıran bir proje gerçekleşmiştir.

Şekil 7. Duisburg.

Kaynak: (Url https://arquitecturaviva.com/works/plan-director-de-duisburgo-0#lg=1&slide=4., erişim tarihi:04.05.2021)

Kent içinde işlevini yitirmiş endüstri yapıları bulunmaktadır. Bu yapılar yeni fonksiyonlarla kente dahil edilmektedir. İstanbul'da sanayi alanlarında dönüşüm yaşanmıştır. Vadi İstanbul, E-5 hattı sanayi alanı ve Akasya AVM bu dönüşüm projelerine örnek göstermek mümkündür. Santral İstanbul başarılı sanayi dönüşüm projeleri arasında gösterilebilinir.118 bin m² büyüklüğünde olan alan, yeniden işlev kazandırılarak dönüştürülmüştür. Bu sayede sürdürülebilir bir dönüşüm yaratılmıştır Dönüşümün odağında eğitim, sanat ve kültür olarak belirlenmiştir.

Şekil 8. Santral İstanbul

Kaynak: (Url https://www.santralistanbul.org/tr/hakkinda/. erişim tarihi:04.05.2021)

2.2.4 Kıyı Alanları

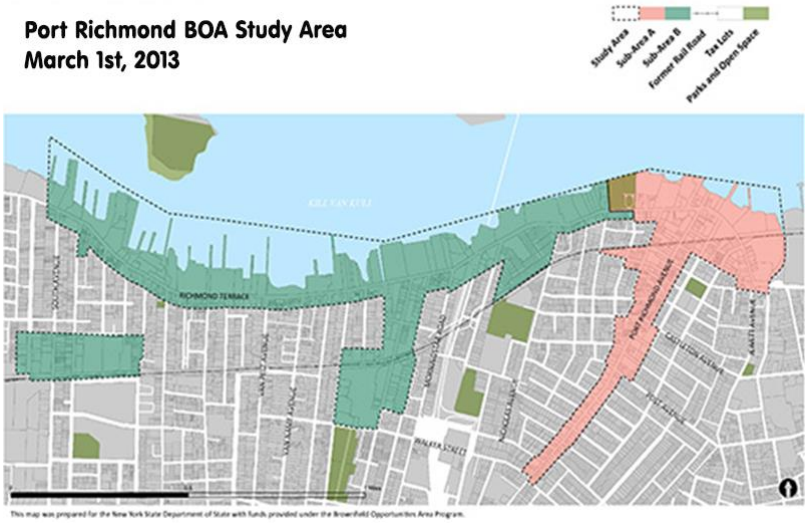
Kıyı alanları kentsel dönüşümde başlıca müdahale bölgelerinden bir tanesidir. Çünkü kıyı kentleri su ile ilişki halindedir. Su ve kıyı kullanım ilişkisi kent kimliğinin önemli bir parçasıdır. Fakat kentler oluşturulurken sanayi, endüstri gibi bazı tesislerin kıyılara kurulması sonucu, insanlar ile kıyı kullanımı arasında önemli bir engel olarak belirmiştir. İnsanların kıyı ile iletişimi sanayi tesislerinden dolayı sağlayamamıştır. Kentsel dönüşüm bu tip kentsel sorunları çözmek için adım atma şansı veren bir uygulama yöntemidir. Çünkü kıyılar hem kentli insan için hem de yatırımcılar için cazip alanlardır. 1980 sonrası kıyı alanlarını turizm odaklı dönüşümler gözlenmektedir. Kıyılar hem turist hem de yerli kullanıcı için cazibe noktasıdır. Kıyı alanları kentlerin kurulum aşamasında sanayi, fabrika gibi yapıların kurulmuştur. Sonra değişen işlev sonrası atıl ve çöküntü haline gelen bu boş arazilerin zamanla değerlenmiştir. Kent toprağının değerlenmesi sonucu değişim ve dönüşüm için cazip gelen alanların başındadır. Kentin giriş kapısı olarak nitelendirebileceğimiz liman alanları, yabancı turistleri karşılandığı bir eşiktir. Turistlerin kent ile ilk intibalarını sağladıkları bir vitrindir. Bu yüzden kıyılarda yapılacak dönüşüm diğer kıyı kentleri ile yarışmak açısından çok önemli bir itibar meselesidir. Kıyılar insanların boş vakitlerini değerlendirebilecekleri ve rekreatif alanlar olarak kullanabilecekleri, spor, eğlence ve dinlence yapabilecekleri özel bir kentsel alandır. Dünyada yapılan kıyı dönüşümlerine bakıldığında, kamusal fayda ve yarar ilkesini öncelik haline getiren projeler daha başarılı dönüşüm modelleri sergilemişlerdir. Mekânın kullanıcısı insan olduğu için insanı projenin merkezine alan dönüşüm projeleri yaşayan ve her daim kullanıcısı olan kent parçaları haline dönüşmüştür. Port Richmond başarılı bir liman dönüşüm örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje planlama ilkeleri şöyledir. “ Alanda var olan toplumun kendi gereksinmeleri ve kimliği ile artan bir bölgesel varlık arasındaki dengeye dikkati çekmek

-Toplumun kendine has yerleşmesinin özelliklerini belirginleştirecek doğal sistemlerle bağlantıları yeniden kurmak

-Genç ailelerin köklerini alana salmaları için çeşitli fırsatlar yaratmak,

-Kültürel ve coğrafi sınırlarla kesişen, mahalle halkları ile pozitif bağlantılar yaratmak.” (Özden, 2000)

Proje özel sektör ile kamu kurumları arasında ortak yürütülen fikir ve projeler olması ve kamu ile birlikte hareket edilmesi bakımından örnek gösterilmektedir. Eski ve yeni yaratılacak binalarda bir uyum yaratılmıştır. Planın kamunun alanına daha aktif şekilde kullanabilecek ve su ile daha yakın temas kuracak şekilde tasarlanmıştır. Proje yapılırken yerel mahalle sakinleriyle görüşülmüş ve onların fikirleri alınmıştır. Ortaya çıkan tasarım sonucunda toplumun büyük çoğunluğu projeden memnuniyet sağladığı gözlenmiştir. Çünkü projenin başarısı kullanıcı ile doğru orantılı olduğu için sürdürülebilir bir tasarım yapmak için kullanıcının onay ve fikirlerinin alınması oldukça önemlidir. Projeyi uzmanların eline olduğu gibi bırakmamak gerekir. Binaların dokularını ve binaların boyutlarına bile yerel halk tarafından müdahale edilmelidir ve onay süreçlerine dâhil olunmalıdır. Proje de gerçekçi hedefler ortay konmuş ve bu hedefler başarıyla sağlanmıştır. Öte yandan kıyıları getirisi yüksek marina, otel, ofis ve konut ağırlık bir dönüşüm modeline gidildiğinde, bölgede sınıf ayrımı doğuracak gelişmeler gözükmektedir. Bölge sakini istemeden bölgeden uzaklaşama yolunu tercih etme zorunda kalacaktır. Projelerde kamusal kullanıma ağırlık verirsek, toplumda sınıfsal bir ayrım oluşmayacaktır. Bölgede yaşayan toplumun farklı kesimleri için yaşam kalitesinde iyileşmeler sağlanabilir. Bunun için kamu ve özel sektör birlikte hareket etmeli hedefler net belirlenip insan odaklı dönüşüm yoluna gidilmelidir.

Şekil 9. Port Richmond

Kaynak: (Url:https://www1.nyc.gov/site/planning/plans/port-richmond-boa/port-richmond-boa.page erişim tarihi:04.02.2020)

Ülkemizde Haydarpaşaport ve Galataport gibi kentsel dönüşüm kıyı projeleri mevcuttur. Kentin su ve kıyı ilişkisini tekrar düzenlemeyi esas alan, kent için turizm ve ekonomik getiri hedefleyen, kültürel aktiviteler içeren dönüşüm projeleri yapılmaktadır. Liman dönüşüm projeleri ile kıyı ve kent tekrar buluşmaları sağlanmaktadır. Kentli insan tarihi, kültürel ve sosyal kazanımlar elde etmektedir. Fakat geri dönüşüm turizm odaklı olduğu için toplumun tamamını kapsayacak kamusal odaklı dönüşümler yapılamamaktadır.

2.3 Uluslararası Ve Ulusal Ölçekte Kentsel Dönüşüm Süreci

Kentsel dönüşüm dünyada, sanayi sonrası artan göçten ve köhneleşme ve işlev kaybına uğrayan kent dokularının sorunlarını gidermek için ortaya çıkmıştır. Bunlara ilaveten savaş, deprem, göç, doğal afet ve gecekondulaşmayla birlikte kent içinde ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır ve kent içinde sağlıksız yapılaşma meydana gelmiştir. Bu kent parçalarının tekrardan düzenlenerek kente kazandırılması, ancak kentsel dönüşüm modelleriyle mümkün olmaktadır. Kentsel dönüşüm yoksul mahallelerin sağlıksız koşullarının iyileştirilmesi sağlayan, ekonomik ve sosyal yenilenmeyi başaran çözümler üretmektedir.

2.3.1 Uluslararası Kentsel Dönüşüm Süreci

Dünyada II. Dünya savaşından sonra şehirlerin dokusunda harabeler ve çöküntüler gelmesi sonucu oluşan hasarın giderilmesi için kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmuştur. Avrupa'da sanayileşme daha erken başladığı için kırdan kente yoğun bir göç gelmiştir ve bu göç kentlerde sağlıksız yapılaşmaya, kentleşmeye yol açmıştır. Bu hızlı yapılaşma düzensizliğe yol açmıştır, yapılaşma zamanla kent dokularının bozulmasına kenar mahallerinin oluşmasına ve suç oranlarının artmasına, sağlıksız altyapı gibi sorunlarla kent baş başa kalmıştır.1950 yılında kentlerde oluşan bu olumsuzlukları gidermek için ilk kentsel müdahalelere gidilmiştir. Kentin sorunlu gelişen, ekonomik olarak güçsüz mahallelerinde yenide düzenlemeye gidilmiştir. Kontrolsüz büyüme kentin göç almasına ve kenti formunu bozulmasına yol açmıştır.

1980 sonrasında, insanların yaşadıkları sorunları çözüm arayan daha insan odaklı kentsel dönüşüm modelleri geliştirilmeye başlanmıştır. Bu yeniden canlandırmaya önem verilmesi ve kaynak ayrılması gereken ve uzun zaman alan bir

kentsel dönüşüm modelidir. Kentin çöküntü bölgelerinde yapılan kentsel dönüşüm müdahaleleri ile bölgesel bir canlanma sağlanmasına çalışılmıştır.

1980 sonrası Avrupa'da başlatılan kentsel dönüşüm için yapılan kampanyanın maddeleri 4 başlıkta toplanmıştır

"a-Kentlerde yaşam koşullarının geliştirilmesi

b- Kentlerin şimdiki ve gelecekteki rollerinin tanımlanması ve ne olacağının tartışılması

c-Kentsel yaşamın geliştirilmesi için mevcut yasaların uygulanması ve yeni yasal dayanaklar elde edilmesi

kentsel sorunlarla ilgili idari ve teknik yöntemlerin geliştirilmesi" (Özden, 2000)

Geliştirilen kentsel müdahaleler Avrupa ve Amerika'da benzerlikler göstermektedir. Tarihi kent merkezleri kimlikleri benzer özellikler göstermektedir. Yapılan müdahaleler ile ortaya çıkan bezer yapılaşmalara engellemek ve ketin kimliği koruyucu ve öne çıkarıcı kentsel müdahaleler daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. Kentlerin kültürel miraslarına zarar vermeden müdahale yapılacak yeni yöntemler geliştirilmektedir kentsel iyileştirme ve canlandırma gibi. Kenti dönüşüm adıyla müze gibi korumak yerine günümüzün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tekrar tasarlamak gerekmektedir.

"zengin bir kültürel ve mimari mirasa sahip olan sanayi bölgelerinin değerlendirilebilir durumdaki turizm potansiyelinin, konaklama imkânlarının iyileştirilmesi tanıtım ve eğitim yoluyla harekete geçirilmesine yönelik tedbirler" (Özden, 2000)

Yeni fonksiyonlarla dönüşün mekânı canlandırma, kentsel dönüşüm hedefleri arasında olmalıdır. Bölge halkı ile beraber sürdürülen projeler daha sağlıklı ve yaşayan mekânlar yaratma konusunda daha başarılı sonuçlar alınır ve kullanıcı potansiyeline göre oluşturan mekânlar yaratılmalıdır.

2.3.2 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Süreci

"Türkiye'deki kentleşme olgusu, ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını biçimlendiren temel öğelerden biridir. Kentleşme, yalnızca tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, toplumsal değişme sürecinin bir göstergesidir"(Kaya,2014). Cumhuriyetin kurulmasıyla modern bir hayata geçiş başladı ve bu modern hayat şehirlerde vücut bulmuştur. Türkiye kentleşmeye geç başlaması ve 1950 sonrasında kentlerin hızlı göç almasına yol açmıştır. Bu yüzden kentler plansız ve sorunlu büyümesine yol açmıştır. Özellikle İstanbul gibi bir mega kentte sorunlar daha büyük bir hal almıştır. Ülke çok hızlı bir şekilde kentleşmeyle yüzleşmesi, kontrolsüz denetimsiz şehirleşmeyle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır.

Türkiye'de yaşanan bu göçleri karşılayacak konut hazırlığı ve planlar yoktur. Ankara için yapılan planların üzerinde bir büyüme ve göç dalgası geldiğinde, kente kırdan gelen misafirler kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmıştır. Atatürk Ankara başkent olurken planlı büyümesi ve tasarlanması için çaba harcamıştır ve şehir plancısı Jansen'i Ankara'ya davet etmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar planların hayata geçmesini zorlaştırmıştır . ((TOKİ), 2011,) " Jansen Atatürk'e bir kent planı uygulayacak kadar gücünüz var mı? Almanya'da bile özel çıkarların elinden planları kurtarabilecek güçlü yönetimleri zor bulabiliyoruz". Çünkü şehir planı yapmak ekonomik yükümlükler bakımında oldukça yüksektir. Buna ilaveten özel sektör kentsel dönüşümden ekonomik olarak fayda sağlamaktadır. Ama ekonomik zorluklardan başka olarak, Ankara'nın şehir planı yapılırken, beklediği büyümenin üzerinde bir nüfus Ankara'ya gelmiştir. Bu yüzden kente yeni gelen nüfusun konut sorunu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden kente yeni gelen misafirler kendi konut sorunlarını, kendi bilgi ve deneyimlerinden faydalanarak çözmeye karar vermişlerdir ve ortaya plansız, denetimsiz ve sağlıksız kentler ortaya çıkmıştır.

Kentlerin hızlı göç alması insanları kendi konut sorunlarını yine kendileri çözmesi gerektiği kararına vararak gecekondu adı verilen bir yapı biçimiyle Türkiye karşılaşmıştır. "Gecekondu yasa bakımından İmar ve Yapı mevzuatına aykırı olarak kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde sahibinin rızası olmadan yapılan izinsiz yapılardır" (Keleş,1972). İnsanların zorunlu barınma ihtiyacını gidermek için

başvurdukları ve inşa ettikleri derme çatma bir yapılaşma olarak kurulan konutlardır. Tekeliye göre "Gecekondu, toplumun saptadığı normlar ya da standartlar içinde konut sorununu çözmeye düşük gelirli grupların, olupbittilerle oluşturduğu konut gereksinimini karşılama yoludur" (1976.)

Gecekondu tipolojisi Türkiye'nin kentsel yenileme ve dönüşüme başvurduğu en önemli kentsel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çarpık yapılaşma ve altyapısız mahalleler kentte sosyal, ekonomik birçok soruna yol açmaktadır. Kente yeni gelenler sanayi bölgeleri çevresine yerleştiler ve kendi konutlarını ürettiler. Bu konut tipi kentlerin beklemediği bir nüfus çekerek kentlerin plansız büyümesine yol açtı. "Gecekondu, birden bire bu bunalımla ortaya çıkan bir olgu olmaktan çok daha önce var olan bir sürecin artan sayılar dolayısıyla nitelik değiştirmesidir.1927'de 3.750,1949 'ta 5000'e 1950'de 8.240'a ulaşmıştır". (Tekeli, 2013)

Türkiye de kentleşme giderek artan ve yükselen bir durum haline gelmiştir. "TUİK verilerine göre 1927 yılında % 17'nin altında kalan kentleşme oranı 1960'ta yaklaşık %32'ye çıkmış 1980'lerde kent ve köy nüfusu eşitlenme sürecine girmiştir. 2000 yılı sayımına göre ise Türkiye'nin yüzde 65 'i kentlerde yaşamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre Türkiye 1980-2000 yılları arasında dünyada kentleşme oranı en yüksek 3. ülkedir" ((TOKİ), 2011) .

Gecekondu tipolojisi hızlı kentleşen şehirlerin ortak sorunudur. İnsanlar çalışma ve iş için kente gelmiştir fakat ekonomik olarak yetersiz durumda olan bu kesim kent içinde ev tutabilmesi oldukça güçtür. Çünkü konut fiyatlar yüksektir ve bu durumda kente göç eden insanların barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Oysa barınma sorunu devlet tarafından planlar ve politikalar tarafından çözülmesi gerekmektedir. Bu yüzden, kente gelen insanlar kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalmışlardır. İnsanların barınma ihtiyacı önemlidir. İnsanların hayatlarına devam edebilme, sosyal bir statü kazanma, güven ve sığınak ihtiyacı karşılaması bakımından önemlidir. Gecekonduda yaşayanlar kent kültüründen etkilenseler bile kendi özlerini alışkanlıklarını topyekûn değiştirmemişlerdir. Bu yüzden şehirde sınıfsal ayrışmalar ortaya çıkmıştır.

Ankara'nın başkent olması sonucunda yüksek bir nüfus çekmiştir ve 1950'lerde sanayinin gelişmesi, kentleri bir cazibe merkezi haline getirmiştir. İnsanlar daha iyi bir yaşam, sağlık ve çalışma gereksinimlerini karşılamak için kentlere yoğun bir şekilde

göç etmiştir. Kent yaşamının cazibesi ekonomik, iş, sanat, kültür ve sosyal ve sağlık donatılarının kentlerin barındırıyor olmasıdır. Fakat kentlere yeni gelenlere kentler yeterli barınma imkânı sağlayamamıştır ve gecekondular ortaya çıkmıştır. Fakat kentlerin büyümesi sonucu kentin dışına inşa edilen gecekondular, zamanla kentlerin içinde yer almaya başlamıştır. Kentin içindeki arazilerin değerlenmesi sonucu gecekondu arazilerinin değeri artmıştır. Kentlerin ihtiyaç duyduğu altyapıdan yoksun olan gecekondu bölgeleri, kentsel dönüşüme ihtiyaç duymuştur.

Bunlara ilaveten Türkiye de kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmasının bir diğer sebebi deprem bölgesinde olan bir ülke olmamızdır. Ülkemizde yaşanan 1999 depremi ülkenin ciddi bir deprem bölgesi olduğu ve acil bir kentsel yenilenme, dönüşüm geçirmesi gerektiği yıkılan konutlar ve can kayıplarıyla ortaya çıkmıştır. Depremden sonra yapılan araştırmalarda insanların evlerinin, mahallelerinin yıkılıyor olması, insan psikolojisinde önemli sorunlar yarattığı psikologlar tarafından dile getirilmektedir. Bu fikirden hareketle kentlerde yapılacak dönüşüm müdahaleleri ciddi düşünülmelidir. Proust planı doğrultusunda yol genişletme çalışmalarında, yıkılan ev ve dükkân sahiplerinde yaşanan yıkım sonrasında hastalanma hatta ölüm vakaları gözlenmiştir. Yapılacak gereksiz yıkımlar insanların hafızalarına, belleklerine ve anılarına zarar vermekte, insanların psikolojilerini bozmaktadır.

Türkiye hem gecekondu hem deprem gerçeği yüzünden kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Fakat Kentin ihtiyaç duyduğu dönüşüm alanları aynı zamanda kent için cazibe yerleridir. Günümüzde kent arazisi yüksek bir kâr ve rant kaynağıdır. Kentler kapital güçler doğrultusunda yeniden şekillendirilmekte, dönüştürülmektedir. Kentsel dönüşüm yapılırken herkesin ortak alanı ve çıkarları düşünülmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşüm yapılırken kent içindeki ekonomik gücü elinde bulunduran kesimin kâr ve çıkarları daha öncelikli hale gelir. Oysa kentleşme her geçen gün kent içindeki kamusal alanları, açık alanları ve yeşil alanları tehdit etmektedir.

Günümüzde kentsel tasarım ve kapital sermaye arasında büyük bir ilişki vardır. Sermayenin kentleşmesi ile kentler kapital sistemin doğrultusunda gelişmektedir. Kentler kapitalizmin gelişmesine hizmet etmektedir. Kentlerde sosyal eşitlikten bahsetmek oldukça güçleşmektedir. Kapitalizim'in devamlı büyüme arzusu kentleri tüketmektedir" Kentsel dönüşümün gayrimenkule odaklanarak, toplumun sosyal,

ekonomik ve kültürel yapısından referans almadan, sadece fiziki mekânın düzenlenmesi olarak algılanmaktadır. Dönüşüm süreciyle üretilen mekânların kentin ruhuna ve mekânına yabancı olması." (Şişman ve Kibaroğlu, 1992)

Kentsel dönüşüm sadece binaların yıkılıp yenilenmesi olarak görülmemelidir. Kentin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilmelidir, kentin ekonomik, sosyal ve alt yapı gibi farklı ihtiyaçları için farklı çözüm önerileri geliştirilmelidir. Kent arazisi iyice analiz edilip ihtiyaç duyulan uygun çözüm önerileri geliştirilmelidir. Kentsel dönüşüm olarak yenileme, yenileşme, yeniden canlanma gibi alternatif çözümler kentin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmelidir.

Günümüzde kentler kapitalizmin eşliğinde kent arazisini tüketerek büyümektedir. Kentin tarihi unsurları kentsel büyüme karşısında yok olma tehlikesi bulunmaktadır, eski orta çağ kentlerinde önemli mekânlar kale ve katedral kentlerin en görkemli yapılarıdır. Günümüzde kapital sistemin inşa ettiği yapılar bu görkemli yaşam alanlarını devralmıştır. Kentler statü ve ün kazanma yeridir. Bu yüzden dönüşüm yapıları kentte varlık gösteren statülü insanlar için görünür olma özelliği kazandığı yerlerdir. Bu yüzden kent merkezi veya tarihi kent dokularında meydana gelen dönüşümler sonucu bölgeye daha nüfuslu insanlar yerleşirken eski semt sakinleri yaşanan dönüşüm sonrası mahalleri terk etmek durumunda kalmışlardır.

Kentsel dönüşüm projelerinden sonra, dönüşüme uğrayan kent arazisi değerlenmektedir. Bunun sonucu olarak eski mahalle kullanıcısı yeni dönüşen yerde barınmakta zorluk yaşamaktadır. Çünkü yaşam maliyetleri, kiralar artmaktadır. Bölgenin kullanıcısı eski alışkanlıklarını hayallerini biriktirdiği mahallerden taşınmak durumunda kalmaktadır. Çünkü kentsel değişim sonrası mahallenin sahip olduğu kolektif hafızaya dair bir şey kalmamaktadır. Eski kentsel dokuya ait izler silinmektedir. Fakat kentsel dönüşüm sonrası inşa edilen semtlerde, mahallede eskiye ait kökler, izler veya tarihi temelden geriye eser kalmadığı için insanlar bölgeleri terk etmek durumunda kalmaktadır. Kentsel tasarım sürecini terzilerin üretim sürecine benzetilmelidir. Kentsel dönüşüm yapılacak araziye önce bir prova alınması, arazinin ölçüsünün alınması gerekmektedir. Sonra kullanıcının istekleri alınmalı ve doğru yorumlanmalı, uygun malzeme seçilmelidir. Ardından birkaç prova daha alıp, bedenin tam ölçüsünde zamana yayılmış şekilde kent mekânı üretilmelidir. Günümüzde ise kentsel dönüşüm

fabrikasyon elbiselerin içine insan bedenlerini zorla sıkıştırmaya çalışmaktadır. Fabrikasyon, seri üretim ve hızlıca evler, projeler ve mahalleler tasarlanıp insanları bu yaşam şekline adapte olmaları beklenmektedir. Sonuç olarak bu hayali beklenti gerçekleşmemektedir. Bölge kullanıcısının ihtiyaçları doğrultusunda üstünde provalar yapılarak, kullanıcının istediği özellikler proje eklenerek ve zamanla iyi düşünülerek hayata geçirilmelidir. Böylece ortaya yaşayan ve kullanılan mekânlar çıkacaktır.

Ancak ülkemizde yapılan hızlı kentsel dönüşümler sonrası birçok mahalle dokusu silinmektedir. Sulukule dönüşüm projesine itiraz edilip, projenin mahallenin dokusuna zarar vereceği mahkeme kararıyla belgelense dahi proje 2 yılda bitirildiği için ortada itiraz edilecek çok bir şey kalmamıştır. Ülkemiz kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Plansız kentleşme yüzünden insanlar bazı sorunlar yaşamaktadır ve bu sorunlar kentsel dönüşümü gerektirmektedir. Kentsel dönüşüm kentin ekonomik, sosyal, fiziksel, altyapı ve yaşam kalitesi gibi eksik olan kent dokusunu tekrar onarır. Kent dokusunu, örüntüsünü bozmadan meydana gelen olumsuzlukları giderilmesiyle olur.

BÖLÜM 3. KIYI ALANLARINDA DÖNÜŞÜM VE KAMUSAL MEKÂN İLİŞKİSİ

Tarihin başlangıcından beri birçok şehir su kenarlarına inşa edilmiştir. Görsel bir güzelliğinin yanı sıra ticaret, taşımacılık gibi getirilerinin olması kentlerin su kenarlarına kurulmasını cazip kılmıştır. Dünyada tarihin başından beri kıyılar cezbedici bir konumdadır, kentlere görsel bir estetik verir. Kıyılar tarihin başından beri değişim ve dönüşüm içindedir. Kıyı alanları tarım için elverişli konumlarıyla ortaya çıkmışlardır. Kıyı alanları sanayi devrimi sonrası hammadde ve taşımacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü liman, iskele ve depolama gibi hizmetler sunmuştur. Fakat teknolojide meydana gelen değişimlerden ötürü kıyılardaki sanayi tesisleri atıl kalmıştır ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duymaktadır.

Kıyı alanlarında yapılacak dönüşümler, hem yerli kullanıcı hem de turistlere yönelik olumlu sonuçlar vermektedir. Kıyı alanları tarihin önemli dönemlerine tanıklık etmiş olması, kentlere tarihi bir miras bırakırken, günümüzün teknolojisiyle, turistlik faaliyetlerle donatılması küresel rekabet için gerekmektedir. Kıyı alanlarındaki sanayi tesisleri tarihsel, kültürel ve ekonomik değerinin paha biçilemez bir konumdadır. Kıyı alanları tasarlanırken çok dikkatli hareket edilmelidir. Halkın ortak alanı olan bu alanları koruyucu ve ortak kullanımın daha yoğun olacak şekilde tekrardan düşünülmelidir. Kıyılar kent kimliğinin önemli bir bölümünü teşkil eder. Su, nehir, göl ve deniz kıyılarının kentlerin görsel ve ticari olarak gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu bakımdan su kenarında olan şehirlerde liman faaliyetleri yoğun olarak gözükmekte, mal taşıma esnasında kültürel alış verişler sayesinde kent içinde ekonomik ve kültürel çeşitlilik ve zenginlik yaşanmaktadır. Kıyıların kente ekonomik getirisinin çok olması, herkes için cezbedicidir. Kentin büyümesini bile bu yönde etkilenmektedir. Bütün bu ticaret faaliyetleri limanlarda depo, endüstriyel tesis gibi yapıların yapılmasına yol açmaktadır. Böylece ticari yapılar, tesisler kıyı ile kentin ilişkisine engel teşkil edecek bir bariyer oluşturmaktadır. Fakat 19. yy' dan sonra sanayide meydana gelen değişimler, limanların ve sanayi tesislerinin eskisi gibi kullanılamaması, kıyılardaki

sanayi tesisleri için başka alternatifler düşünülmesine ve dönüştürülmesine yol açmıştır. Sanayide meydana gelen değişimler ile sanayi tesisleri taşımacılık ve üretim teknolojindeki değişlerden dolayı atıl kalmıştır ve sanayi işlevini yitirmiştir.

Bu sayede kıyılar kentli insanlar için önemli bir açık alan olarak değerlendirilebilme şansı ortaya çıkmıştır. Dünya üzerinde kıyıların kamusal kullanıma açılması sonucu, kentin daha canlı ve yaşanabilir imkânlar sağlayan başarılı örneklerle doludur. Halkın kıyılara erişebilir ve kullanabiliyor olması kentli ile kıyı arasında bir kullanım, aidiyet duygusunun oluşmasına sağlar.

Kentin değerli kıyı alanlarını tekrarda canlandırma ve halkın açık ve kamusal alan ihtiyacını karşılayacak dönüşümler sağlamak devletlerin öncelikli görevidir. Kıyı alanlarında yapılacak dönüşüm ile halk yeniden kıyı alanlarına kavuşabilmesi bakımından önemlidir. Kıyı alanları halkın, toplumun ortak faydası yönünde dönüştürülürse sosyal, ekonomik, kültürel, rekreasyon ve kamusal alanlar kente kazandırılır. Günümüzde giderek azalan açık ve kamusal alanlar için kıyı alanlarında yapılacak dönüşüm kamusal öncelikli ve toplumsal fayda ve yarar sağlanmalıdır. Halkın katılacağı yaşayan ve sürdürülebilir kıyı dönüşümü elde etmek mümkün olacaktır. Yurt dışında yapılan kıyı dönüşüm projeleri incelendiğinde özel ve kamu işbirliği ile yürütülen projeler başarı elde etmiştir. Halkın fikirlerinin alınıp, halkında uygulama aşamasında rol alan projeler yaşayan canlı kamusal mekânlar haline geldiği gözlenmiştir. Kıyı alanlarımızda yapacağımız kamusal öncelikli dönüşümler ile kıyılarımıza yaşayan ve sürdürülebilir bir model üretme şansı yakalanacaktır.

3.1. Kıyı Tanımı Ve Önemi

Türk Dil Kurumuna göre kıyı “ Kara ile suyun birleştiği yer” olarak geçmektedir. Kıyılar her zaman insanların tercih ettiği alanlar olduğu için yoğun bir kullanıma sahiptir. Yoğun turist çeken bölgeler olması sebebiyle tarih boyunca her zaman ilgi odağı konumundadırlar. “Kıyı görsel bir mekân olarak ele alındığında ise; denizde ufuk çizgisi, karada siluet çizgisine dayanan ve üçüncü boyutta havada ve sualtında tamamlanan bir bütündür. Bu bütünün en yoğun olarak algılanan özelliklerinden biri açıklık duygusudur. Açıklığın sağladığı fiziksel ve görsel boyut, özgürlük ve rahatlama hissi vererek insanları psikolojik açıdan dengeli ve sağlıklı hale getirir. Bu nedenle kıyı, çizgi veya yüzey değil, üç boyutlu ve içinde barındırdığı

ekolojik sistemlerin yasam döngüsüyle dördüncü boyutu da kazanan bir mekândır ". (Yerliyurt, 2008)

Kıyılar sahip oldukları görsel estetikle cezbedici konumdadır. Turistik olarak yeme içme faaliyetlerinin yapılabilmektedir. Kıyılar aynı zamanda rekreasyon spor ve toplanma imkanı sağlamaktadır.

"Kamu, kıyıdan dolaylı ve dolaysız şekilde yararlanmaktadır. Dolaylı olarak yararlanma; sanayi, turizm, ulaşım gibi eylemlerin, üretimlerinin insan tarafından kullanılması iken, dolaysız olarak yararlanma; toplumun her kesimince, sınıf farkı, gelir düzeyi göz önünde bulundurulmaksızın dinlenme, eğlenme, sağlık, spor, vb. amaçlı kullanımdır" (Elhan, 2009)

Kıyıların kentin ekonomisine, ticari yaşantısına büyümesine katkı sağlamıştır. Bu sayede kıyıların sağladığı avantajlar ile kentler gelişmiştir. "Yapı malzemelerinin ve yiyeceklerin ulaştırılması, bir savunma çizgisi, bir su elde etme kaynağı ve gücün göstergesi olarak şehirlerdeki su elemanının büyük önemi vardı. Hemen hemen Avrupa'nın bütün büyük şehirlerinin bir nehirle, bir haliçle veya bir açık denizle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Şehir formuna endüstri devrimiyle getirilen değişiklikler bile şehrin su sınırlarını kaybetmesine izin vermemiştir. 19. yüzyıl endüstri şehirlerinin çoğu konumlanmıştır. Londra, New York, Buenos Aires, Town ve Sydney önemli örneklerden sadece birkaç tanesidir." (Doğan, 2006)

Kentin büyümesi kıyılar üzerindeki boşlukların azalmasına yol açmıştır. Kentin sanayi tesisleri kıyıda kurulmaları daha sonrasında teknolojide meydana gelen değişimler ile atıl konuma düşmüştür. "Sanayi, liman ve limana dayalı işlevlerin kıyı ve kıyının gerisindeki kentsel alanlardan çekilmesi, istihdama dayalı yeni bir göç sorununa neden oldu. Bu gelişmeler sonucunda şehrin kalbinde yer alan bu mekânlar terkedilmiş boş ve ıssız alanlar haline dönüştü." (Doğan, 2006)

Kentin kıyı alanalar içinde boş kalan sanayi tesisleri kentin dinlenme ve eğlence ihtiyacı karşılayacak boşluklardır. Kıyı alanları günümüzde kentin en değerli kullanım alanları arasındadır. Kıyı kimliği olarak eskiden hizmet veren liman, tersane ve sanayi tesisleri günümüzde eski fonksiyonlarını yitirmeleri sonucu kentte atıl olarak beklemektedir. Bu bekleyiş esnasında bu araziler kent içerisinde paha biçilemez bir rant yaratmaktadır. Kıyılar deniz ile karalar arasında köprüdür. Denizi ve karayı birbirine

bağlayan önemli bir görev üstlenir. İnsanları her iki alanı kullanmalarını sağlar. Özellikle İstanbul gibi tarihi bir geçmişe sahip kıyı alanları hem yerli kullanıcıya hem yabancılara hizmet edecek şekilde düşünülmelidir. Sanayi kimliğinin izleri silinmeden, kimlikten ödün vermeden dönüşüme uğraması, herkesin miras alanları olan kıyılar için kültür ve kolektif hafızası için büyük bir kazançtır.

Ancak kıyı alanlarının dönüşümünde, marina, otel ve lüks konut projelerine öncelik vermek, kentin belirli, ayrıcalıklı sınıflarına hizmet eden bir dönüşüm modeli yaratmaktadır. Bu tip dönüşümler kentte eşitsizliğe yol açar, kamu vicdanını zedelemektedir. Oysa kıyılarda yapılacak, herkesin kültürel miras alanının da yapılacak kamusal dönüşümler, toplumun tamamını cevap veren, hitap eden bir hizmet sunmaktadır. Kıyı kimliğini kaybetmeden dönüşüm projesi geliştirmek, "yerelliği kaybetmeden küresel sermayenin isteklerine boyun eğmeden yapılacak dönüşümler hem daha eşitlikçi bir kullanıma hem de gelecek kuşaklara için önemli etki yaratır". (Sennett, 2016). Böylece, kıyı kimliği ve kamusallık nesilden nesille aktarılma şansına kavuşur.

3.2. Kamusal Mekân Tanımı Ve Önemi

Gökgür'e göre "Kamusal alanlar hangi kültürden, hangi dinden ve hatta hangi sosyal statüden olursa olsun, her bireye sunulmuş veya açılmış alanlardır" (2017)
Kamusal alan etimolojik olarak pubs (pubis) sözcüğünden türemiş Latincede "publicus" olarak geçmektedir. Bu sözcük beraberlik içindeki insanları ve bir topluluğa ait ortak olan her şeyi ifade etmektedir.

-Ev dışındaki alanlar bütünü,
-Halkın karşılaştığı alan (kafe, cami, üniversite vb).
-Ekonomik yönüyle ortak bir dünyanın arabulucusu,
-Demokrasinin meşrulaştığı alan, olarak tanımlamak mümkündür. (2017)

Kamu toplumun tümünü ifade etmektedir. Herkesin olan bir alan hem mülkiyet hem kullanım olarak eşit söz hakkına sahip olunan, kentlinin ve vatandaşın olan bir mekândır. Herkesin fikrini ifade edebileceği, dile getirebileceği bir sahnedir.
"Sennett'e göre kamusal alan kentin ruhu ve ambiyansıdır"(2016). Evin dışındaki alan olarak değerlendirebileceğimiz kamusal alan dünya ile ilişki kurmamızı sağlayan ortak alandır. Kamusal alanı eve benzetirsek evin salonu olarak görülmelidir. Her türlü kutlama, birleşme ve bir araya gelebildiğimiz evlerimizin salonları, kent içinde kamusal alanlarla benzer bir görev üstlenmektedir. Kamusal alan ortak, müşterek alandır. " "kamu" yu toplumun ortak çıkarı ile bir tutmaktır" (Sennett, 2016) . Kamusal alan

herkese açık olmalı, düşünce, çözüm ve bilgi daha çok paylaşılmalı fakat günümüzde bu aktivitelere izin verilmemektedir. İnsanın varlık sebebi katılım, eylem ve eşitliktir. Toplumun zıt kutuplarının bir araya gelmesi, insanlara farklı düşünme, eksik bilgileri giderme şansı verir. Sennet "kamusal alanı toplumun kabı" olarak niteler (2016). Bu kavramı kendi geleneksel tatlımız olan aşureye benzemektedir. İçinde fındık, fıstık ve badem gibi lezzetli ürünler ile nohut, bakliyat gibi tatsız ürünlerin yer aldığı birbirine benzemeyen ürünlerin, tatların ve renklerin bir araya gelebildiği tatlı bir ürün olarak karşımıza çıkar. Kamusallık birbirine zıt görüşlerin bir arada olabilme imkânını sağlar. Eylem ve söylem kamusal alanın insana armağan ettiği birer aktivite, insanların bir şeyleri değiştirmesine olanak sağlayan yegâne güçtür.

Bu yüzden sosyal bir varlık olan insan için kamusal alanlar, oldukça önemli ve korunması gereken bir alan olarak değerlendirilmelidir. Arent "Eylemde bulundukça özgürlük farklılık ve çoğulculuk bu alanda ortaya çıkar. Fakat yeni alanlarda insanlar, eylemde bulunabilen politik alan dışında yeni alan. Liberal gündemi sınırlar, birey ve grup kimi toplumda kültürel nitelikli sorunları kısıtlı özgürlük ve eşitlik yok"(2018). Kamusal alan insanların bir araya gelmelerine ve etkileşime geçmelerine olanak tanıyan ve toplumu bir araya getirme özelliğine sahiptir.

" çoğulculuk farklı kesimler katılmalı kamusal alan gereksinimler yer vermekte yetersiz çünkü temel hak ve özgürlük ile demokrasi değişti yeni bir kamusal alana ihtiyaç var. Bireysel özgürlük ve özgürlüğün kollektif bir çaba diğer bir deyişle etkileşimli olarak gerçekleştirildiği bir alan kamusaldır. Kamusal alan her farklı interaktif kişilerin iletişimsel eylem süreçlerine dayalı ilişki selliğidir." (Habermas, 2017)

İnsanlar kamusal alana gelerek fikirlerini söylediklerinde, kamusal alanda buluştuklarında kentin bir parçası olma şansını yakalarlar. " "mesken tutmak" toplumsal bir yaşama, bir topluluğa, köy ya da şehre katılmaktı. Kent hayatı, mesken tutma imkânı sağlıyor, kentli-yurttaşlara ikamet hakkı veriyordu" (Lefebvre, 2018)

Fakat kamusal alanda soylu ve soylu olmayan gruplar arasında gizli ya da aleni bir güç savaşı vardır. Çünkü topluluğun çoğunu etkileme veya peşinden sürükleyebilecek hareket ve gösteriler toplumun huzurunu bozabilir. Bu yüzden devlet tarafından kontrol edilmelidir.

Kamusal alan kavramı ilk kez Yunan şehir devletlerinde ortaya çıkmış bir durumdur. Şehrin açık ve yeşil alanlarında toplanma etkinlik yapma ve fikirleri konuşup tartışmak kentli olmanın bir parçasıdır. Politika kavramı ilk kez Yunan şehir devletlerine ortaya çıkmış bir kavramdır. Kentli insan şehrin sorunlarını konuşup tartışacağı alanlara ihtiyaç duymuştur. Kentli olmak, kentin sorunlarını tartışmak önemli bir vatandaşlık görevidir. İnsan kamu alanına, meydana çıktığı zaman, görünür olur. Görünme eylemi bir başkasının gözünden gerçekleştiği için, insan kendi varlığı, kendi tezahürünü ispatlaması için kamu alanına, meydana çıkmak durumundadır. Böylece, kendi varlığını, yaşadığını görüntüsüyle eylemiyle gerçekleştirmiş olur. Öbür türlü insanın bir yansımadan başka bir şey olmadığı düşünülür. Kent meydanı, kamu alanına çıkan insan toplumun diğer kesiminden insanlarla bir araya gelerek, bilgi edinme, öğrenme ve kendi fikirlerini söyleme, savunma şansına sahip olur. Kent içinde gördüğü sorunları dile getirme, sorunları çözme gibi fikirler üretir. Kentli olmanın en önemli koşulunu yerine getirmektedir.

Kamusal alan kullanımı Yunanistan'dan günümüze kadar form ve şekil değiştirmiştir. Kamusal alanda görünür olmak, eşitlik ve özgürlük güzel kavramlar olsa dahi toplumun bütünü bir araya geldiğinde farklılıklar, uyumsuzluklar belirir. Bu uyumsuzluklar kamusal alanda bütünlüğün önüne geçmektedir. Eski ortaçağ Avrupa'sında insanların giyim kuşamları bile bir statü belirtisidir. Ustabaşı ve ustanın karısının bile ne giyeceği kaç düğme takabileceği net sayılarla ayrışmıştır. Günümüzde bu kadar kesin ayrımlar yoktur. Toplumu sınıflamada temel meslek grupları olarak beyaz ve mavi yaka diye genel bir ayırım yapılmaktadır. Bu ayrımlar toplumda bir ayrışma ve gruplaşmaya yol açmaktadır. Bu toplumsal ayrışmalar kamusal alanda var olmayı, birlikte olmayı engelleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusal alanı tanımlayacak bir başka ifade ise

"1.insanların iletişim ve etkileşiminin fiziksel bir alanı

2.insan eylemlerinden müteşekkil fiziksel olmayan metaforik bir alan.

3. iki taraf arasındaki bilgi alış verişinin farklı biçimlerinin sergilendiği bir mekân

4. İlişkilerin farklı eklemlenme biçimlerinin sergilendiği bir mekân

5.devletlerin ve devlet dışı aktörlerin planlanmış veya planlanmamış politikalarının oluşturduğu bir alan olabilir.

Kentler sadece binadan ibaret olmayan içinde hayatların yaşandığı aşkların, buluşmaların, hüzünlerin, eğlencelerin, törenlerin sergilendiği bir yaşam mekânıdır. Kamusal alanların tasarımı kamu içindir." (Çelikyay, 2017)

İnsanlar böyle alanlar içinde kent ile kuracakları bağlar, hatıralar ve anılar ile kentin bir parçası olmayı kentli olmayı öğrenebilir. Bugün kutlamalara, törenlere eğlencelere ve eylemlere sahne olabilecek mekânlar kentler için yaşanabilir bir adres yaratır.

"Kamusal mekânların kent ve kentli iletişimi sağlaması önemlidir. Mekân geçmiş, bugün ve gelecek ile doğal çevre ilişkilerini kurabilmeli ve kentlinin bir kent taş olarak birtakım eylemlerine olanak tanımalıdır" (Özer, 2017)

Osmanlı şehirlerinde kent meydanı yoktur, şehir planlarında genellikle kapalı avlular sokaklar vardır. Oysa Avrupa kentlerinde meydanlar gibi insanların bir araya gelebileceği mekânlar açık ve yeşil alanlar vardır. Bizim şehirlerimizde açık ve toplanma alanı yoktur. Osmanlı şehirlerinde demokratik söylem, demokrasi sosyal ve kültürel alanlar yoktur, böyle bir ihtiyaç ta yoktur. Genel olarak kentte özel alan ve kamusal alan ayrımı yoktur.

"Batı dilinde ''özel'' ve ''kamusal'' kelimelerinin karşılığı bizim dilimizde yok. ''pricate''ın ''has'' biçimindeki karşılığı özeli değil, sultana ait olanı niteliyor." (Tanyeli, 2000).

Osmanlı İmparatorlu döneminde kamusal alanın olmayışı veya sınırlı olması insanların kamusal alanda bulunma ve ya katılma gibi davranışları geliştirmesinde zorlanmaya yol açmaktadır. Toplumun içinde kamusal ilişki anlamında bir rol model bulamayan halk, doğal olarak bu kamusal alandaki davranışları taklit edip geliştireceği ortamları bulamamıştır. Halk eylem ve söylemlerinde yeteri kadar kendini özgür hissedememiştir, kamusal alanda toplanma, eğlenme ve kutlamalara katılımda diğer ülkeler kadar alışkanlık geliştirememiştir.

Bizim dilimizde, günlük yaşantıda karşılığını tam bulamayan kamu kelimesi, yaşantımıza, davranışımıza ve kültürümüze işleyememiştir. Oysa Avrupa şehirlerinde meydanlar insanları bir araya getirme, buluşma noktaları yaratmıştır. Bizim toplum olarak bir araya gelmeyi öğreneceğimiz, deneyimleyeceğimiz alanlar yaratılmamıştır.

Bu kısıtlı kamusal alanda yine erkekler cami avlusu ve kahvehanelerde fikirlerini paylaşmak, tartışma ortamı bulmuştur. “kamusal alan bir güç çekişmesi değil, kolektif bir karar alma alanı olarak görür. İnsanlar kahveler söyleşerek, konuşarak iletişim ve etkileşim halinde oldular ve kendileri için bu alanlar, bir nefes alınacak, eğlenilecek, bir hobi, stres atma alanı olarak göz önüne çıkacak ve tartışacak mahalle için kendileri için talepleri, istek ve arzularını konuşup tartışabilecekleri bir alan olarak görülmelidir”((Arent, 2018). Fakat Osmanlı İmparatorluğu döneminde kadınların erkeklere oranla kamusal alanlara çıkmaları kısıtlıdır. Kadınlar evlerde veya hamamlar da bir araya gelebiliyorken, soylu veya saraylı kesim, evlerin konakların bahçelerinde toplanma şansına kavuşuyorlardı.

Eski Osmanlı İmparatorluğu döneminde berber dükkânları ve kahvehaneler kamusal alan olarak değerlendirilse dahi, Padişahın gizli baskınları ile kapatılma tehlikeleri olduğu için, insanların fikirlerine rahatça beyan etmekte tereddüt ettikleri muhtemeldir.

“Hem dilde hem yaşantıda ‘kamusal alan’’ ve ‘’özel ‘’alan ayrımı yoktur. Bu yüzden, Osmanlı’da kamusal yaşam kamusal olduğu kadar özel ve özel olduğu kadar kamusaldır ve bu kavramlar ikilik yaratmaktadır” Bina tipolojisi ve mahalle dokusu bile Osmanlıda özel alan yaratmaya yönlikti.15.yüzyılda konut tipolojisi olarak ‘’hücerat’’ denilen tek odalı dizi konutları oluşturmaktadır, bu yapılar sokağa ve avluya açılır. Avlu orada oturan insanlar için ortak kullanım alanıdır. Özel ve kamusal alan değildir. Avludan sokağa geçildiğinde sokak mahallenin sosyalleşme alanı olarak görülür ama dışarıdan birinin mahalleye gelmesi hoş karşılanmaz. Mahallenin mescidi bile mahalle kullanımı içindir başka biri için değil. Çünkü kamu diye adlandırılan şey cemaat oluşturan mahalleye aittir.” (Tanyeli, 2000,).

Toplumun bir araya gelebileceği mekânlar oldukça sınırlıdır ve ortak mekânları kullanıcısı da oldukça sınırlıdır. Oysa her toplumun ortak belleği, tarihi ve kültür birikimleri toplumsal hayat için önemlidir. Bu yüzden kamusal alan geçmiş ve gelecek arasında kültürel bir bağ oluşmasını sağlamaktadır.

Dil ve kültür bizdeki kamusal alanlar ile batıdaki kamusal alanlar en temel fark düşünce ve dilde karşılığını bulamamaktadır. Heideger “dilin içine doğuyoruz der” (Aktaran, Kaya. 2018).

Dil soyuttur, kullanılmayan davranış, düşünce, gelenek ve görenekte karşılığını bulamaz. Biz de kamusal alan kelimesi vardır ama heidegeer'in söylediği gibi karşılığını toplumsal hayatta bulamamıştır. "İletişimsel bellek kuşağa özgü bellektir ve kullanıcısıyla sınırlıdır" (Assmann, 2018). Dil ve yaşantının sonraki nesillere aktarılamaması bu alışkanlıkların azalmasına, sonlanmasına yol açacaktır. Bizde meydan vardır ama o meydan ne yazık ki hiçbir zaman kullanılamıyordur. Bu yüzden maalesef bizim kamusal kullanım alışkanlıklarımız tarihsel olarak gelişememiştir. Bizdeki kamusal ile batıdaki kamusal alan arasındaki fark en başta düşüncede ve dilde karşılığını bulamamıştır. Kamusal alana sahip çıkmak, eylemde bulunmak ve onun kent için toplum için ne kadar önemli olduğunu anlaşılamamasına yol açmaktadır. İnsan aklı bağ kurabilen ve bir hikâyeye bağlanabilen bir canlıdır. Hikâye bir toplumu bir araya getirebilme ve bir arada tutabilme gücüne sahiptir. İnsan bir anlam arayışında olduğu için toplumla, kamusal alanlarla ve ortak kültürümüzle bağ kuramamıştır. Ortak bir bilinç ve hikâye yaratılmalıdır. Böylece diğer Avrupa ülkelerinden ve kültürlerden kamusal kullanım ve alışkanlıklar bakımından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Milyonlarca insan bir hikâye'nin peşine katılması gerekiyor ki ortak bir kollektif bilinç yaratılsın. Kamusal alan toplumsal kitleleri kucaklayan ve insanların ilişki içinde olmalarına olanak sağlayan bir kent mekânıdır. Bir araya gelme varoluşsaldır.

Bizim ülkemizde ilk kamusal alana çıkma Cumhuriyet'in ilanıyla başladığını görülmektedir. Atatürk demokrasiye önem vermiştir. Bu yüzden kentin içinde kamusal yaşamın gelişeceği ve kamusal kullanımların ortaya çıkacağı kentsel açık alanlar ve meydanlar yapılmaya başlanmıştır. "19 Mayıs Spor Stadyumu, Gençlik Parkı, Atatürk Orman Çiftliği ve Çubuk Barajı'nın piknik alanları, 1930' ların özellikle iyi temsil eden kamusal alanlardır" (Bozdoğan, 2015). Kentlerde meydanlar tasarlanmaya, açık ve kamusal yaşamı destekleyen alanlar yaratılmaya başlanmıştır. Böylece kamusal hayat ve kamusal alan kendine kent içinde bir yer bulmuştur. Halkın kamusal davranış alışkanlıklarını geliştirecekleri, birbirlerinin fikirlerini dinleyip tartışma ve müzakere etme alanlarına kavuşmuşlardır. Halkın kamusal kullanım alışkanlıklarının gelişeceği alanlar yaratılmıştır. Bu sayede sonraki nesiller kamusal davranışların öğrenilip, gelişeceği ve davranış modellerinin gelişeceği alanlar tasarlanmıştır. Böylece Avrupa kentleri ile kamusal kullanım alışkanlıkları arasındaki farklar giderek kapanmaya başlamıştır. İçinde yaşadığımız toplum, kültür, gelenek ve görenek fark etmeden

bedenimizi sarar ve biz anlayamadan içimize işler. Bu yüzden kültür ve kolektif hafızanın besleneceği toplumun bir arada toplanacağı mekânlara ihtiyaç vardır.

Bu yüzden devlet bu noktadaki davranış eksikliğini giderecek aktiviteler, eğlenceler düzenleyerek insanların kamusal alanda daha fazla vakit geçirmelerini desteklemeli ve kamusala alanlara daha fazla sahip çıkmalıdır. Kamusal alan toplumun davranış modellerinin öğrenileceği bir sahnedir. Bu yüzden insanların farklı sahnelerin gösterildiği kamusal alanlar kent içinde çoğaltılmalıdır. Kamusal alanların ilk inşasını Cumhuriyet döneminde görmekteyiz ama kamusal alana çıkma, söylemde ve eylemde bulunabilecek davranış modelleri geliştirebilmek için çok kısa bir zaman dilimidir. Bu yüzden Kamusal alan kullanımı Avrupa kentlerinin gerisinde kaldığı gözlenmektedir.

Ancak çağımızda internet ve teknolojide yaşanan gelişmeler insanların kamusal alana daha az çıkmalarına neden olmaktadır. Çünkü fikir ve eylemde bulunma alanı olan kamusal meydanlar, yerlerini dijital, sanal ortamlara terk etmiştir. İnsanlar eskiden bilgi almak için kamusal alanlara çıkarken, günümüzde bu ihtiyacı insanlar, evlerinden çıkmadan başarabilmektedir. İnsanlar teknolojik uygulamalarla, Instagram, Facebook, Twitter gibi programlar yardımıyla modern zamanın kent meydanlarını ceplerinde, tabletlerinde ve bilgisayarlarında bulundurma ve kent meydanına katılma ve haber alma imkânına kavuşmuştur. Bu durum kamusal kullanımı azaltan bir durumdur.

Bir diğer durumda insanların günümüzde yüksek statü edinmeleri sonucu kendilerine ayrıcalıklı bir yaşam şekli edinmeleri düşüncesidir. İnsanlar yaşam şekillerini rezidans veya korunaklı sitelerde, AVM'lerde ve ofislerin avlularında kapalı bir yaşam sürmektedir. Toplumun her kesimi bu alanlara girememektedir. Bu durum kamusal alana katılımı ve karşılaşma imkânlarını olumsuz etkilemiştir. Bu tip alanların tercih ediliyor olmasında güvenlik gerekçesi gösterilmektedir. İnsanlar daha denetimli mekânları ve sınırlı insanı kabul eden mekânları tercih etmektedir. Günümüzde insanların mesleklerinde uzmanlaşması ve kentleri tercih etmelerinde yalnız yaşamaları öncelikli bir nedendir. İnsanlar kentlerde bireysel bir yaşam sürerek daha fazla tüketim ve alışveriş içine girmektedir. Kalabalık insan için ürkütücü bir hal almaktadır. Yapılan araştırmalarda kalabalığın insanı tedirgin ettiği ortaya çıkarmıştır. Kamusal alanın büyüklüğü, kalabalığı insanı tedirgin eden durumlar arasındadır. Bu durum kamusal

alanı kullanmada insanı olumsuz etkilemektedir. Yeni kapı dolgu alanın büyüklüğü, boşken ıssızlığı, insanı alan içinde olumsuz etkilemektedir.

Herkesin alanı olan kamusal alan nerde başlayıp, bittiği günümüzde bile tartışma konusudur. Kamusal alan özel alan ile mahrem alan arasında kalan bir ara geçiş, ara yüzdür. Çünkü herkesin ortak alanı ile özel şahısların alanı arasında bir güç savaşı yaşanmaktadır. Kamusal alan herkesin kullanabileceği ve karşılığında hiçbir ücret ödemediği alanlardır. Ancak kent meydanlarında, kentin farklı alanlarında insanların toplanacağı ama bunun karşılığı ücret ödendiği kamusal kullanımlara olanak tanıyan mekânlar vardır. Bu mekânlara burjuva kamusu olarak niteleyebileceğimiz alanlardır ve bu alanları özel dernek veya grupların oluşturduğu kulüpler oluşturmaktadır. Toplumun belirli bir kesimini içermektedir. Günümüzde alışveriş merkezleri, kafeler, otel ve marinalar herkese ait değil, para karşılığı toplanma eylemine izin veren ve belirli bir saatte açılıp kapanan mekânlardır.

Kamusal alan her yurttaşın alanıdır ve ayrıcalık yapılmaksızın herkes kamusal alandan faydalanabilir. Ancak kent yaşamında sınıfsal bir ayrım vardır, kentte varlık sahibi gruplar kendilerine ayrıcalık yapacak mekânlar inşa ederek toplumun bütünü ile değil kendi aralarında sınırlı bir toplulukla görüşmeyi yeğler. Kentin içinde sınıfsal bir ayrım vardır. Bu sınıfsal yaşam en temel düzeyde soylular ve işçi sınıfı olarak ele alabileceğimiz kent yaşamı, bazı eşitsizlikler doğurmaktadır. Oysa ormanda ceylan aslan var diye ormana çıkmam demiyor ve ormanda gezmektedir. Doğa içinde ayrıcalıklar olmasa bile kent yaşamında eşitsizlikler gözlenmektedir. İnsan ise besin zincirinin tepesinde olduğu gibi kent içinde güçlü olan sınıflar vardır. Bu sınıflar sınıfsal farkı yaratıyor ve mekânları soylulaştırarak sınıfsal eşitsizlikler yaratarak ekonomik ve sınıfsal kazançlar elde etmektedir.

Oysa şehirlerde yaşam, kentin kamusal alanlarında geçer. Evin dışına adım atıldığı anda kamusal alan kentin sokakları, caddeleri ve meydanlarında cereyan etmeye, akmaya başlar. İnsanlar kamusal alan sayesinde sosyal yaşam ilişkisi, iletişimi kurmayı yakalar. İnsanlar birbirleriyle karşılaşma eylem ve söylemde bulunma, kentli olma şansını bu kamusal mekânlarda bulmaktadır.

Ancak günümüzde kentli olmak, birlik olmak sayıca fazla olan insanların ortak görüşü paylaşması korkutucu sonuçlar doğurmuştur. Fransız devriminden sonara yıkılan monarşiyi gören ülkeler, Kamusal alanda buluşmaları denetlemeyi arttırmıştır.

"Kent demokrasisi yeni egemen sınıfın ayrıcalıklarını tehdit ettiğinden, bu sınıfın da demokrasinin doğmasını engelledi. Nasıl mı? Proletaryayı kent merkezinden ve şehirden sürerek, "kentliliği" yok ederek." (Lefebvre, 2018).

Kamusal alan insanların fikirlerini söyleme, toplumsal bütünün faydası için protesto etme, direnme ve söylemde bulunma yeri olarak karşımıza bir sahne olarak çıkar. Fakat ortak alanda hem sermayenin hem de halkın menfaati söz konusudur. Bir çekişme ve karmaşa yaşanır ve genellikle güçlü olan sermaye tarafı ortak alanda söz sahibi olma şansını yakalamıştır. Fakat kamusal alanlar teknolojik ve haberleşmede yaşanan gelişmelerden ötürü eski gücünü koruyamamaktadır. Fakat teknolojinin getirdiği hız ve bilgiler, insanların dünyanın öbür ucunda yapılan eylem ve gösterileri öğrenmesini sağlamıştır. Halkı belirli yerlerde toplama ve bilgilendirme için çok hızlı bir iletişim aracı olarak meydanlara başka bir güç getirmiştir. Bugün Fransa hükümetinin yaptığı zamları protesto etmek için başlatılan sarı yelek eylemi yaklaşık bir yıl aldı ve eylemler sonrası hükümet yaptığı bazı kararları geri çekmek ve pazarlık yapmak zorunda kalmıştır.

Kamusal alanlar toplumun rahatsızlık duyduğu sorunları dile getirme, söyleme, toplanma ve bir araya gelerek seslerini duyuracağı alanlar olarak kıymetlidir. Toplum kendini rahatsız eden durumları kamusal alanda duyurma şansını yakalamıştır.

Kent içinde farklı sesler birleştiği zaman bir güç yaratılır. Kamusal alan, kamuoyu kalabalıklar tarafından oluşturulur, bütün yurttaşlara açıktır. İnsanlara fikirlerini serbestçe ifade edebilme, serbestçe toplanma ve birleşme alanı sağlar. Galatasaray Lisesi önünde toplanan cumartesi anneleri, gezi eylemleri toplumun rahatsızlık duyup sorunlarını özgürce ifade ettiği örneklerdendir.

Fakat kamusal alan günümüzde devletlerin sıkı kontrolü altındadır. Çünkü1789' da yapılan Fransız ihtilali, halkın kamusal alanda bir araya geldiği ve fikirlerini paylaştığı ve çoğunluğu sağladığı toplumsal bir olaydır. Toplumun bir araya gelmesi güç barındırmakta ve yıkıcı etkiler taşımaktadır. Bu durum tarihteki burjuva sınıfı tarafından anlaşıldığı için, insanların toplanması tehlikeli olarak algılana bilinir.

Çünkü Kentler, kamusal alanda bireylere güçlü bir etkileşim kurma şansı verir. Kişi bu güç sayesinde kalabalık grupları peşinden sürükleyebileceği, fikirlerini sunabileceği, pazarlayacağı bir alana kavuşur. Fakat bu alan denetimsiz bırakılırsa farklı grupların kontrolüne geçebilir, bu yüzden devlet kontrolü gereklidir

Bu yüzden kamusal alan da sıkı denetimler hâkimdir ve kamusal alanlar giderek daralmaktadır. Bu yüzden özgürlük, eylem, söylem gibi toplumsal kavramları halkın elinden giderek azalmakta, çekilmekte ve daralmaktadır. Kamusal alanlar bir piton yılanı tarafından adeta kuşatılmıştır. Toplumun özgürlük alanı giderek nefesi daralan, kaburgaları kırılan ve hayati organları zarar gören ve nefes almakta zorlanan bir canlı haline gelmiştir. Kamusal alanlarda nefes alma özgürlüğümüz her geçen gün azalmakta ve denetimler artmaktadır. Hükümetler kendilerinin denetleyebileceği bir kamusal alan yaratmayı hedeflemektedirler. Dijital devrim, hem özgürlük hem denetim getirmiştir. Bu yüzden insanlar eskiye oranla daha denetim ve kontrol edilir hale gelmiştir. Aynı zamanda dijital devrim yalnızlıkta getirmiştir. Yapılan araştırmalarda yalnızlığın insan üzerinde olumsuz etkiler getirdiğini ispatlamıştır. Sosyalleşmenin insan üzerinde olumlu etkiler getirdiği, bağımlılıklardan kurtardığı, belli psikolojik rahatsızlıklara iyi geldiği ispatlanmıştır. Ortak alan, kamusal alan günümüzde toplumun yalnızlaşmış, bireyselleşmiş haline, ihtiyaç duyduğu cevabı verebilecek bir iletişim aracı olarak değerlendirile bilinir. Günümüzde insanlar, kamusal alanlarla tekrardan doğal iletişim kurma alışkanlıklarına dönebilme şansına, kolektif bilince ve hafızasına kavuşabilir.

Kamusal alan daha çok kullanıcısı ile var olur. Bu yüzden her gün işleyen alanlar daha canlı ve yaşayan alanlar olarak ortaya çıkar. Bu yüzden mahalleler kamusal alana yakınlarsa o mekânı canlı tutan önemli bir işlev görürler ve aidiyet hissi doğururlar.

“mahalle, hem aidiyeti hem de yerel olanı güçlendirme noktasında önemli bir potansiyeldir” (Özbek, 2017).

Ancak kentsel dönüşüme uğrayan mahalleler ve kullanıcısı, dönüşüm sonucu kamusal alanı yaratmada zorluk çeker çünkü dönüşüm hem binayı hem kullanıcıyı o kamusal alanlardan sürüklemiştir. Kentin içinde yüzyıllar içinde kurulan doku bir değişim sonucu asla eskisi gibi olamamıştır. Kamusal alan bizde sokak aralarına sıkışıp kalmıştır. Kahvehaneler toplumsal sorunların tartışıldığı ve münakaşaların yapıldığı yer olarak hayat bulmuştur.

Toplumsal kimlik kamusal alanlarda yaşatılır. Kollektif bilinç, ortak hafıza bir araya gelinerek, kentin kamusal alanlarında gelişir. İnsanların birbiriyle kuracağı diyaloglar ve bir araya geleceği mekânlar toplum için, toplumsal kültür ve hafıza için elzemdir. İnsanlar belli kutlamalar ve ritüelleri kamusal alana gelerek kutlar böylece ortak bir kültür ve hafıza yaratılır. Bu aktiviteler daha sonraki kuşaklara aktarılarak toplumu bir arada tutacak bir hafıza ve inanış yaratılır.

"Kentleri, belirli kapılara ve sınırlara hapsolmuş mekânlarda geliştirmek yerine, kaynaklar öncelikle kapıların ve sınırların dışındaki, kamusallığın ve toplumsallaşmanın mekânlarının geliştirilmesine yönlendirilse, toplumu bölen kapılar ve sınırlar kendiliğinden anlamını yitirecekler. Kentlerde kamusal ortak alanları yaratmak, kamusallığı üretmek, gerçekte kenti yaratmaktır. Günümüzde kentlerin kamusal alanlarını yaratmanın çözümü olarak, kamusal işlevleri kentlerin dışına taşımak belirleyici bir kent planlama piyasasına dönüşüyor. Yeni-liberal piyasalar altında bu yaklaşım, kentlerin toplumsal ve mekânsal olarak bölünmesine, bağlamlarını yitirmesine ve kentlerin tarihsel merkezlerinin kamusallığının zayıflamasına yol açıyor, kentsel saçılmaya hizmet ediyor, çocuğun kentin tarihsel mekânından ve kültüründen koparılması gibi sonuçları olacaktır. Tarihsel olarak üretilmiş kamusal mekânların doğal ve tarihî güzellikleri okul örneklerinde çocuklardan esirgeniyor olmalı (Keskinok, 2012)

İnsanlar günümüzde inandıkları fikirleri başkalarına anlatmaya ihtiyaç duydukları alanlara gereksinim duymaktadır. İnsan bir toplumda tek başına var olamaz çünkü ilişkisel bir varlıktır. Oysa kent yaşamı yalnızlaşma getirmektedir. Fakat bu yalnızlaşma karşısında kentli insan bir araya gelerek, toplanarak bu sorunun üstesinden gelebilmiştir. Grup terapileri bu yüzden başarılıdır. İletişimsel bir yaşam şekli kamusal alanda vücut bulabilir. Çünkü kamusal alan hem bireysel hem grup olarak katılabileceğimiz bir özgürlük alanıdır. Fakat insanlık ve kamusal alan küresel kültürün tehdidi altındadır ve yalnızlaşma giderek artmaktadır.

Yaşadığımız kültürde bir kültür çatışması hâkimdir. Şu an sahip olduğumuz kültür dünya üzerinde birbirine benzerlik gösteren ve Amerikan tüketim alışkanlıklarının pazarlandığı bir yaşam şekli olarak bizi her geçen gün kuşatmaktadır. Yabancılaşma ve yalnızlaşma kent yaşamının neredeyse zorunlu bir yaşam şekli olarak belirmektedir. Kamusal alana sahip çıkma hem bizim hem de toplum için önemli bir başkaldırı noktasıdır ve kent içinde önemli bir ortak alan olarak değerlendirilmelidir.

Toplumsal olarak daha mahrem bir kamusal yaşam süren Türk toplum yapısı, kendi içinde gruplaşamaya, toplumun kendi cemaati arasında bir kamusal yaşam sürmesine yol açmıştır. Batıda bireysel yaşanan kamusal alandan farklılık göstermektedir. Kentlerin aşırı büyümesi sonucu kentler heterojen parçalara ayrılmaktadır. Bu yüzden bütün kent insanını kucaklayan bir kamusal alan inşa etmek oldukça güçtür.

Vatandaşın özgürlük alanı içinde insanlar bir tehdit ve tehlike olmadan fikirlerini söylemelidir ve haklı protestolarını savunabilmelidir. Kamusal alanda fikirleri söylemek ve protesto yapmak için bir sahne görevi görmektedir. Fakat kamusal alanda belirtilen görüşler başka fikirlere de saygı duymayı gerektirmektedir. Kamusal alanda var olabilmek için hoşgörülü olmak gerekmektedir. Herkesin fikirlerine ve görüşlerine saygılı olmak gerekmektedir. Bu gereklilikler sağlıklı kamusal yaşam ve hoşgörünün gelişmesinde ve kent bilincinin gelişmesine katkı sağlar. Kültür dediğimiz şey karmaşık bir yapıya sahiptir. Kültür içinde belli toplumsal kuralları barındırır ve biz onu geçmişten alıp geleceğe taşırız ve bu kamusal ve açık alanlarla sağlanmaktadır. Toplumun birbirine bağ kurması ortak kamusal alanlarla mümkündür.

Fakat günümüzde insan kentin iş, eğitim, sosyallik, kültürel aktiviteler ve sağlık hizmetlerinden faydalanmak için kentlere göç etmektedir. Ancak kentin içinde doğanın sakinliğini huzurunu ve insan ilişkilerini bulamamaktadır. Bu yüzden topluluklar Tönnies'e göre "Gemeinschaft" cemaat, kırsal ve "Gesellschaft" cemiyet, olarak ikiye ayırılır.) Cemaat yaşamı daha yakın ilişkiler, samimiyet hâkimdir. Öte yandan cemiyet hayatı kentsel ve çıkar ilişkilerine dayanır (2020). Kentte kırlı ve kentli olmanın getirdiği bir kültür sorunu yaşanmaktadır. Köyden kente gelen yeni nüfus, kentin alışkanlıklarını ve hızına adapte olmalıdır. Bu yüzden kentli olma yolunda kültürel farklılıkları eşitleme yolunda kamusal alanlar önemli bir yer tutar.

Günümüzde kapitalizm çok gelişmiştir, yaşamın her alanında kendini iyice hissettirmiştir, kültürümüzün bir parçası olmuştur. Kitleleri, toplulukları etkilediği için birey iyice yok olmuş, silikleşmiştir, birbirinin kopyası haline gelmiştir. Günümüz toplumunda bireyselleşme artmakta ve bu küresel sistemin insan üzerine getirdiği bir form olarak değerlendirilmektedir. Fakat bu bireyselleşme insanda yalnızlık, depresyon gibi sorunlar yaratmaktadır. Ancak günümüz uygarlığının yaşandığı kentler, aynı zaman

da bireyselleşmenin ve özgürlüğün, yalnızlığın arttığı bir yaşam şekli olarak ortaya çıkmıştır. Kentte yalnız yaşam sürmenin getirdiği bazı psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Yalnız yaşamak sigaradan ve kolesterolden daha fazla insan öldürüyor, yalnızlığın insan sağlığına zarar verdiği araştırmalarla ispatlanmıştır. Bu yüzden, kamusallık insanların sosyalleşme ihtiyacına cevap verdiği için bu psikolojik sorunlara iyi gelmektedir. İnsan ilişkisel bir varlıktır. ilişki kurmak, anlam yüklemek ve bir araya gelmek için donatılmıştır. Günümüzde ilişki kuramamaktan ötürü, yalnızlıktan ötürü sorunları artmıştır, depresyon gibi hastalıklarda artış gözlenmiştir.

Günümüzde kişiler arası ilişkiler azaldı ve kültürümüz giderek değişmektedir. Teknolojinin hızlı gelişimine insanlığın kültürü yetişememektedir. İnsanlığın oluşturduğu davranış modelleri geçen yüzyıllarda benzerlik göstermektedir. Ancak teknolojik çağın getirdiği hız ve sanal teknoloji insanları bambaşka bir ilişki durumuna sokmaktadır. İnsanların kurduğu ilişkiler zayıflamaya, çağın gerisinde kalmaya başlamış ve insanlar yalnızlaşmaya başlamıştır. Gelecek kuşaklar için teknolojinin getirdiği hız kavramı ve teknolojik haberleşme, yüz yıllarda kurulan yüz yüze iletişim becerimiz önündeki en büyük tehlike olarak belirmektedir.

Oysa kamusal alanda kurulacak ilişkiler insanların bir gruba ait olma, ilişki kurma şansı verdiği için gelecek kuşaklar içinde çok değerli bir kentsel alandır. “Araştırmalar kronik yalnızlığın baş ağrısı, yüksek tansiyon, diyabetin kötüye gitmesi, mide rahatsızlığı, fiziksel ağrı ve sancılar, aşırı faal bağışıklık sistemi gibi birçok durumu daha da kötüleştirebildiğini söylüyor.” (Öz, 2019). Yapılan araştırmalar (Fare Parkı Deneyi) “yalnızlığın insanları ilaç ve madde bağımlılığına yönelttiğini ispatlamıştır” (Osmanoğlu, 2015). İnsanlar grup halinde bulunduğu zaman bir gruba bağlanabilmektedir, kendi hareketlerini sınırlamakta ve kötü madde bağımlılığı olan alışkanlıklarını kesmektedir. Bunlara ek olarak, grup tedavisinin başarısı da bir araya gelen grup insanın arasında yapılan sohbetin iyileştirici bir yanının olmasıdır.

Bunlara ilaveten, insan ne kadar bireysel yaşasa bile toplum onu sınırlar, “Toplum ahlaksal bir güçtür, bireysel egoizmi ılımlaştırabilecek tek güç gruptur. “Kişi olmak demek, özerk bir eylem kaynağı olmak demektir. İnsan ancak içinde yalnızca kendine ait olan, kendisini bireyleştiren bir şey olduğu ölçüde bu niteliği edinebilir” (Durkheim aktaran Corcuff, 2009).

Birey ve toplum birbirine bağlı iki yapıdır ve birbirlerini var ederler. Fakat günümüz teknolojileri bireyselleşmeyi öne çıkaran bir model geliştirmiştir.

Oysa cemiyet yaşantısı, kapitalizm ile ortaya çıkmaya başlayan ve çıkara ve menfaate dayalı kent ilişkisidir. Kırlı ve kentli yaşam biçimi günümüz kent yaşamının önemli sorunlarındandır. Kentte her zaman bir sınıf ayrımı vardır. Kamusal alanlar kentli insana boş vakit geçirebilecekleri, doğa ile temas kuracağı alanlar yaratır. Böylece insanlar kentin içinde hız ve karmaşadan uzaklaşacaktır. Kentin kalabalığı insan zihnini yoran bir durumdur. Bu yüzden, insanın kent içinde yalnız kalacağı doğa parçalarına, açık ve kamusal alanlara ihtiyaç duyar. Tarihi bölgeler kentin hızlı yaşamından ve modernliğin getirdiği global tüketim kültüründen kurtarılmalıdır. Kentin kamusal alanları insana kent içi boş alanlar, toplanma, bir araya gelme ve anma gibi aktiviteler sunmaktadır. Ülkemizde kamusal alanlar korunmalı ve arttırılmalıdır. Kamusal alanlar kent için bir hazinedir ve geliştireceğimiz kamusal davranışlar için gereklidir. Kamusal alışkanlıkların gelecek nesillerin bilinçlerine, tavır ve davranışlarına büyük katkılar sağlayacağı şüphesizdir.

Kamusal alanlar kentin içinde global yarış kimliğinden kurtarılmış bir arazi olup bu bölgelere sıkıca bağlanma gerekir. Kentin içindeki illüzyon adaları olarak ya da kent müzeciliği adına kültürel bir hafızayı korumak önemlidir. Günümüzde kamusallık, sosyalleşme, güç ve iktidarın savaşına yol açar. Fakat kamusal alanlar sayesinde toplanma, eylem ve söylemde bulunabileceğimiz alanlar yaratılacaktır. Kentin içine dâhil olunup, kent bilinci yükselecektir. Böylece kentli olma, kentin bir parçası olarak kentin hafızasını koruyup savunacak bir davranış gelişecektir. Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana kamusal davranışların olmayışı, insanların kendi alanları ile kamusal alan arasındaki farkı oluşturamamıştır. Kent bilincinin gelişmesinde yoksunluk oluşmuştur. Kamusal alan dünyada tartışmalara açık bir konudur ve son yıllarda kamusal kullanımların azaldığı ve gelecekte kullanımların azalacağı yönünde var sayımlar vardır. Fakat son yıllarda özellikle Covid-19 döneminde insanların kamuya çıkamaması bir araya gelememesi ve yalnızlaşması sonrası intihar oranlarında %20 alkol ve uyuşturucu tüketiminde % 40 artışlar gözlenmiştir. Yalnızlık insana büyük zarar vermektedir. Bu sorunlara kamusal alanda bir araya gelerek çözümlenecektir. Freud'un bahsettiği " kirpiler soğuk havada bir araya geldiğinde dikenleri birbirlerini batar ve kanatır. Bu sefer ayrılırlar üşürler ve donarlar. Bu yüzden bir mesafe koymaya

çalışırlar, donmayacak kadar yakın ve bir birlerine zarar vermeyecek kadar uzak dururlar".(aktaran Akkuş, 2019). Kamusal alan insanlar için iletişim kurmanın ve bir arada olmanın huzurunu verecektir.

3.3 Kıyı Alanları Ve Kamusal Mekân İlişkisi

Kıyı alanları kent kimliğinin önemli bir parçasıdır. Kıyı alanlarını kamusal kullanıma açmak, kent içinde sıkışan insan için önemli bir aktivite, eğlence ve kültürel aktivite alanı olarak değerlendirilebilir. Kıyı kanuna göre " Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Kıyı ve kıyı kuşaklarından yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir". (Keleş, 2017)

Herkesin ortak alanı, eylem ve söylem yeri olarak nitelendirilen kamusal alanlar, kıyı alanları boyunca çeşitli şekilde varlıklarını koruyabilirler. Kıyılar kanunlarda korunarak halkın kullanım önceliği veren ve kanunlarca herkesin eşit şekilde kullanma önceliği devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Her bir vatandaş eşit bir şekilde kıyıları kullanma konusunda hiçbir çekince olmadan dinlenme, gezme, toplanma ve dağılma gibi kamusal aktiviteleri kıyılarda yerine getirebilmelidir. Kıyılar öncelikli olarak kamusal mekânlardır ve herkesin erişimine açık olmalıdır. Kıyıların canlı ve yaşayan mekânlara dönüştürmek devletin görevidir. Kıyıların kamusal ve rekreatif kullanımlara açmak devletin sorumluluğudur. Hazar'a göre "Rekreasyon (fr.recreation) kelimesinin sözlük anlamı "yeniden yaratmak, canlandırmak, yeniden yaratılmış şey" . Turizm bilimi açısından rekreasyon; insanların zorunlu etkinlikleri dışındaki boş zamanlarında, gönüllü olarak katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinliklerdir" (Hazar, 1999).

Kentin sıkışık dokusu içinde kamusal alan ve kıyılar kent için önemli birer nefes alma alanıdır. Kıyılar denizler ile karaların arasında kalan bir ara mekândır. Bir boşluk olarak değerlendirile bilinir. Kıyı alanları kentli insan için önemli bir kamusal mekândır. Kentin içinde boşluklar, nefes alacak alanlar oldukça azdır. Bu yüzden kentler açık alanlara ihtiyaç duyarlar, bu açık alanlar sayesinde kentli insan için sayısız olanaklara kavuşma imkânı oluşmaktadır. Orta çağ kentlerinde Kentin pazar yeri ve kilise önlerindeki alanlar, İnsanlar için hayati öneme sahip boşluklardır. İnsanlar bu alanlarda sosyalleşse bile, doğa ile bağları giderek zayıflamıştır. Kentler insanlara aktivite yapmak için sınırlı bir imkân sunmaktadır. Bu sorunları orta çağ kentlerinde çözebilmek

adına, düşmanı engellemek için kurulan surlar yıkılarak kente yeni açık alanlar kazandırmışlardır. Bu kazanılan yeni alanlar, yeşillendirilerek kente boşluk yaratmak ve nefes alacak alanların doğmasını sağlamışlardır. İstanbul bölgesinde yıkılan surlar ile kente alan kazandırılmış fakat yeşil alan olarak tasarlanmamıştır. Bu çözümlere ek olarak, orta çağda kent içinde sıkılan insanlar mezarlıklarda yeşil alan ihtiyaçlarını gidermişlerdir, doğa içinde bulunmanın huzurunu yaşamışlardır. Çünkü her yer yapılardan, taştan ibaret kentin yerleşim yerlerinde insanlar huzuru bu tip yeşil alan arayışlarında kendilerine huzur aramışlardır. Kamusal alanda kentli insanlar için binaların dışında kalan bu boşluk sayesinde insanlara hareket etme, kutlama, anma, protesto etme, fikirlerini söyleme, spor, rekreasyon faaliyetleri, toplanma ve dağılma gibi sayısız aktiviteye olanak sağlar. Kamusal alandaki boş alanlar, geçitler insanlara farklı deneyimler sunar, her karşılaşma farklı geçitlere, tanışıklara yol açabilir. Kamusal alanlar geçirgen mekânlardır, kamusal alandaki gelişmeler tarihsel ve kullanım şekline göre dönüşür.

Buna ilaveten, İstanbul gibi mega bir kentte, insan başına 1.53 m² yeşil alan düşmektedir. Bu oran dünyadaki diğer şehirlerin gerisindedir. Bu yüzden kentin kullanımına, kamusal alanına katılacak her m² İstanbul için, kentli insan için hayati bir öneme sahiptir. Kıyı alanlarını kamusal kullanımlarla zenginleştirip insanların kullanımlarına kazandırmalı, kentin kıyılarını daha aktif kullanımlarla renklendirmek, canlandırmak eldedir. Açık ve yeşil alanlar, kıyılar hayati bir rol oynamaktadır. Oysaki kamusal alandaki canlılık kent içindeki insanı yansıtan önemli bir göstergedir. Bu yüzden kıyılar toplumun birlikte vakit geçirebileceği, rekreatif aktivitelere katılabileceği ve ortaklaşa zaman geçirebileceği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda geçirilen zamanlar kentle, mekânla bağlantı kurma şansı verir. Fakat kıyı alanlarının yeteri kadar kentle buluşamamış olması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kıyılar kentin önemli bir parçasıdır. İnsanları kıyılara ulaşımını arttırmak, kamusal kullanım alanları yaratmak öncelikli hedef olmalıdır. İnsanlar bu sayede kıyı ve kent ile bütünleşebilir. Öte yandan, insanlar kentin kıyı alanlarıyla ilişki kuramazsa, kıyıları korumak, kamusal alana sahip çıkmayı toplumdan beklemek güçleşebilir. Ancak kıyı ve kamusal alan ile kurulacak ilişki hem mekân hem toplumun ortak hafıza ve geleceğini inşa etmede yardımcı olacak, hem de kent için önemli bir kimlik mekânı

kurulacaktır. “Mekân kavramı zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihseli birbirine bağlar” (Lefebvre, 2016)

Kentli insan kıyılarda kurulan sanayi tesislerinin bulunduğu alandan, deniz ile kıyı ile bağını oluşturamamıştır. Kıyı alanları kentli insan tarafından kullanılamazsa, mekân yitip gidebilir. Çünkü mekân üzerinde anılar, izler ve hatıralar birikmezse o mekânın sahiplenilmesi güçleşir. Kamusal mekân insan ilişkileri tarafından oluşturulur. Bu yüzden kentli insanı buluşturacak, birbirlerine kavuşturacak alanlar kıyılarda yer alabilir. Toplumun hafızasında yer edecek şekilde kullanımlar yaratmak sadece görsel değil, fiziksel olarak bu mekânları tasarlamak ortak hafıza ve kültürümüz için önemlidir.

Kıyılar kent içinde doğa ile temas kuracağımız eşsiz mekânlardır. Temposu yüksek bir hayat içinde yaşayan insan zamanla yorulmakta ve tükenmektedir. Dinlenmek, ara vermek için insan bazı mekânlara ihtiyaç duymaktadır. İnsan durduğu zaman beyni daha aktif çalışmaktadır. Günümüzde teknolojinin ve yaşam koşullarının getirdiği olumsuzluklar olsa dahi günümüzde teknolojik gelişmeler insanlara boş zaman kavramı getirmiştir. Hitcher “Boş zamanlar insanın bir şey yapmak, ya da yapmamak arasında serbest bir seçim yapabildiği, yapmak ya da yapmamak istediği şeyleri gene serbestçe tayin edebildiği sürele”dir" (1964) .Bilinçli ya da bilinçsiz olarak pasif ya da kâr amaçlı boş zamanlar kent içinde değerlendirilecektir. Boş zaman kavramı akıllı, planlı kullanılırsa insanların kent içinde deneyim, tecrübe ve sosyalleşme gibi beceriler kazanmasını sağlayabilmektedir. İnsanları yaşam ömrü uzaması sonucu, yaşam boyu öğrenme gündeme gelmiştir. İnsanlar edindikleri hobileri sonradan meslek olarak kullanabilmektedir. Çalışma hayatı içinde insan istemediği işleri yapmak zorunda kalabilir ve bunun sonucu arzu ettiği işlere zaman ayıramamış olabilmektedir. Bu yüzden insanlar boş zamanlarında hobilerine, merak ettiği konularla ilgilenebilmektedirler. Böylece kendilerini başka alanlarda geliştirebilir, stres atabilir, mutsuzluğunu unutabilmektedir. Rekreasyon ve boş zaman uğraşları insanların gelişim ve becerilerini arttırmaları konusunda oldukça büyük fayda sağlamaktadır. İnsanlar stresten uzaklaşıp, rahatlayıp fiziksel ve zihinsel iyileşme gözükmektedir.

Günümüzde teknoloji ve bilgisayar programları sayesinde insanlar iş konusunda daha az çalışıp, daha boş zamana sahip olacaklardır. İşler eskiye oranla daha kısa

zamanda bittiği için kent insanı için boş zamanlar oluşacaktır. Boş zaman kamusal alanlar da vücut bulur. Kent içinde çalışan insan en yakın gidebileceği parklar, kıyılar ve meydanlarda doğayı dinleme, sakinleşme şansı yakalamaktadır.

İnsanlar boş vakitlerini, kentin parklarında, meydanlarında, kıyı alanlarında ve kamusal alanlarında kullanmayı tercih edeceklerdir. Kent içinde insan için yaşama, çalışma, dinlenme, eğlenme için alanlar ayrılmıştır. Kentin sunduğu alanları yetersiz de olsa, ketli insan bu alanları kullanmak mecburiyetinde kalmıştır. İnsanı mutlu edecek olan, boş zamanlarında yaptığı aktiviteler ve deneyimlerdir. Lefebvre, "Mutsuzlukla mutluluk arasında da yoktur! Yine de, her şey ayrıdır, tek tek "parseller" ve "adacıklar"-"teçhizatlar", binalar, yaşam alanı-üzerine fırlatılmıştır. Mekânlar, toplumsal ve teknik iş bölümündeki çalışmalar gibi, uzmanlaşmıştır" (2016). Bu yüzden kent içinde boş vakit ve rekreasyon alanlarının düşünülmesi gerekmektedir. Kıyı alanlarının kent insanın ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanması öncelik haline gelmelidir. Kent içinde vakit nakittir anlayışına ters bir durum gibi gözükse de şehir yaşantısı için rekreasyon alanları giderek artan bir can simidi görevi görmektedir. Zamanın planlanması, verimlilik açısından oldukça önemlidir. Boş zaman kavramı ve aktiviteleri insanı daha verimli olacağına dair bulgular ortaya konulmaktadır. Mola vermenin konsantrasyonu arttıran bir durum olduğu ispatlanmıştır. Eski çalışma koşullarının günümüzden çok daha ağırdır ve çalışanlarda gözüken rahatsızlıklar fazladır. Günümüzde bu ara vermenin, dinlenmenin önemini daha çok vurgulamaktadır. Çalışan insan boş zamanında, özgür olduğunu ve sınırlı zaman aralığında ya da tatilinde aktivitelerle mutluluğu yakalamaya çalışmaktadır. Bu geçici mutluluk, iş veya mesai saatinin başlamasıyla son bulur. Rekreasyon alanları şehirli insan için hayati avantaj sunmaktadır.

Kıyı kamusal mekân ilişkisi, (Kovid 19) salgını sonrası kıyı alanları, kamusal alanların kullanımı oldukça artmıştır. İnsanlar kıyıların, kamusal alanların ne kadar kıymetli olduğunu anlamıştır. Açık alanlar, kıyı alanları insanların kavuşma ve bir araya gelme yerleri olarak ortaya çıkmıştır.

Teknolojik gelişmeler insanların çalışma koşullarını değiştireceği ortadır. Gelecek yıllar içinde çalışma koşullarının değişeceğini, bugünün çalışma şartlarının ve saatlerinin, temposunun kalmayacağı ortadır. İnsanlar daha çok boş zamana kavuşacağı

ortaya çıkmıştır. Kamusal alanların kullanımı salgın (Kovid 19) sonrasında artmıştır. Salgın sonrasında evden çalışma, teknolojik çalışma insanların hayatına dâhil olmuştur. İnsanların çalışma saatlerinin azalacak olması kamusal alanların daha önemli olacağını ortaya çıkarmıştır. Toplumun alışkanlıkları sosyal yaşam, yaşam şekli ve çalışma şekilleri değişmiştir. Kamusal alanlar ve kıyılar ve açık alanlar daha çok kullanılmıştır. Uzun süre çalışma azalacak, iş yerinde zaman geçirme olmayacak, farklı sosyalleşme alanları olarak kamusal alanlar ortaya çıkacaktır. Gelecekte daha fazla insan daha az çalışıp daha çok boş vakte sahip olacak ve bu boş vakitlerini sosyalleşmek veya hobilerine ayırabileceklerdir. Bu yüzden kamusal alanlar gelecek yıllar içerisinde daha önemli bir kent alanı olarak karşımıza çıkacak ve kamusal alanı kullananların sayısı artacaktır. Kıyı alanları da kentin önemli kamusal alanları içinde olduğu için kıyıların kamusal kullanımda artmış olacaktır. İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyalleşeceği alanlar kentin içindeki kamusal alan, park, boş alanlar ve kıyı alanlarında insan doğasına uygun şartları sağlamaktadır. Kent içinde yaşam Nazım Hikmet'in dediği gibi "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine"(Hikmet,2021) şeklinde olacaktır.

Ancak betonlaşma, kentlileşme giderek hayati bir tehlikeye yol açmaktadır. İstanbul üzerinde aşırı yapılaşmadan ötürü ısı adaları oluşmakta ve ekolojik dengeler giderek bozulmaktadır. Yeşil alanlar ve insanların sosyalleşecekleri alanlar giderek azalmaktadır. İnsanlar yeşil alanlarda boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri yapacakları alanlar tasarlanmalıdır. Durum şu ki, insanın yeşile bir saat bakması, doğa içinde zaman geçirmesi, yürümesi veya bisiklete binmesi, gözünü sadece tavana dikmesi, boş bir zaman geçirme olarak algılansa dahi, beynin yaratıcılığının en yüksek noktaya geldiğini göstermektedir. Bu yüzden insanın daha verimli olması için dinlenmesi, kendini sakinleştirmesi, eğleneceği aktivitelerle vakit ayırması, ruh ve beden sağlığı için hayati öneme sahiptir. Bu yüzden kent içinde açık ve yeşil alanlar sınırlı olsa dahi, çok değerli ihtiyaçlara cevap vermektedirler. İnsanların daha geniş doğa parçalarında yapacakları aktiviteler ile zihinsel ve bedensel faydalar sağlanmaktadır. İnsanlar geniş yeşil alanlarda rekreasyon ihtiyaçlarını dinlenme, eğlenme, spor, yarış, aktivite, dans etmek, resim yapma, fotoğraf çekme, yoga, meditasyon, tai chi, chi gong gibi doğa içinde yapılan ruh ve bedene yönelik egzersizler ile sağlıklarına tekrar kavuşa bilmektedir. Yarışma, müsabaka gibi aktiviteler ile eğlence ve sosyalleşme fırsatları yakalamakta ve

yaşadığı stresi unutmaktadır. Bu aktivitelerin içine kültür sanat ve sergi gibi faaliyetler de eklenebilmektedir. Fakat bu sıkışık kent arazisi içinde bu aktivite alanlarına cevap verecek alanlar sınırlıdır. Bu alanlar tasarımcılar tarafından kente dâhil edilmeye, düşünülmeye başlanmıştır. Sanayi tesisleri yüzünden sınırlı ulaşım imkânı olan Haliç kıyıları, kamusal öncelikli bir dönüşüm modeli ile kentin bütününe hizmet edecek bir alan olarak ele alınmalıdır.

(Demirci vd) "Örneğin kişi başına düşen rekreasyon alanı miktarı Ottawa'da 33 m², Toronto'da 15.7 m², Hamburg'da ise 17.2 m²'dir. Bu rakam İstanbul'da ise 1.53 m²'dir" .(2008). İstanbul'da 2470 adet açık rekreasyon alanı vardır ve kişi başına düşen rekreasyon alanı miktarı 1,53m²'dir. Bu rakam Amerikan standartlarına göre çok düşük olmakla birlikte açık rekreasyon alanlarının içerik yönünden de çok fakir olduğu, halkın istek ve ihtiyaçlarına cevap vermesinin mümkün olmadığı tespit edilmiştir."(Demirci vd, 2008).

İstanbul'un kıyıları tekrardan tasarlanarak dünyadaki alanlar ile yarışabilecek yeşil ve kamusal alanlar yaratılmalıdır. Kıyı alanları kentin ve kentlinin birçok ihtiyacına cevap verebilecek bir kamusal mekân olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılacak tasarımlar ile kıyı boyunca kesintisiz kamusal ve yeşil alanlar yaratarak kentli insan için hayati bir bölge yaratmak eldedir. Yapılacak kıyı dönüşümlerinde kullanıcı odaklı olunması ve kamusal çıkarlar gözetilmesi toplumun faydasına olacağı şüphesizdir. Günümüzde şehir hayatı çok hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Fakat bu hızlı tempo uzun süre boyunca, insanın ruhuna ve bedenine olumsuz etkiler göstermektedir. İnsanlar yavaşlayarak, mola vererek hayatlarını daha kaliteli şekilde devam ettirmeleri çok zor değildir. Boş zamanları kullanmak ve rekreasyon faaliyetlerine katılmak, kent içinde yaşama ve çalışma hayatının getirdiği olumsuzlukları en aza indirmektedir. Böylece hem ruh ve bedeni tedavi edebilir hem de sosyal yaşamdan, aktivitelerden insanı hayata bağlayan keyifli oyunlardan uzak kalınmamış olur. Rekreasyon alanlarının azlığı en büyük sorunu doğurmaktadır. Yeni yapılacak kentsel tasarımlarda, bu rekreasyon alanlarına daha geniş bir alan ayırmalı ve tüm halkı kapsayan aktivitelerle donatılmalıdır. İstanbul'un sahilleri daha geniş kitlelerin kullanabileceği donatı ve aktivitelerle zenginleştirilmelidir

Kentin bütünü için kıyıların kamusal ihtiyaçlar doğrultusunda ve kullanıcı istekleri doğrultusunda yapılması gereklidir. Böylece yaşayan, sürdürülebilir kamusal mekânlar

yaratılacaktır. Kıyıların sürekli ve kesintisiz bir ulaşım ağı yoluyla bağlanması ve özel kurumlarla, tesislerle sınırlandırılmaması gerekmemektedir. Kamusal alanda sanayi tesisleri kıyı ulaşımını engelleyen bir durumdur. Kamusal alanların arttırılması, yayalaştırılması ve yeşil alanlara kavuşturulması gerekmektedir. Yeşil alanlar tohum gibi büyüyüp gelişeceği alanlar yaratılmalıdır. Yeşil ve kamusal alanların organik şekilde büyümesi, kentli için aktiviteler barındıracak şekilde donatılması gerekmektedir. Kentin yaşam döngüsüne adapte olacağı bir sistem geliştirilmelidir. Kıyı kent ilişkisinin kopuk olması, sanayi tesislerinin ve tersanelerin kıyıya ulaşımı kapatıyor olması giderilmesi gereken önemli sorunlardandır. Mahalle halkını daha çok ulaşım sistemleriyle bölgeye getirecek yollar tasarlanmalıdır. Açık mekânlar sosyal, psikolojik ve ekonomik getiriler sağlar. Bu yüzden kıyı alanları kentleşme ve yaşam kalitesinde önemli artılar doğuracaktır. Haliç kıyıları atıl kalan sanayi tesisleriyle bir çöküntü bölgesi oluşturmuştur. Bu alanlar için rekreasyon özellikleri arttırılmalıdır.

3.4 Kıyı Alanlarında Kentsel Dönüşüm İçin Değerlendirme Kriterleri

Kıyı alanlarında sanayi tesislerinin atıl kalması, endüstride yaşanan hızlı gelişme sonrası, kıyıda bulunan sanayi tesisleri, depo yapıları kentin kıyılarında atıl kalmıştır. Kentin en değerli kimlik kısmını oluşturan kıyılar, konumları itibariyle hem yerel kullanıcının, hem global ölçekli yatırımcının ilgisini çeker hale gelmiştir. Aynı zamanda kıyı parçalarının zamanla değer kazanması, kıyıların cazibesini iyice arttırmıştır. Küresel yatırımcılar için kent kıyıları iştah kabartan alanlardır. Halkın ortak kullanım alanları olması ve toplumun bütünü için düşünülmesi gereken kent parçaları olmaları gerekmektedir. Kıyılar tasarlanırken, planlanırken büyük bir çekişme, pazarlık konusu oluşturmaktadır. Endüstri tesislerinin kültürel dönüşümlerle yeniden işlev kazandırıldığı zaman, korunması ve yapıların sürdürülebilir olması sağlanmıştır.

Ancak küresel istekler doğrultusunda kent kıyıları günümüz ekonomik rant ve turizm odaklı bir dönüşüm yapıldığında, kıyı ve kullanıcısı ayıran olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Kıyı alanlarında dönüşüm, kentli insanın bütününü kapsayan şekilde düşünüldüğü zaman, kamusal önceliğe ağırlık verildiğinde yapılan dönüşümler olumlu sonuçlar verdiği dünya üzerinde kanıtlanmıştır. Dönüşüm insan odaklı olduğu zaman, bağlamından koparılmayan kent parçaları yaratılmıştır. Böylece kıyılar çevresiyle, kullanıcısıyla kurduğu ilişki daha da güçlenerek kentsel bir doku yaratma şansı

yakalanmıştır. Dönüşüm projelerinde öncelik kamusal kullanım lehine olduğu zaman, kıyı alanları yaşayan, aktivite ve eğlence imkânları ile donatılmış kent parçaları yaratmak mümkündür. Kamusal önceliği ilke haline getirmiş, kentin dokusunu bağlamını koparmadan dönüştürebilmiş projeler dünyanın her yerinde daha fazla rağbet görmektedir. Kentin bağlamından koparılmayan liman ve endüstri tesisleri, kamusal ve rekreatif kullanımlarla zenginleştiren ve sürdürülebilir kentsel kıyı dönüşüm modelleri yaratılmalıdır. Böylece toplumun bütününü kapsayan canlı ve ekonomik getiri sağlayan başarılı kentsel çevre yaratmak mümkün olacaktır. Böylece kıyılar kamusal aktivitelerle canlı ve daha çok insan tarafından kullanılan yaşayan bir kent parçasına dönüşecektir.

Bu kapsamda kıyıların kamusal odaklı gelişmesini sağlayacak 5 kriter literatür incelenerek oluşturulmuştur (İlhan, 2012), (Yıldız vd, 2015), (Auton, 2015), (Hakim, 2018).Kıyı alanlarından sanayi işlevi ortadan kaldırıldıktan sonra atıl kalan tesisler ve sanayi alanları kentli insan için yeni kullanımlara ve kamusal kullanımlarla kentin yaşamına yeniden katılabilecektir. Kıyı alanları kamunun ihtiyaçları doğrultusunda eğlence, dinlence ve kültürel odaklı dönüşüm yapıldığı zaman yaşayan ve sürdürülebilir kıyılar kentin hayatına dâhil olmaktadır.

Kıyı tasarımı yapılırken sahillerin ve kıyıların canlandırılması esas amaç olmalıdır. Kamusal hayatı canlandıracak çözümler geliştirilmelidir ve kamusal hayatı çeşitlendirecek aktiviteler ile toplumun farklı kesimlerine hitap edilmelidir. Kıyıların yaya kullanımı arttıracak çözümler geliştirilmelidir ve yaya erişimini arttıracak çözümler geliştirilmelidir. Yurtdışı uygulama örneklerine bakıldığı zaman kamusal kullanımların öncelik verildiği ve kıyılara erişimi arttıran projeler daha başarılı sonuçlanmıştır. Böylece kıyı ile kent halkı tekrar kavuşma şansını yakalayacaktır ve kentler kıyılar boyunca daha yaşanabilir ve canlı bir kamusal kullanıma kavuşacaktır.
Bu yüzden kıyıların kamusal kullanım alışkanlıkların gelişmesi için 5 kriter literatür incelenerek oluşturulmuştur. Kıyı alanları kamusal odaklı tasarlanırken 1. madde alanın en az %25'i yeşil alan olarak tasarlanmalıdır. Böylece kent içinde ısı adalarının oluşmasının önüne geçilmektedir. Buna ilaveten binaların çatı alanları da yeşile dönüşmesi yoluyla kent içinde ısı adalarının oluşmasının önüne geçilmektedir. (Auton, 2015). "1. Hükümetler, su kalitesinin ve çevrenin korunmasını tüm kıyı gelişmeleri ve yerel gelişmeler için bir ön koşul olarak sorumluluk almalıdır.2. Kıyı alanlarının

kentlerin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi gerekir ve kıyıları eğlence ve kültür, ulaşım gibi işlevler geliştirerek tasarlamak şehrin canlılığına katkı sağlayacaktır

3. Kıyı alanlarının sürdürülebilir kalkınmasında, tarihsel kimliğin ve endüstriyel yapının korunması kentsel aktivitenin geçmişi ve organizasyonu için önemlidir

4. Su kenarında karma kullanıma öncelik vermek konut, ticaret ve kültürel aktiviteler ticaretin gelişmesini sağlar.

5. Kıyı bölgelerine halkın erişiminin ön koşul haline getirilmesi gerekir.

6. Kamu-özel sektördeki yeni kıyı gelişiminin planlanması ortaklıklar, özel yatırımcıların planlamaya dâhil edilmesi piyasa bilgisi sağlamak için sürecin başından itibaren ve kalkınmayı hızlandırmak, kamu idareleri tasarım ve altyapı kalitesinin sağlanması ve kamu dengesini korur.

7. Kentlerin sürdürülebilir kıyılarından fayda sağlamak gelişmeler sadece ekonomik ve ekolojik değil, aynı zamanda sosyal açıdan fayda sağlar.

8. Kıyı alanı nazım planları ayrıntılı olarak anlam ve işlevsel ilkelerin analizi kıyı alanları, esnek, uyum sağlayabilen ve sahip ilgili tüm disiplinleri içerecek özellikler barındırır.

9. Farklı disiplinlerden profesyonellerin sürece dâhil edilmesi gerekmektedir" (Yıldız vd, 2015)

.Dünyada başarılı kentsel kıyı dönüşüm projeleri kamusal öncelikli ve karma kullanımlı olması sonucu ortaya başarılı kıyı dönüşüm projeleri çıkmıştır. Dünyada yapılan kıyı dönüşümleri karma kullanım sağladığı zaman daha başarılı sonuçlar almışlardır. Kıyı tasarımı yapılırken 2. madde olarak karma kullanım yaratmak gerekmektedir böyle olduğu zaman kıyılar farklı kullanıcılar tarafından ziyaret edilmektedir ve farklı yaş ve kesimden insanlar kıyılardan faydalanmaktadır. "(İlhan, 2012),(Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015), (Hakim, 2018)". "Konut ve ticaret ve ofis yapılarının bir arada olduğu karma kullanımlar yaratmak. Kültürel etkinlikler ve rekreasyona cevap vermek, turizm işlevlerine yer vermek. Merkezi bir odak olmak, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak canlandırma sağlamak" "(İlhan, 2012)

Su kenarı tasarım ilkeleri ile kıyı düzenlemesi yaparak, kıyıların kullanım alışkanlıklarını en üst düzeye çıkarmak mümkündür. "a. Saha Planlaması, suların saha ile etkileşimi için alan sağlayan bir unsur olarak. b. Sular ve kıyılar arasındaki

faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak için kıyı boyunca hizmetler. c. Su kenarındaki aktiviteleri barındıran altyapı suları bozmaz. d. Koruma, nehrin kıyıları göz önüne alındığında, bir şehrin öncüsü haline gelen alandır. e. Binaların ve çevrenin estetiğinden elde edilen görsel, tur aktivitelerinde konforlarının bir ölçütü olarak halk tarafından anlaşılması daha kolaydır. f. Sokak manzarası ve Peyzaj kıyısı, su kenarındaki etkinliklere uygun olarak sokak ve peyzaj düzenlemesi yapıldığında daha çekici, rahat ve eğlenceli olabilir. g. Erişim ve ulaşım erişilebilirlik kolaylığı ve uygun fiyatlı ulaşım, sadece karayolu yönünden gelen ziyaretçiler için değil, aynı zamanda ulaşımın kullanımı ve kıyılarından ve sularına ulaşımı için de önemlidir. h. Arazi kullanımı ve tesisler sahilin kendisinin ömrünü korumak için su kenarındaki arazi ayarlanmalıdır". (Hussein ve Rosemary aktaran Hakim, 2018)

Kıyıların tasarımı sadece kentli insanlar için değil dışarıdan gelen ziyaretçi ve turistlerin ihtiyaçları içinde tasarım kriterleri geliştirilmelidir. Kıyılar hem kamusal hem de turistik faaliyetler için cezbedici bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Projelerin kamu özel sektör işbirliği ile yapılması sonucu kıyı gelişimi için planlı, denetlenebilir ve maliyeti kamu tarafından karşılanan projeler başarıya ulaşmıştır. Bu yüzden kıyı gelişimi için 3. madde kamu özel sektör iş birliği içinde olmalıdır. "(İlhan, 2012), (Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015)"."a. Görsel kalite ve mimari karakter ve üslupla b. Dış mekânın veya bahçenin veya peyzajın durumu c. Görünüm ve manzara d. Trafik koşulları ve yaya yolları e. Çevre hijyeni ve çöp. Çevresel koşullar: hava., su ve gürültü kirliliği g. İklim koşulları: ısı, yağmur h. Kamu güvenliğinin düzeyi." (Inkeep aktaran Hakim, 2018) .Kıyıların canlandırılması canlı, aktif kullanılan kıyı alanları tasarlamakla yapılmaktadır. Böylece sürdürülebilir kıyılar yaratılmaktadır. Kıyıların kamusal odaklı gelişmesi için 4. madde canlı kamusal alanlar yaratmak gerekmektedir. Kıyı alanları rekreasyonel işlevi, açık alan ve etkinlikler: konser, sergi ve festivaller gibi etkinlikler ile kıyılar halkın belleğinde ve anılarında önemli izler bırakacaktır. "(İlhan, 2012),(Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015), (Hakim, 2018)". Kıyıların gelişmesinde 5 madde olarak 7/24 Kıyı Kullanımı önerilmektedir. Böylece Kıyıya erişim artacaktır ve kıyılar ve kamusal alanlar kullanıcısıyla daha rahat kavuşacaktır. Kıyılara erişim arttığı zaman gündelik kıyı kullanımı, yürüyüş yolu, bisiklet yolu gibi ulaşımlar ile kıyılar günün her saati ulaşılabilir ve erişilebilir olacaktır. Aynı zamanda tören alanı gibi odak ve toplanma alanlarıyla kullanıcının günün her saati bir araya geleceği toplanma ve

buluşma mekanları oluşarak kamusal kullanımlar zenginleşecek ve kullanımları artacaktır. "(İlhan, 2012) ,(Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015), (Hakim, 2018)"

KIYI GELİŞİMİ İÇİN LİTERATÜR TARAMASI

KIYILARIN KAMUSAL ODAKLI GELİŞİMİ İÇİN OLUŞTURULAN 5 KRİTER		
Tasarım İlkeleri	Tasarım Hedefleri	Literatür Taraması
1.%25 Yeşil alan	Kent içi ısı adası oluşmaması için arazinin %25 yeşil alana ayrılmalı	(Aunton, 2015)
2.Karma Kullanım	Ofis, Konut, Turizm ve Ticaret gibi farklı kullanımlar farklı tür grupları alana çeker	(İlhan, 2012) ,(Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015), (Hakim, 2018)
3.Ortaklık Şekli	Özel ve Kamu İşbirliği olan projeler denetlenebilir, şeffaf ve planlı organize edilir	(İlhan, 2012), (Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015)
4.Canlı Kamusal Alan	rekreasyonel işlevi, açık alan ve etkinlikler: konser, sergi ve festivaller	(İlhan, 2012) ,(Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015), (Hakim, 2018)
5.7/24 Kıyı Kullanımı	Kıyı erişimi, gündelik kıyı kullanımı, yürüyüş yolu, bisiklet yolu, tören alanı	(İlhan, 2012) ,(Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015), (Hakim, 2018)

Uluslararası Kıyı Dönüşüm Örnekleri	Baltimore, Barcelona, Bilbao, Duisburg, Hamburg Hafencity

Ulusal Kıyı Dönüşüm Örnekleri	Galataport, Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması. 7 Bölge: 1,2,3 Ödül.4. Bölge: 2. Ödül. Haliçport Projesi, Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi

Sonuç

Tablo 1. Kıyı Gelişimi Kriter Tablosu

3.5 Kıyı Alanlarında Kentsel Dönüşüm Yurtdışı Uygulama Örnekleri

Günümüzde başarılı kıyı dönüşüm projeleri yapılmaktadır. Bu başarılı projeler incelendiği zaman, kamusal ve kültürel önceliği benimseyen projeler arasından çıkmaktadır. Kıyı alanları kamusal odaklı dönüştüğü zaman kentli insanların ihtiyaçları doğrultusunda başarılı, yaşayan kıyı dönüşüm projeleri ortaya çıkmaktadır. Bu sayede kıyı alanları kente tekrar kazandırılmakta ve kıyı alanları kullanıcıyı çekerek bir kimlik ve aidiyet yaratma şansına kavuşmuş olmaktadır. Böylece kıyı alanlarında oluşan tarihsel bellek tekrardan yeni fonksiyonlarla halk ile tekrar bağ kurma şansına kavuşacaktır. Bu yüzden başarılı kıyı dönüşüm projeleri incelenmiştir. Bu projelerin başarısı kıyı alanlarının kamusal odaklı dönüşmesi için geliştirilen 5 kriter doğrultusunda kamusal odaklı dönüşümün başarısı nitelendirilmiştir.

3.5.1 Baltimore Dönüşüm Projesi

Baltimore Innor Horbor projesi dünyada kıyı alanlarında yapılan dönüşüm projeleri arasında ilk sıraya yerleşmektedir. Inner Horbor limanı II. Dünya savaşı dönemlerinde gelişmiştir fakat teknolojide meydana gelen değişimler ve yangın sonrası dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Proje özellikle sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşüm olarak başarıyı yakalamıştır. Proje tasarlanırken toplumsal fayda gözetilmiş ve halkın tamamını kapsayacak kullanımlarına öncelik veren proje hayata geçirilmiştir. Liman bölgesi yenilenerek kıyı kullanımları canlanmış ve artmıştır. Halkın katılacağı aktiviteler ile yaşayan, çevresiyle uyumlu, eski kullanıcılarını bölgeden koparmaya bir proje üretilmiştir. Proje halkın fikirlerinin, görüşlerinin alınmasıyla şekil almıştır. Böylece sürdürülebilir bir kıyı dönüşüm projesi yaratmayı başarmışlardır.

Karma kullanıma sahip Baltimore projesi kamusal kullanıma önem vermiş olup, insanların kıyıya ulaşımını kolaylaştıracak olanak sağlamıştır. Projede ofis, ticaret ve konut yapılarını kıyı boyunca tasarlamıştır, otel, kongre merkezi, Dünya Ticaret merkezi, marina, tören alanı, akvaryum, projelerini alana dâhil etmeyi başarmıştır, geniş bir yürüyüş yolu, parklar ve kamusal alanlar yaratarak mekânın herkes tarafından kullanımına açmıştır, kıyı alanlarına erişilebilirliği arttırmıştır. Yapılan festivaller, aktiviteler ve konserler sayesinde yaşayan bir mekâna dönüşen proje, oldukça turist çekerek ekonomik olarak olumlu geri dönüşler sağlamıştır. Baltimore projesi kente 1,2 milyar dolarlık bir ekonomi sağlamaktadır. Kamusal kullanımı arttırmış olmasıyla beraber, mahalle insanı bu alanlara kolayca erişip, kullanma şansı yakalayabilmiştir.

Proje alanına özel sektör kâr amaçlı yapılar üretmeyi teklif etse dahi, mahalle sakinleri bu durumu toplu olarak protesto edip, alınan kararların iptal edilmesini sağlamışlardır.

"Proje alanını bir ortak alan ilan etmiş ve Mahalle Birliği Federasyonu şehrin kolektif olarak harekete geçtiği ayaklanmaların kilit üstlerinden biri haline geldi" (Harvey, 2015). Proje 5 kriterden 4 tane olumlu sonuç alarak (%80) başarılı bulunmuştur.

Şehir, Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
Maryland, Baltimore Inner Horbor	Alan 100 ha 1000.000 m² (not su alanı %80) **Başarısız**	Ofis Alanları, Otel, kongre merkezi, Dünya ticaret merkezi, marina tören alanı, akvaryum, yürüyüş yolu,Harborplace **Başarılı**	Kamu+ Özel % 40 Kamu %60 Özel Sektör **Başarılı**	rekreasyonel işlevi, açık alanlar ve festival alanları **Başarılı**	yürüyüş yolu, açık alan, tören alan, bakı terası **Başarılı**

Tablo 2. Baltimore Inner Hourbour Projesi Detayları

Şekil 10. Baltimore Limanı

Kaynak: (Url https://baltimore.org/article/baltimore-inner-harbor ,erişim tarihi: 19.09.2019)

3.5.2 Barselona Dönüşüm Projesi

Barcelona diğer liman şehirleri gibi liman kimliği ile çok tanınmasa bile önemli bir liman şehridir. Taşımacılık ve liman faaliyetlerindeki değişimler ve 1992 Olimpiyat oyunları gerekçesiyle kıyı sahil şeridinin yenilenmesine karar verilmiştir. Proje hedefleri olarak, kamusal kullanımların arttırılması ve şehirli insana buluşma ve vakit geçirme alanları yaratması sayesinde kent içinde olumlu bir kimlik yaratmayı başarmıştır ve halkın her türlü su sporuna ulaşması ve kıyı ile yeniden kavuşması hedeflenmiştir. Proje kıyı ile yeniden ilişki kurma ve kentle kıyıyı birleştirme olarak önemlidir. Bu olumlu yanlarıyla başarılı bir kamusal kıyı dönüşüm projesi olarak örnek gösterile bilinir.

Olimpiyat oyunları için kıyı alanları tekrardan tasarlanıp kentin kimliğinde var olan su ve kent ilişkisini kullanıcıyla kavuşturma imkânını sağlamıştır. Liman kentin kimliğinde önemli bir görev üstlenmiştir ve su sporları sayesinde kentli tekrar kıyı ve su ile ilişki kurmayı sağlamıştır. Yelken ve su sporlarını içeren tesisler Port Vell'e inşa edilmiştir.

"Bu kısma ek marina, eğlence parkları, konutlar, iş yeri ve otellerle burada yeni bir alt merkez oluşturulması planlanmaktadır. Port Vell'den farklı olarak bu bölgede ticari değil kültürel yönelimli bir yapılanmanın stratejik yayılmayla civar yerleşimleri dönüştürmesi hedefleniyor. Böylece Port Vell'den başlayıp Olimpik Port üzerinden Forum'a ulaşan 5 km'lik yürüyüş yoluyla şehir denize açılmış olmaktadır. Bu Barselona'nın artık güneş, şehir kumsalı ve deniz gibi "yeni" ürünlerle dünya kentleri arasında ayrıcalıklı bir yer edinmesini sağlayacaktır." (Bilgin ve Erkol, 2013)

"Barselona'nın dönüşümü; liman ve "eski merkezi" bölgesinden başlamış, liman işletmesi ve konteyner yüklemesi iskeleden uzaklaştırılarak, olimpiyat planıyla bağlantılı yürüyüş yolları, teraslar, köprüler, merdivenler, katlı otoparklarla eski şehir ve liman yayalaştırılmıştır. Eski liman Port Vell yeniden ele alınarak eğlence alanları, restoranlar, sinema, akvaryum gibi çeşitlilik sağlayan aktiviteleriyle burası bir fun city'e dönüştürülmüştür." (Bilgin ve Erkol, 2013)

Şekil 11. Barcelona Port Vell

Kaynak: (Url http://www.siches.com/portfolio/barcelona-port-vell/.,erişim tarihi: 19.09.2019)

"Genel yaklaşım ikon projelerle değil, ilgili mülk sahipleri ve vatandaşların sürece dâhil edilmesiyle sürdürülmektedir. Şehir planlamasının "ekonomik dönüşüme bağlı bir gelecek" odaklı yönelimi olumlu eleştirilerle değerlendirilirken, tarihi yapılar karşısındaki sert yaklaşımıysa negatif eleştiriler almıştır. Sonuçta, Barselona ile kent, bir endüstri kentinden bir dünya şehrine dönüşmüş ve bu dönüşüm süreci halen devam etmektedir." (Bilgin ve Erkol, 2013)

Barcelona kıyı şeridi kamusal kullanıma ağırlık verdiği için kentte turist çeken başarılı bir dönüşüm yaratmayı başarmış bir örnek olarak örneklendirilir.

"Proje alanının %20'sini oluşturan yapı alanlarının dağılımı; %22 spor alanları (yüzme havuzları), %5 enstitü alanları, %14,5 ofis alanları, %24,3 rekreasyon alanları, %15 marina ve tekne sahiplerine teknik destek alanı, %4,2 eğitim alanları, %10 var olan konaklama alanları ve %5 oteller olarak düzenlenmiştir. Alanın geri kalan yapısı ise marina alanını da kapsayan su, ulaşım bağlantıları ve kamusal alanlardır."(Yerliyurt, 2008). Projenin yaklaşık % 25 kamusal alana ve rekreasyona ayrılmıştır. Proje 5 kriterden 4 tane olumlu sonuç alarak (%80) başarılı bulunmuştur.

Şekil 12. Barcelona Port Vell Limanı

Kaynak: (Url https://www.alamy.com/port-vell-harbour-port-vell-harbor-barcelona-spain-image63468622.html., erişim tarihi:19.09.2019)

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
Barcelona PortVell	55 ha 550000 m² %24,3 rekreasyon (not su alanı %80) **Başarısız**	lokanta, ticari alan, ofis,Espana Rıhtımı konferans sergi salonu, **Başarılı**	Kamu+Özel % 33.3 (1/3)Kamu %66.7 (2/3)Özel Sektör **Başarılı**	rekreasyon, :%24.3 eğlence merkezleri, kamusal açık alan **Başarılı**	denize açılan caddeler, meydanlar, yollar ve demir yolları kıyıyı kente bağlar **Başarılı**

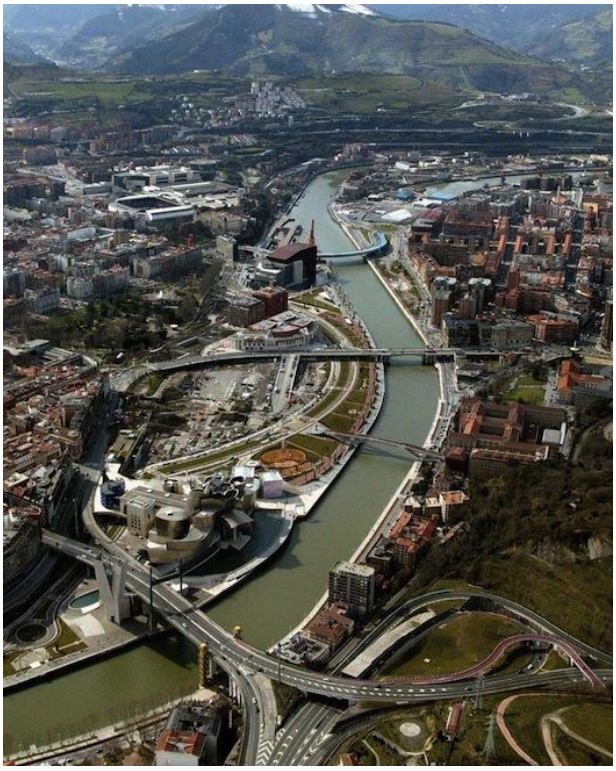
Tablo 3. Barcelona, Port Vell Projesi Detayları

3.5.3 Bilbao Dönüşüm Projesi

Bilbao dönüşüm projesi kültürel mirası yeniden işlev kazandırarak kıyıları kamusal kullanıma açan başarılı bir dönüşüm projesidir. Bu projenin kamusal odaklı olması sonucu bölgede ve kimlikte önemli geri kazanımlar olmuştur. Sanayide yaşanan dönüşümler sonucu, kentin eski endüstri tesisleri atıl kalmıştır. Bölgenin kültürel mirasında var olan tersane, depolama ve sanayi alanları kentin belleğinde önemli izler yaratmıştır. Bu tesisler yeniden işlev kazandırarak, kıyı boyunca kamusal toplanmalara izin veren tasarımlar ile kıyı boyunca önemli bir dönüşüm yaratmışlardır. Böylece kent sakini kentin belleğinde var olan simge alanlarla tekrardan bağ kurma şansı yakalamıştır. Bilbao sanayi tesislerinin eski işlevini yitirmesi sonucu, diğer şehirler ile rekabet edebilmek için kentsel dönüşüm yoluna gidilmiştir. Bu yüzden nehir boyunca kıyıları tekrar canlandıracak kültürel ve sosyal projeler düşünülmüştür. "Projede konut alanları, ofis alanları, alışveriş merkezi, otel ve üniversite birimleri bulunan karma işlevli bir planlama hâkimdir." (Gürel, 2008). Proje kültür odaklı bir dönüşüm tercih etmiştir. "Kültür ağırlık kentsel projeler ile dikkat çeken kentte işlevsiz kalmış alanların kente yeniden katılımı sağlanmış, özellikle Nervion nehri kıyısı terk edilmiş sanayi alanlarının dönüşümü ile kültür ve hizmet sektörü odaklı bir alana dönüşmüştür." (Gürel, 2008). Kentsel iyileştirme sonrası 348.500 m² alan; 3/2' si yaklaşık % 66'sı açık yeşil alanlar olarak geriye kalan 1/3, yaklaşık % 33'lük kısım konut, ofis ve eğitim kurumları olarak dönüştürülmüştür. Böylece proje hem ekonomik bir geri dönüşüm yaşamıştır hem de sosyal ve kültürel aktivitelere kavuşmuştur. Turizmdeki canlanma bölgenin kalkınması sağlamıştır. Yeni işlevler kazanan kent kimliği ile kent içinde çöküntüye uğramış sanayi mirası canlandırılarak kente kazandırılmıştır. Proje %100 başarılı bulunmuştur.

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
Bilbao	3.4 ha 348.500 m² %60 yeşil alan **Başarılı**	konut, ofis ve eğitim **Başarılı**	Kamu+Özel **Başarılı**	Rekreasyon alanları **Başarılı**	Kıyı yürüyüş yolları,parklar **Başarılı**

Tablo 4. Bilbao Projesi Detayları

Şekil 13. Bilbao Kıyı Şeridi Ve Guggenheim Müzesi

Kaynak: (Url https://designobserver.com/feature/does-bilbao-need-another-guggenheim/25978., erişim tarihi:19.09.2019)

3.5.4 Duisburg Dönüşüm Projesi

"Duisburg Kenti, sanayi devrimin ilk yıllarından itibaren Almanya'nın Ruhr Bölgesinde Ren Nehri üzerindeki doğal iç limanlarıyla ve Düssoldorf şehrine yakınlığı ile bir ağır sanayi ve endüstri kenti olmuştur. Şehir çelik endüstrisi başta olmak üzere birçok sanayi ve endüstri yapılarıyla ekonomik açından önemli bir kent haline gelmiştir. Duisburg iç liman bölgesinin dünyanın en büyük iç limanlarına sahip olması ile birlikte bölgedeki sanayi ve endüstri yapılarının kent yaşamına geri kazanılmasındaki ekonomik ve toplumsal süreçler incelenmiştir" (İnaçlı, 2017)

Şehirdeki sanayi tesisleri zamanla eskimesi ve işlev kaybı sonucu yenilenmeleri gerekmektedir. Açılan yarışma projesini Norman Foster kazanmıştır. Foster endüstri tesislerini kente tekrar dâhil etmeyi hedeflemiştir. Kenti su ile tekrar kurgulayarak su ile daha çok temas kurulmasına olanak tanıyan tasarımlar geliştirmiştir

Proje suya erişimin yoğun olduğu bir alan içinde kentsel ve yeşil alanlara erişimi arttırmak için tasarlanmıştır. Boş zaman ve rekreasyon alanları yaratmak projenin

hedefleri arasındadır. Projenin sürdürülebilir bir şehre dönüşmesi hedeflenmektedir. 890.000 m² olan proje alanında çok işlevli bir kentsel tasarım yapılmak istenilmiştir. Karma kullanım öngören proje konut, ofis, parklar, kafeler, restoranlar, otel, konferans tesisleri ve marina tasarlanmıştır. Disburg projesinin amacı şehrin yaşantısını kıyıya çekmek olmuştur. Sahil boyunca ağaçlar ile donatılmış gezi ve yürüyüş yolları yaratılmıştır. Başarılı bir kamusal dönüşüm projesidir. Proje 5 kriterden 4 tane olumlu sonuç alarak (%80) başarılı bulunmuştur.

Şekil 14. Duisburg

Kaynak: (Url https://arquitecturaviva.com/works/plan-director-de-duisburgo-0#lg=1&slide=4 ., erişim tarihi:04.05.2021)

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
Duisburg Inner hourbor	89 ha 890.000 m², 135.000 m², %15 yeşil **Başarısız**	konut, ofis, restoranlar, marina, otel, konferans tesisleri, sanat müzesi **Başarılı**	Kamu+Özel **Başarılı**	Rekreasyon alanları **Başarılı**	Parklar,kentsel odaklar **Başarılı**

Tablo 5. Duisburg Inner Horbor Projesi Detayları

3.5.5 Hamburg Hafencity Dönüşüm Projesi

Hamburg Hafencity projesi başarılı örnekler arasında gösterilen bir projedir. "Hamburg Hafencity Kentsel Dönüşüm Projesi'nin amacı, Hamburg Limanı'nda "Konut, hizmet, kültür, turizm ve alışveriş gibi farklı fonksiyonları birada bulunduran, liman atmosferi le bütünleşmiş bir şehir merkezi yaratmak" olarak belirlenmiştir" "Kamusal alanlar: HafenCity'de kamusal alanların tasarımına özel önem gösterilmelidir. Özellikle kentsel karaktere sahip toplanma ve iletişim mekânları önemlidir." (Yerliyurt, 2008)

Şekil 15. Hamburg Hafencity

Kaynak: (Url. http://www.mimdap.org/?p=4955 .,erşim tarihi:13.09.2019)

Şekil 15: Hamburg Hafencity

Kaynak: (Url http://www.mimdap.org/?p=4955., erşim tarihi:13.09.2019)

Sonuç olarak karma kullanım sayesinde kentin yaşayan ve canlı bir kent yaşantısına kavuşması sağlanmıştır. Karma kullanım içinde konut, iş, ofis, alışveriş ve kültürel donatılar ile proje zenginleşmiştir. Kıyı kenarında oturma yürüme ve bisiklete binme alanları ile kıyı ile temas kurma arttırılmıştır. Nehir kenarında toplanma alanları ile gündelik hayat içinde kamusal ve kıyı kullanımlarını arttıracak alanlar yaratılmıştır.

"Yine aynı yenileme projesi kapsamında eski vinçleri tamir ettik ve bulunması gereken yerlere konumlandırdık. Burada amaç, liman geçmişte aktif faaliyetini yürütürken orada bulunan vinçlerin, insanların yaşadığı binalarla kurduğu ilişkiyi yeniden kurmaktı. Bu nedenle, sadece alanı yenilemek değil, kente geçmişten bu yana kimlik kazandıran bileşenleri, elimizde kalanlar az da olsa yenilemek ve geliştirmek ilkesi ön planda olmalı" (Bruns ve Berentelg aktaran Karabaş, 2008).

Hamburg Hafencity projesi %15 oranında kamusal kullanım ve yeşil alan yaratarak kentin sadece iş yeri olmadığı, insanların dinlence, eğlence ve kültürel ihtiyaçlarının olduğunu saptamıştır. Sosyal ve kültürel faaliyetleri kentin içine konumlandırarak ulaşım kolaylığı ve erişim sağlaması Hamburg için en büyük kazanç oluşturmuştur.

Hafencity projesi kamusal kullanımlara verdiği öncelik ve arazi içinde verdiği pay diğer kamusal dönüşüm projeleri için örnek gösterilen başarılı bir projedir.

Kullanıcıyı mekânla buluşturan, kent sakini için her an kullanabileceği ve erişeceği kolay parklar, açık alan ve kamusal alanlar yaratmasıdır. Proje kullanıcı sayısını arttırmış ve kentte için cazip bir dönüşüm yaratmıştır. Başarılı bir kamusal dönüşüm projesidir. Proje 5 kriterden 4 tane olumlu sonuç alarak (%80) başarılı bulunmuştur.

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
Hamburg Hafencity	155 ha 1.550.000 m², (55 ha su alanı) 15,22 ha yeşil alan Yaklaşık %10 fazla yeşil alan	Karma Kullanım konser salonları, oteller ve konut, restoran, ticaret, kültür	Kamu+Özel % 40 Kamu %60 Özel Sektör	rekreasyon ve kamusal alan, eğlence, boş zaman aktiviteleri Kültürel aktivitelerin gerçekleştirileceği alan	parklar ve su alanları, meydanlar, toplanma yerler, Yürüyüş ve bisiklet yolları, gezinti yerleri
	Başarısız	**Başarılı**	**Başarılı**	**Başarılı**	**Başarılı**

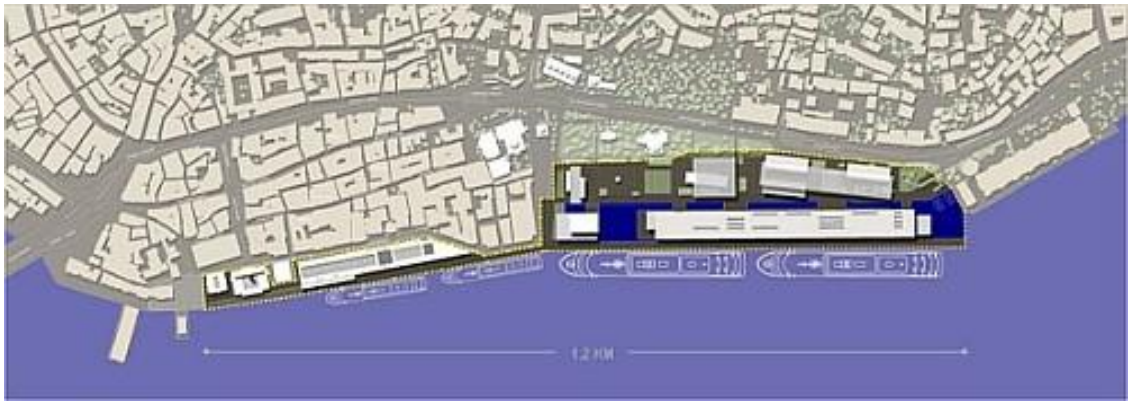
Tablo 6. Hamburg, Hafencity Projesi Detayları

3.6 Kıyı Alanlarında Ulusal Dönüşüm Projesi

Kıyı alanlarının dönüşümünde yabancı ülkelerde meydana gelen benzer sorunlar ülkemizde de ortaya çıkmıştır. Sanayi ve liman tesislerinin kıyı bölgelerinden çekilmesi sonucu kıyı alanları kent içinde atıl kalmıştır. Kent sakini ve kullanıcısı için kıyıların tekrar canlandırılması ve sürdürülebilir tasarımlarla kentin gündelik hayatına dâhil edilmesi gerekmektedir. Kent ve su ilişkisini yeniden kuracak ve kamusal kullanımların gelişmesine yardım edecek kıyı tasarım modelleri geliştirilmelidir Bu doğrultuda bazı kıyı dönüşüm projeleri geliştirilmiştir. Haydarpaşaport, Seka kağıt fabrikası ve Galataport gibi kentsel dönüşüm kıyı projeleri geliştirilmiştir.

3.6.1 Galataport Dönüşüm Projesi

Galataport kıyı dönüşüm projesi kıyı dönüşüm projeleri arasında göstermek mümkündür. Kentin su ve kıyı ilişkisini tekrar düzenlemeyi esas alan, kent için turizm ve ekonomik getiri hedefleyen, kültürel aktiviteler içeren bir kıyı dönüşüm projesi hedeflenmiştir. Liman dönüşüm projeleri ile kıyı ve kent tekrar buluşmaları sağlanmaktadır. Böylece kentli insan tarihsel, kültürel ve sosyal kazanımlar elde etmektedir. Galataport yap işlet devret modeli uygulanarak yapılmıştır. Proje alanı sahip olduğu alanın yaklaşık iki katı kadar yapılaşma yoğunluğu getirerek bölgenin yapı yoğunluğunu arttırmıştır. Bölgede bulunan küçük işletmeler, ticaret haneler artan kira fiyatları yüzünden zorlanmaktadır. Proje otel, ofis, alışveriş alanları ve liman projesi kapsamaktadır böylece turistik ve ticari getiri getireceği bölgeye ekonomik fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Proje turizm odaklı olması, belirli bir kullanıcı tarafından proje buluşmaktadır. Kentin tamamı projeden yarar sağlayamamaktadır. Turizmde meydana gelebilecek bir değişiklik, projenin ilerde olumsuz bir şekilde etkilenmesine yol açabilecektir.

Şekil 16. Galataport

Kaynak: (Url https://t24.com.tr/haber/10-maddede-galataportun-hikayesi,278055.,erşim tarihi:05.04.2021)

3.7 Haliç

Haliç sahip olduğu eşsiz görsel ve doğal yapısıyla tarih boyunca cezbedici bir konumda yer almaktadır. Gemiler için korunaklı yapısıyla her zaman doğal ve koruyucu bir liman görevi görmesi sebebiyle liman ve gemi faaliyetleri için uygun bir konuma sahiptir. İstanbul'un fethi sonrasında ilk tersanenin Haliç'te kuruluyor olması kentin belleğinde gemi ve sanayi anlamında önemli bir hafızayı oluşturmaktadır. İnsanların kadırgalara binip, sandal sefası yapması, saltanat kayıklarının Haliç'te gezinti yapıyor olması, Haliç'in hafızasında her zaman deniz ve sandal faaliyetlerinin izlerini oluşturmuştur. Haliç'te bulunan açık ve yeşil alanlarda mesire yerleri olarak kullanılıyor olması, halkın belleğinde kamusal kullanımların ilk tohumlarının yeşerdiği ve geliştiği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayede Haliç kent içinde dinlence, eğlence ve bir araya gelmenin ilk adresi olarak kentin kullanım alışkanlıklarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Haliç kentin gündelik yaşantısında kıyı ve kullanıcısının buluştuğu bir yer olarak ve kamusal kullanımların ilk örneklerinin gözlendiği, geliştiği yer olarak kentin hafızasında önemli bir iz oluşturmaktadır.

3.7.1 Yazarın Kendi Çıkarımı. İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 Nolu Proje

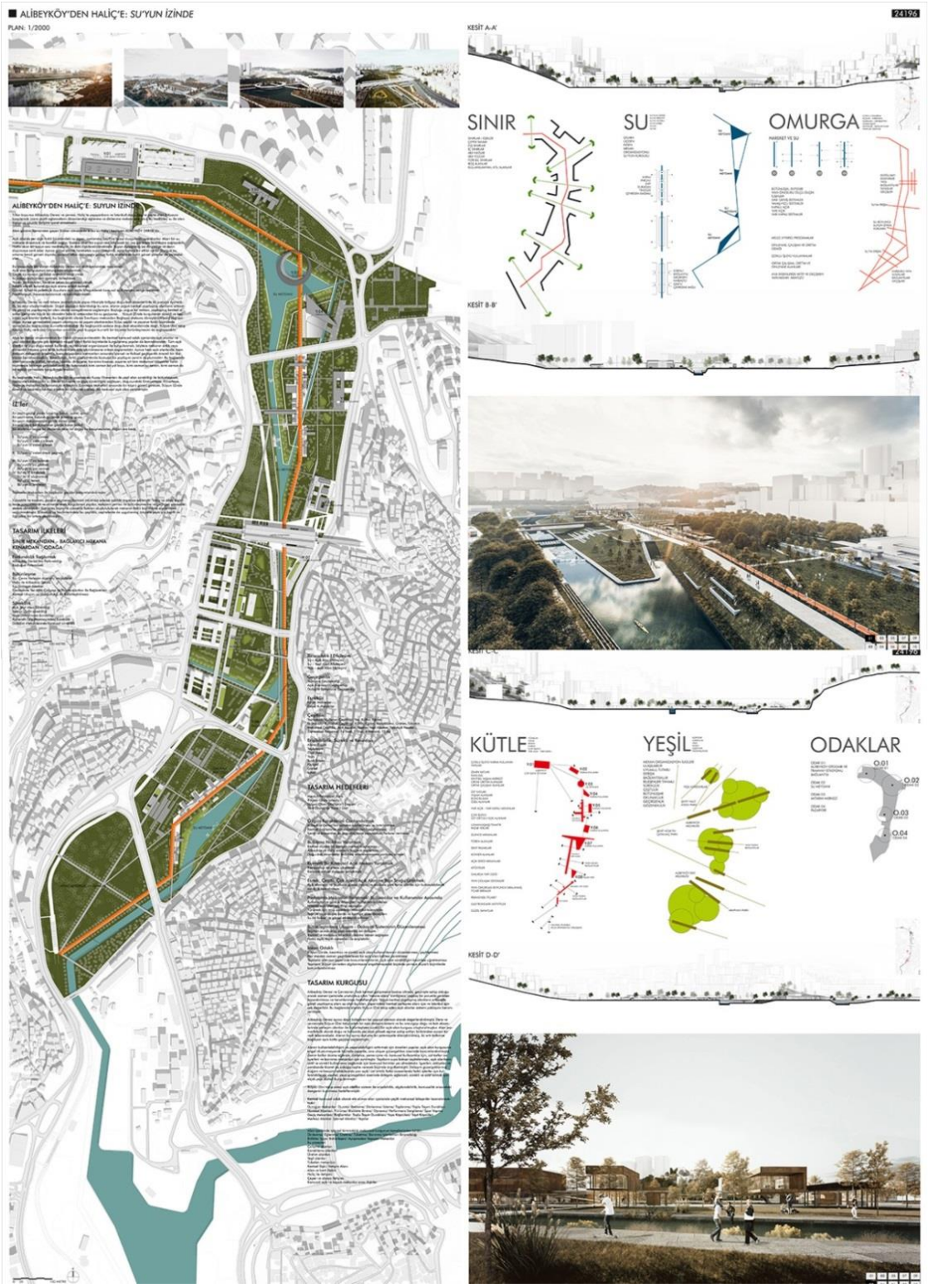
Son yıllarda Haliç bölgesine yarışma projeleri açılmaktadır. Bu Projelerden bir tanesi de İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım yarışmasıdır.

Proje Ekibi: Ziya İmren, Cansu Canaran, Banu Aksel Gürün, Ergün Özyörük.

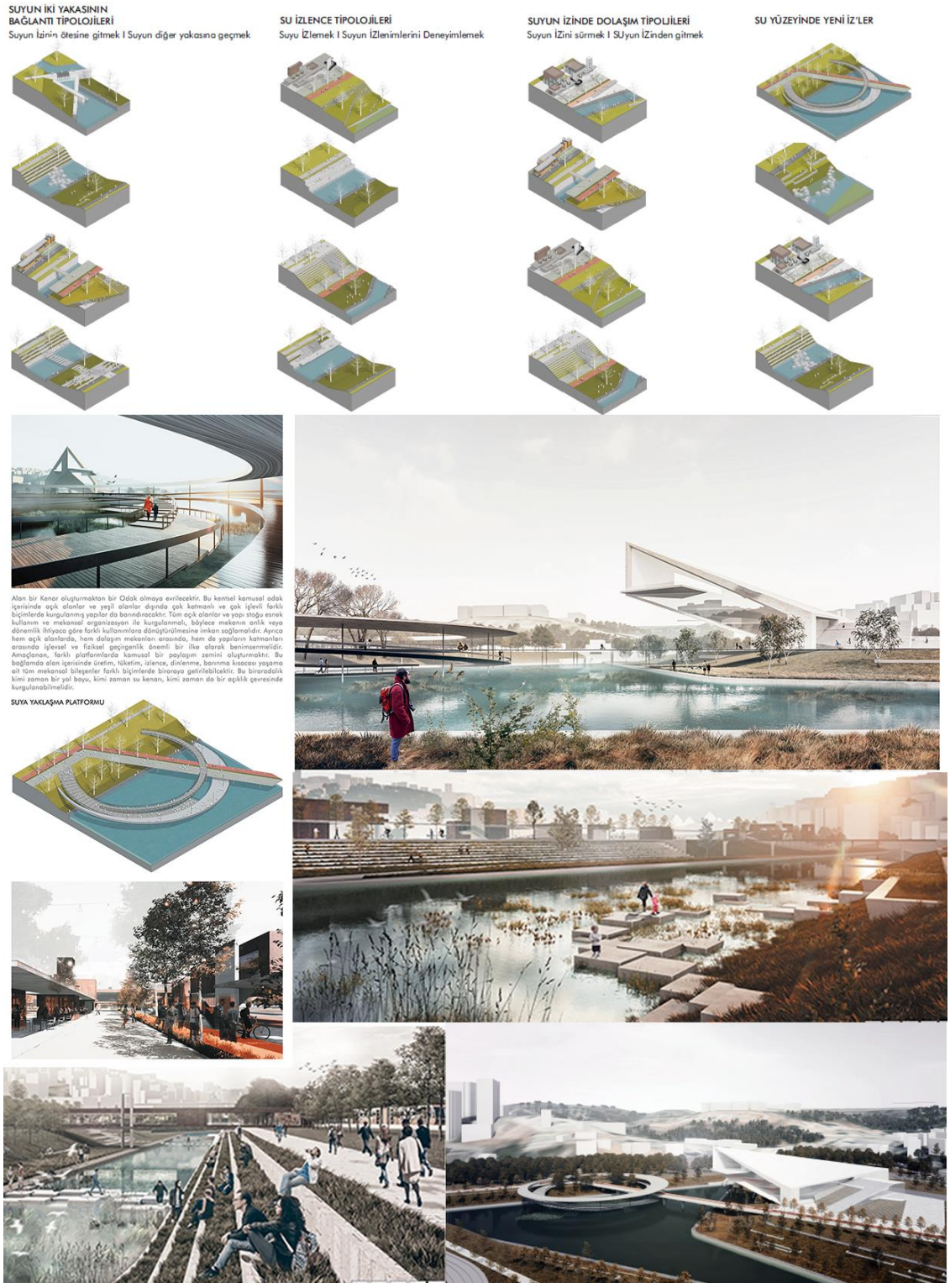
Yardımcı: Gökhan Yanar. Danışman: Tamara Nazari İmren

"Yıllar boyunca Alibeyköy Deresi ve çevresi, Haliç'te yaşayanların ve İstanbulluların kıra ve yeşile olan ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli eğlencelerin düzenlendiği eğlenme ve dinlenme mekânı olmuştur. Bu özellikler, su ile olan ilişkiyi ve onunla iletişimi işaret etmektedir. Alan gücünü içerisinden geçen SUdan almaktadır ki bu su Haliç'i besleyen ALİBEYKÖY DERESİ'dir." (İmren vd, 2020). Su canlanma, keyif ve huzur duygularını uyandırır aynı zamanda estetik ve yönlendirici etkisi bulunmaktadır. Haliç sahip olduğu kıyı boyunca açık alan kurgusunu ve kamusal kullanımları destekleyecek bir omurga oluşturarak çeşitli su alanları, kıyı erişimi ve odak noktaları oluşturacaktır. İki yakayı birbirinden ayırmak yerine birleştiren ve yayayı yönlendiren bir tasarım geliştirilmiştir. Suyun izinde sürekli ve kesintisiz alanlar yaratılmıştır, sınırlayıcı mekân yerine bağlayıcı bir mekân kurgusuna gidilmiştir ve alan bir kenar olmaktan bir odak olmaya

evirilecektir. Alan içinde üretim, tüketim, izlence, dinlenme, barınma kısacası yaşama ait tüm mekânsal bileşenler farklı biçimlerde bir araya getirilebilecektir. Yol su kenarı sürekliliği sağlayan, bütünleşik bir kıyı tasarımı yapılmıştır. Projede suyun izinde sürekli ve kesintisiz bir kentsel ölçekte toplanma ve buluşma noktası yaratılmaya çalışılmıştır. Birbirini takip eden açık alan sistemleriyle erişilebilirlik, algılana bilirlik ve kamusal kullanım arasında bir denge kurulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, açık ve yeşil alan sürekliliği, suyun izinin sürekliliğinin sağlanması, yaya dolaşımının sürekliliği ve kamusal sürekliliği besleyecek tasarımlar yapılmıştır. Bu sayede Alibey köy deresinin tekrar hatırlanması sağlanarak, Haliç'te bir buluşma noktası yaratılmak istenmiştir. Toplumsal bir yapının gelişmesinde kamusal mekânlar önemeli bir katkı yapmaktadır. Kamusal mekânlar dinlenme, rekreasyon ve sosyalleşme imkan sağlamasının yanında mekânın yer duygusunun gelişmesinde önemli katkı sağlamaktadır. Kamusal mekânlar içinde parklar, yeşil alan ve açık alanlar önemli kullanım alışkanlıkları kazandırmaktadır. Bu yüzden sürekli ve birbiriyle bağlantılı açık alan sistemleri yaratılarak kullanıcıya farklı kamusal deneyimler sunulması hedeflenmiştir. Tasarım hedefleri arasında açık alanları arttırmak ve özellikle haliç boyunca kullanıcıya farklı görsel ve fiziksel deneyimler yaşayacakları, su ile ilişki kurabilecekleri alanlar yaratılmıştır. Kamusal yaşamı destekleyen, su ile farklı deneyimlere hizmet eden bir yapılaşma öngörülmüştür. Oluşturulan binaların zemin katlarını kamusal kullanımlara hizmet edecek ve bir araya gelebilecek tasarımlar yaratılmıştır.

Şekil 17. Kişisel arşiv: İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 nolu proje. 15.06.2020

Şekil 18. Kişisel arşiv: İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması 4.Bölge 2. Ödül. 24196 nolu proje. 15.06.2020

BÖLÜM 4. HALİÇ KIYI ALANI VE KAMUSAL KULLANIM

3 imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul, tarihin başından beri cezbedici konumdadır. Haliç kıyıları bu eşsiz doğal güzelliğin bir parçasıdır. Sanayinin ilk örneklerinin inşa edildiği Haliç, geçmişimizle derin bağlar kuran endüstri yapılarını barındırmaktadır. Teknolojide meydana gelen dönüşümler sonrasında Haliç'te endüstri tesisleri atıl konuma gelmiştir. Tarihin derin izlerini barındıran endüstri yapıları, Haliç'ten taşınması sonucu atıl kalan yapıların akıbeti merak konusu oluşturmaktadır. Haliç kıyı alanlarında sanayi dönüşüm projeleri yapılmıştır. Haliç'te yapılan kentsel dönüşüm projeleri, kültürel ve halkın ortak yararını öncelik verilmelidir. Bu sayede tarihimize, belleğimize ve ortak hafızayı korumaya olanak sağlayan kentsel dönüşüm projeleri üretilecektir. Haliç Unesco Dünya mirası listesine girmiş bir bölge olarak dikkat çekicidir. Haliç sanayi tesislerinin korunması ve sürdürülebilir bir tasarım yapılması ile kentsel belleğin sürdürülmesi sağlanacaktır.
Haliç'in su ile kurduğu ilişki kıyı yaşantısını destekleyecek şekilde öngörülmelidir. Haliç tarihi merkezin kalbinde yer almaktadır ve bu yüzden rant için çok cazip bir arazi olarak görülmesinden kaçınılmalıdır.

Kıyı alanları birer kamusal mekândır ve herkesin erişimine açık olmalıdır. Haliç'te tarihsel kimlik turist çekmektedir ve bu bir cazibe yaratmaktadır. Son yıllarda yapılan dönüşüm projelerinde turizm ve tüketim odaklı olması olumsuzdur. Çünkü sanayi tesislerini dönüştürürken soylulaştırma gibi toplumsal, sınıfsal ayrışmalara yol açmaktadır.

Öte yandan işleyişine devam eden en eski tersanenin gelecekte devam edeceği bir model ile dönüştürülmelidir. Haliç oldukça geniş bir sanayi tesisidir, bu alanda yapılacak dönüşüm noktasal değil bölgesel olarak düşünülmesi gerekmektedir. Kamusal öncelik verilerek halkın tekrar kıyı ile kavuşmasına vesile olacak tasarımlar yapılmalıdır.

Haliç Tersanesi toplumun bütün kesimlerinin faydalanacağı eğitim, kültür ve müze gibi faaliyetlerle öncelikli olarak dönüştürülmelidir. Haliç Tersaneleri'nin tarihi

kimliğinde denizcilik, üretimi ve eğitimi birlikte yaşatılmıştır. Bu tarihi alışkanlığı koruyarak geleceğe aktarılmalıdır.

4.1 Haliç Kıyı Alanları Ve Dönüşüm

Haliç kıyıları Bizans döneminden beri koruyucu bir iç deniz olmasıyla gemiler için güvenli ve koruyucu bir liman özelliği kazanmıştır. Denizcilik faaliyetleri için elverişli doğal bir limandır. Tarihin önemli ticaret noktalarından bir tanesidir.
Kıyı boyunca uzanan duvarlar kent ve liman için koruma sağlıyordu. Haliç doğal bir liman özelliğinin olması ve korunaklı yapısı sayesinde önemli bir liman özelliği kazanmıştır ve bu sayede hızlı gelişmiştir. Ege ve Karadeniz arasındaki konumu sayesinde ticaret gemileri için bir dinlenme ve transfer noktası olarak işlev görmüştür.

İstanbul liman kenti olması sayesinde hızlı gelişmiş ve diğer Osmanlı İmparatorluğu şehirlerinden farklılıkları ortaya çıkmıştır. Haliç tepeleri ve sırtları ile doğal görünüm sunar, bu doğal görünüm Haliç'in silüetini oluşturan önemli görsel özelliklerdendir. "İlk Byzantion şehri, bir surla çevrili, Haliç'teki limanı tahkim edilmiş Birinci Tepe'den ibarettir. Byzantion'un Boğaziçi'nin girişindeki stratejik konumu, kısa zamanda onu bölgedeki en önemli şehir haline getirmiştir (Engingöz, 2008) ."

Haliç'te liman ve sanayi faaliyetleri geliştiği için ilk endüstri tesisleri Haliç'e kuruldu. Kıyılar sanayi tesislerinin yer seçimi olarak önemli bir bölge haline geldi. İstanbul kıyıları özellikle Haliç, endüstri tesisleri için cazibe merkezi haline geldi. Fakat zamanla ulaşım yollarının değişmesiyle, teknolojide meydana gelen değişimler, artan talep doğrultusunda daha büyük tesislerin yapılması zorunluluğunu getirdi. Eski yapıların sanayideki yeni ihtiyaçlara cevap veremiyor olması, işlev kaybı gibi nedenlere yol açmıştır. Bunlara ek olarak, Haliç kıyı alanında inşa edilen sanayi tesislerinin kent içinde büyüyecek alanlarının olmayışı, demir ve kara yoluyla direk bağlantı olması gerekliliği, suya yakınlık, plansız sanayileşme, altyapıdan yoksunluk ve çevre kirliliğine yol açması gibi nedenlerle Haliç sanayi bölgesi önemini kaybetmiştir. Sanayinin kıyılarda hızlı gelişmesi sonucu hızlı bir kentleşme ve iş göçü çekmesi sonucu kıyılarda kent dokusu bozulmuş ve kirlenmiştir. Böylece Haliç'in etrafına yoğun bir göç ve gecekondulaşma başlamıştır. Haliç'in dokusu bozuldu ve kirlendi. Bu yüzden Haliç'in kimliğinde önemli değişimler yaşamıştır ve sanayinin Haliç teki konumu tartışılır olmuştur. Günümüzde sanayide yaşanan dönüşümler, sanayi ve liman tesislerinin kent

içindeki konumları birer sorun olarak karşımıza çıkar. Kıyı ile kenti kamusal donatılarla dönüştürmek ve buluşturmak kentin endüstri mirası, kültür ve turizm için oldukça önemlidir. Son yıllarda yapılan dönüşüm projeleri ve denizde yapılan temizlikler sayesinde Haliç eski günlerindeki itibarını geri kazanma yolunda ilerlemektedir. Eski sanayi yapılarını koruyarak yeniden işlev kazandırılmalıdır, kentin kimliğinde önemli olan bu yapıları kentin hafızasına katılmalıdır. Özellikle son yıllarda Haliç, kültür ve sanat faaliyetleriyle bölgede önemli bir kentsel durak haline geldi. 2006 yılında İstanbul metropolitan planları doğrultusuna ve 2010 yılında İstanbul'un Avrupa kültür başkenti seçilmesinden dolayı bölgede kültürel odaklı bir dönüşüm ve cazibe merkezi yolunda adımlar atılmıştır. Haliç bölgesinde yapılan başarılı dönüşümler ile Haliç önemli bir kültürel kimlik kazanmıştır. Yapılan dönüşüm projelerini sıralayacak olursak Feshane, Un fabrikası, Sütlüce Mezbahanesi, Kağıt fabrikası, Sigara ve Tütün fabrikaları gibi kentsel dönüşüm projeleri yapılmıştır. Fakat bu dönüşümler noktasal boyutta olması Haliç'e bütüncül yaklaşılmaması ana sorunu oluşturmuştur. Haliç'te Bedrettin Dalan döneminde yapılan dönüşümler yıkımlara yol açmıştır ve rant önceliği ile yapılan dönüşümler kentsel hafızaya zarar verir ve büyük sorunlara yol açmaktadır. Öte yandan projeleri kamusal öncelikli olarak dönüştürmek, hem kültürel hem de yapının fiziksel görünümünü koruyarak sürekliliğini sağlanmaktadır. Böylece turist ve bölge halkının dâhil olabileceği yaşayan bir mekân yaratılmalıdır.

Haliç doğal tarihsel ve kültürel değerlere sahip bir koridordur. Bu koridor yeşil bir bant olarak kesintisiz olarak yayalara ve kamusal kullanımlara açmak, kent ve kentli ilişkisi için önemlidir. Haliç doğal bir limandır ve liman, iskele, depolar, tersaneler Haliç'in belleğini oluşturan önemli kimlikli yapılarıdır ve bunların kamusal öncelikle korunup, halkın tamamı için erişilebilir hale getirilmelidir. Bu sanayi tesisleri kültürel faaliyetlerle zenginleştirilip, kente geri kazandırılmalıdır.

Tarihi Yarımada korunaklı yapısıyla kente sadece belirli kapılardan giriş yaparak erişilmekteydi. Kapılar sur ile yerleşim yerleri arasında birer geçit görevi görmekteydi. Bu kapılar Azap Kapı, Yağ Kapanı Kapısı, Balık Pazarı Kapısı, Karaköy Kapısı Yağ kapı, Un kapı gibi. Haliç kıyıları günümüzde kamusal kullanımlara cevap verecek şekilde tekrar çağın gereksinimleri ve tasarım ilkeleriyle kamusal önceliklerle tekrardan tasarlanmalıdır. Haliç sahip olduğu eşsiz kültürel mirasıyla kamuya açılan bir geçit veya

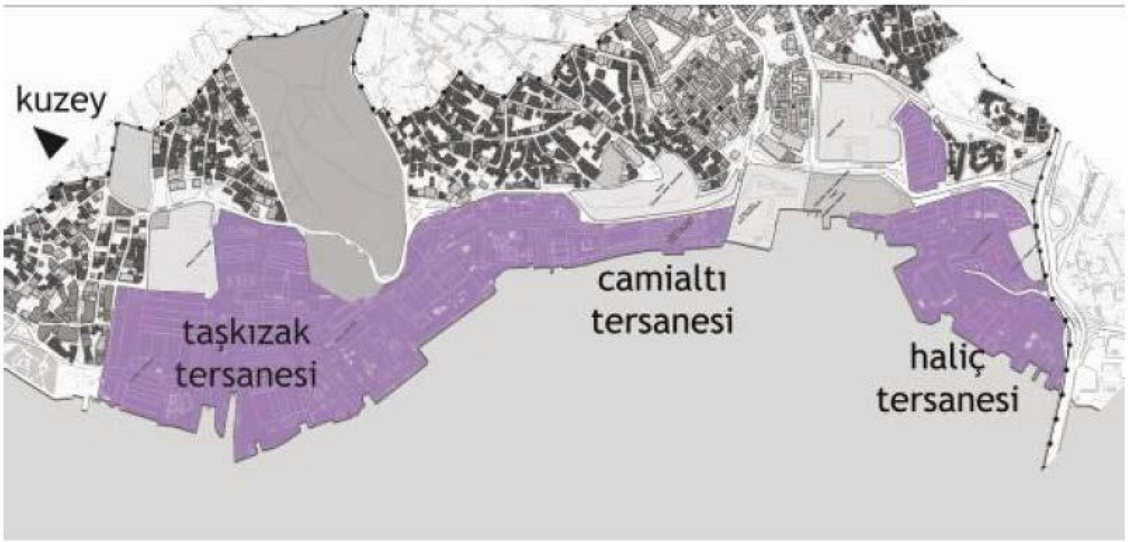
kapı olarak görev yapacaktır. Haliç Tersanelerini kamusal kullanımlara açılan, kıyılara tekrar erişime olanak veren yeni bir kapı olarak tasarlanmalıdır.

Ancak Haliç tersanelerini rant ve ekonomik getiri olarak düşünüp ona göre tasarım yaparsak kent içi ekonomik bir sınıf ayrımcılığına yol açılacaktır. İstanbul şuan marka zinciri oteller ve global firmalar tarafından cazibe merkezi olarak görülmektedir. Haliç global markalar tarafından dönüşüm yoluna giderse, halkın tamamı kıyılardan faydalanamayacaktır. Böyle olunca kamusal alanlar belirli bir grup insana tahsis edilirse halkın vicdanına ve özgürlüğüne adeta pranga vurulur.

Yeşil ve kıyı alanları insanlar için kentin gerçek kimliğinin bir parçasıdır. Kent kimliğini güçlendirip, bu alanları kentin kullanım alışkanlıklarına dâhil edilmesi gerekmektedir. Yeşil süreklilik, sosyal ve kültürel işleve dönüştürülmesi, kentin kıyı ve kamusal kullanımı için önemlidir.

"Kasımpaşa, İstanbul'un en eski yerleşim yerlerindendir. Fatih Sultan Mehmet gemileri Haliç'e bu semtten indirmiştir". (Öztürk, 2001).
Böylesine tarihi bir yer, her yıl fetih kutlamalarının ev sahipliği yapacağı bir kamusal alan, bir anıtsal kimlik olarak ele alınmalıdır.

4.2 Haliç Tersaneleri

Şekil 19. Haliç Tersaneleri (Yerliyurt, 2008)

Şekil 20. Haliç Tersanesi. Kişisel arşiv.20.02.2020

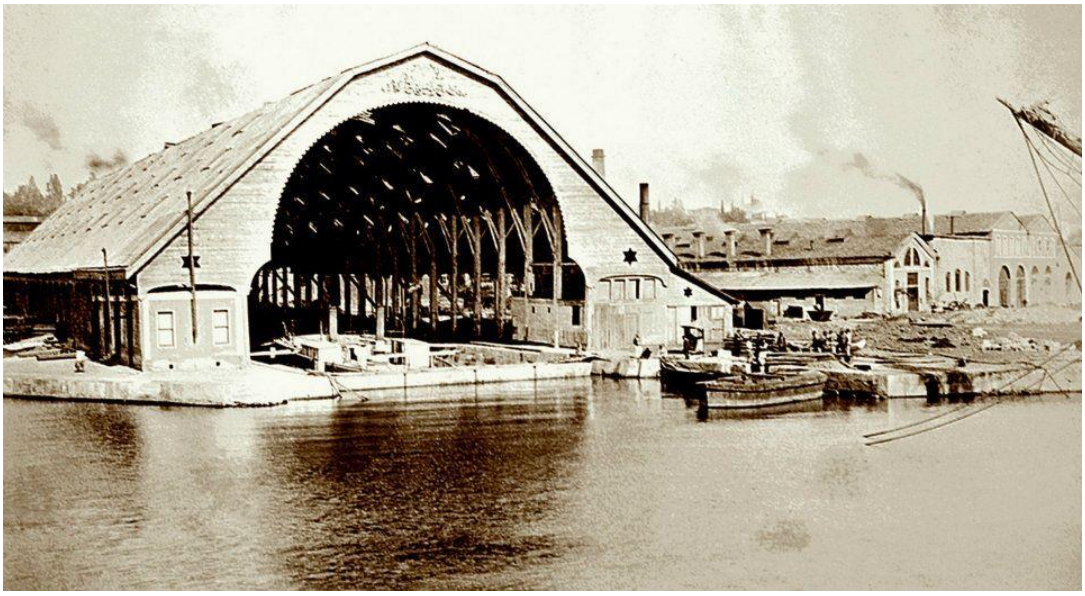
1800 yılında dünyada sanayileşme devrimi başladı. 1800 yılların ortalarında Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul teknoloji ve sanayinin büyüdüğü önemeli bir kent olarak belirmeye başladı.

İstanbul Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip olduğu diğer kentlerden daha fazla endüstrileşmiş bir kent olarak ilk sırayı almaktadır. 200 üzerinde kurulan endüstri tesisinin çok azı bugün varlığını devam etmiştir. Bu tesislerin büyük çoğunluğu Haliç'te inşa edilmiştir. Sanayileşme insanlık tarihi için önemli bir dönemi kapsamaktadır. Haliç, sanayi ve endüstri döneminin Osmanlı İmparatorluğundan başlayan ve günümüze uzanan dönemlerine şahitlik eder. İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sanayi devrimine öncülük eden bir şehirdir. Bu yüzden Haliç endüstrileşme, sanayinin geliştiği yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Haliç gemicilik ve sanayi faaliyetlerinin yapıldığı önemli bir hafızaya işaret etmektedir. Kültürel, sanayi mirasımızın kimliği Haliç'tedir.

“Haliç tüm kaynakların belirttiği üzere dünyanın en güvenli ve doğal limanı özelliğini tarih boyunca taşımış, konumu, oluşumu ve doğal yapısı açısından tüm dünyanın faydalandığı doğal bir limandır. Haliç tarihi gelişimi boyunca bölgenin iklim koşullarının gemicilik ve liman işlevi açısından uygun olması sebebi ile önemli bir liman ve yük aktarma yeridir”(Yerliyurt, 2008)

Tersane yapısı inşa edilen ilk sanayi tesisi olarak belirmektedir. Bu yüzden Haliç Tersanesi sahip olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nun endüstri ve sanayi mirasını sergilendiği eşsiz bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihi mirası, endüstri tesislerini tekrardan işlev kazandırarak, toplumun hafızasına geri kazandırılmalıdır. Böylece Dünya ve Türkiye için önemli bir bellek, kültürel ve sanatsal aktivitelerle yeniden işlev kazandırılmalıdır. Haliç kıyılarını kamusal öncelikle dönüştürülmelidir. Bu sayede, 3 imparatorluğa başkentlik yapmış bir şehrin anılarını korunabilecektir.

Endüstri tesisleri bizim geçmişe ait anı depolarımızdır. Anılarımız sayesinde gelecek hedeflere gitme konusunda daha rahat bir zihinsel bir haritaya sahip olunacaktır. Anı toplumu kucaklamayı sağlayan bir araya gelmeyi sağlayan bir hikâyedir. Toplumun diğer kültürlerden ayıran bir durumdur. Toplulukları özel bir duruma sahip çıkma konusunda cesaretlendirir. “Anılarımız kimliklerimizin temel taşlarıdır ve insan olmanın anlamını tanımlamaya yardım ederler (Levine, 2019).”

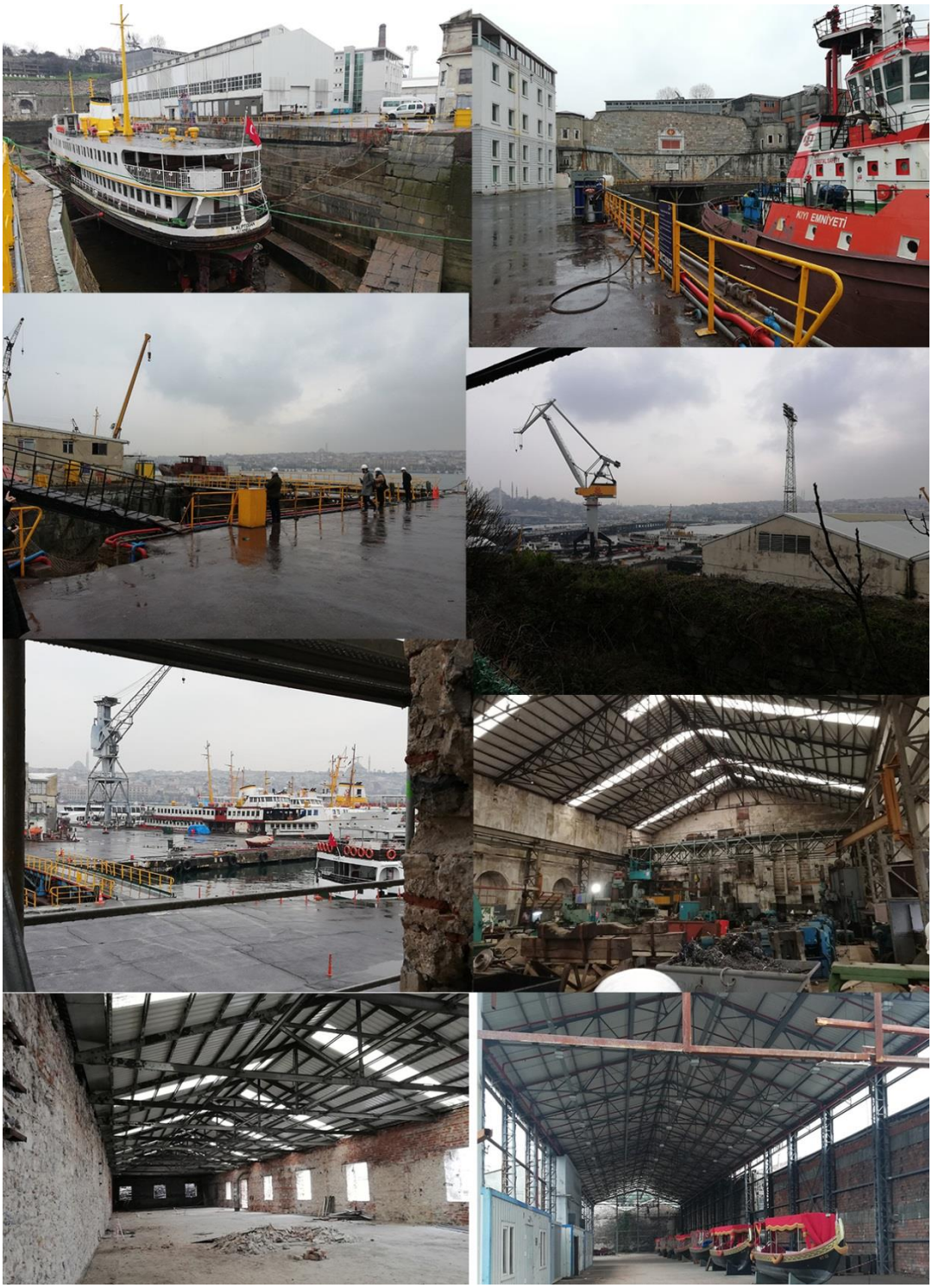
Şekil 21. Haliç Tersanesi, Valide Kızağı

Kaynak: (Url https://www.eskiistanbul.net/4532/halic-tersanesi ., erişim tarihi:15.10.2020)

1455 yılında Osmanlı İmparatorluğu donanması için kurulan tersane dönemin en gelişmiş tersaneleri arasındadır. 600 yüz yıla yakın tarihiyle Dünya üzerindeki en eski tersane olarak gösterilebilir. Modern gemi yapım tekniğinin uygulandığı ilk endüstri tesisi olarak belirmektedir. Haliç Tersanesi sahip olduğu gemi teknolojisi oldukça ileriydi. Bu yüzden buradaki teknoloji Avrupalı casuslar tarafından Avrupa'ya sızdırılıyordu. Bunu engellemek için yüksek duvarlar ile alan korunaklı bir hal almıştır. Ancak bu durum zamanla semt sakini ile kıyılar arasına mesafe ve engel girmesine yol açmıştır."16.yüzyılın başlarından itibaren, İtalyanca"da da kullanılan "darsane" sözcüğüne benzerlik gösteren "tershane" / "tersane" kelimesi olarak dilimize geçmiştir. Tersane, gemilerin yapıldığı yer, gemi tezgâhı demektir. Tersanelerin yapıldığı ilk dönemlerindeki envantere bakıldığında ise gemilerin inşa edildiği gözler manasında da kullanıldığı görülmektedir" (Özen, 2014). 1455 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yapımına başlanan Haliç Tersaneleri, yaklaşık 6 asırlık tarihiyle Dünya üzerinde varlığını devam ettiren en eski tersanedir. Tersaneler Osmanlı İmparatorluğu dönemi'nde gelişerek büyümüştür. Tersaneler Yavuz Sultan Selim döneminde en gelişmiş ölçülerine ulaştı. Tersane içerisinde gemi inşa kızakları, kuru havuzlar, vinçler olmakla birlikte, tasarım, modelleme, döküm atölyeleri, motor bakım ve onarım fabrikaları yer almaktadır. Asıl amacı Osmanlı İmparatorluğu Donanması'na savaş gemisi üretmek olan tersane, çevresinde gemi sanayi ile ilgili birçok sektörü ve ticareti geliştirmiştir. Tersane tarih boyunca endüstri merkezi olma özelliği göstermiştir. Farklı inşaatlar kale çizimi, köprü yapımı gibi projelerin teknik çizimleri malzeme temin etmek gibi farklı görevler de edinmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde kullanım yoğunluğu azalsa da, yakın tarihe kadar asli amacını devam etmiştir. "Haliç Tersanesi'nde; üç kuru havuz, endaze hane ve tahliye atölyesi binası, ikinci kuru havuzun kuleleri, torna atölyesi, ikmal dairesi, marangoz atölyesi, havuz ve tersaneyi çevreleyen duvarlar ile çeşme ve yol kotunun altında kalması sebebiyle, 1995 senesinde şimdi ki yerine taşınan Azap kapısı' dır. (Yerliyurt, 2008)

"72.000 m² alan içinde birçok atölye ve idari binanın yanı sıra; 2 adet yeni gemi 21 inşa kızağı, 400metrelik donatım rıhtımı var dır. Tersanede çeşitli tip ve kapasitede kızak, rıhtım ve saha kreyni bulunmaktadır." (Özen, 2014)Tersane farklı boy havuzlar ile farklı tip gemi üretimleri yapabilecek özelliklere sahiptir.

"Mevcut iki yeni inşa kızağı(56m 18m ve 90 m 22m), üç adet kuru havuzu ve toplam 475 m'lik rıhtım uzunluğuna sahip. Haliç Tersanesi'nde 8.000 DWT'ye kadar gemi üretilebilir. (Yıldız, 2007)

Şekil 22. Haliç Tersanesi. Kişisel Arşiv.20.02.2020

Haliç tersanesi dünyanın en eski tersaneleri arasında gösterilmektedir ve aktif olarak çalışmaktadır fakat tersane zarar etmesi gerekçesiyle faaliyetleri durdurulmuştur. "1993 yılında 5.5 asırlık Haliç Tersanesi 130 milyar, Camialtı Tersanesi'nin de 65 milyar zarar ettiğini ileri süren Devlet, kapatılmalarına, daha sonra da satışlarına ve/veya işletme haklarının devredilmesine karar vermiş, ardından özelleştirme kapsamına almıştır" (Köksal, 2005)

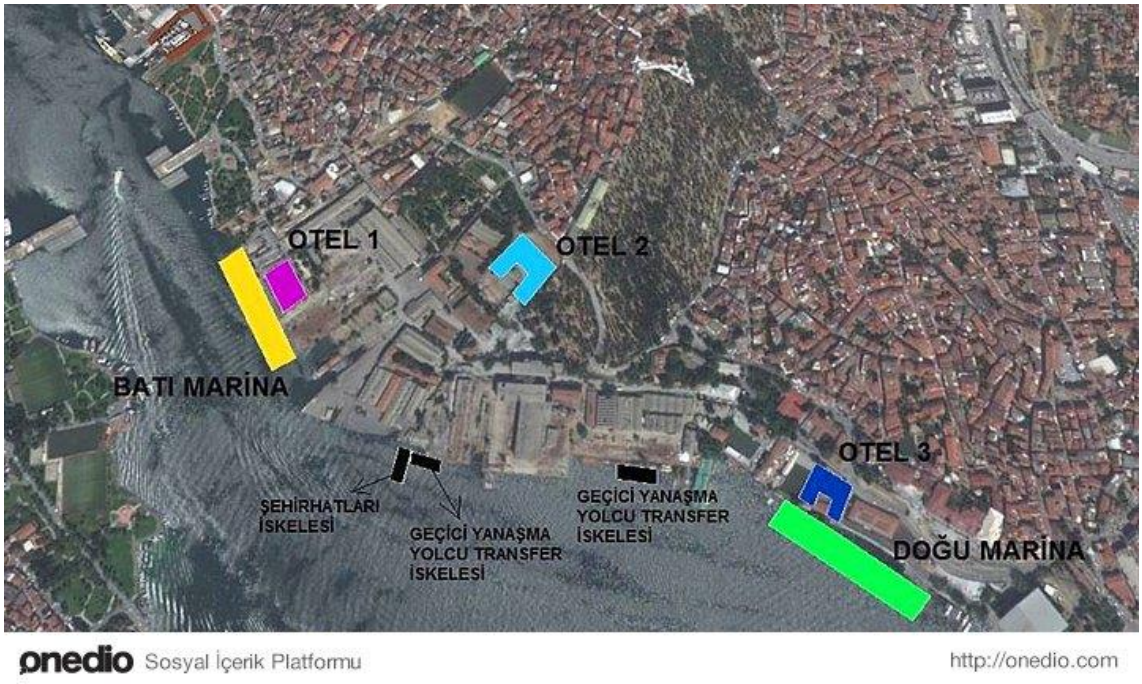
Haliç tersanesinde dönüşüm yaşandıktan sonra gemi yapımıyla ilgili faaliyetler tuzlaya taşındı. Haliç Tersanesi zarar ettiği ve çevreyi kirlettiği gerekçesiyle kapatılma kararı alınmıştır.**"**18 Nisan 2000 tarihinde aldığı bir kararla tersaneleri resmen kapatmış ve 69.000 m²'lik Haliç Tersanesi'nin İ.Ü. Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü'ne, 72 000 m²'lik Camialtı Tersanesi'nin de İstanbul Valiliği İl Özel İdaresi'ne, Polis Okulu olarak kullanmak üzere bedelsiz devir kararı almıştır" (Köksal, 2005)
Oysa Haliç tersanesi geniş bir alanı kapsamaktadır. Haliç Tersanesi dönüşürken halkın bütününe cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır. Böylece halkın tamamı kentsel hafızanın bir parçasına tanık olma şansını yakalayacaktır.

.Haliç kıyıları boyunca uzanan alanların atıl kalmaması için kapsamlı ve bütüncül yaklaşılması gerekilmektedir. Haliç zamanla sahip olduğu endüstri tesisleri ile bir kültürel havzaya dönüşmüştür. Bu tesislerin çağın gereksinimleri ve kültür ve sanatsal faaliyetler ile dönüştürülmesiyle Haliç'in değeri artacaktır. Bu sayede Haliç kültür ve turizm odaklı, bütüncül bir planla ele alındığında, kent içinde kültürel odaklı dönüşümün adresi olacaktır.

Metropoliten planda Haliç bir kültür havzası olarak ele alınması ve endüstri tesislerinin kültürel öncelikli dönüşümle ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Yapılacak dönüşüm hareketleriyle mevcut endüstri mirasını korumak, canlandırmak ve yeniden işlev kazandırmak mümkündür. Kültürel dönüşümler ile Haliç, toplumun hayatına ve kent yaşamına dâhil edilmek istenmiştir. Tarihi yapıları koruma bilincini geliştirmek gerekmektedir. Mevcut tarihi yapıların restorasyon projelerine daha önem verilerek projelendirmek Haliç'in geleceği için elzemdir. Haliç'in tanıtımına önem vermek ve geziler organize etmek, tematik müzeler inşa etmek, Haliç'in geleceği için önemli geri kazanımlar sağlar. Tersane dokusunu koruyarak dönüştürülmelidir.

"Belgeleme çalışması yapılmalı, kamu kullanımına açık işlevler verilmelidir. Havuzlar ve kızaklar gösteri amacıyla düzenlenebilir, alanda denizcilik mirasının tanıtıldığı bir müze yaratılabilir" (Köksal ve Ahunbay, 2006).

4.2.1 Haliç Tersanelerinde Dönüşüm

Şekil 23. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Kaynak: (Url http://onedio.com ., erişim tarihi: 15.10.2020)

Haliç Osmanlı döneminde hızlı sanayileşmeye başlaması ve etrafına hızlı gecekondulaşmaya başlaması sonucunda, Haliç'in dokusu kirlendi ve bozuldu. Buna ek olarak, Prost planı doğrultusunda Haliç'i endüstri alanları için yer gösterilmesi sonucu Haliç'in dokusunda önemli bozulmalar meydana gelmiştir. Fakat oluşan gecekondu ve sanayi kirliliğini temizlemek için Haliç'in sanayiden arındırılması ve kıyıları rekreatif düzenlemelere açılmıştır. Dünyada kültürel miras kavramının değer kazanması ile sanayi tesislerinin konumu sorgulanır hale gelmiştir ve insanlığın ortak mirası olan bu yapıların korunması gerekliliği önem kazanmıştır. Kültürel ve sanatsal fonksiyonlar ile birlikte sürdürülebilir tasarım yapılmasının yolu açılmıştır. 1950 de Haliç'in yapısı değişmeye başlamıştır. Yapılacak başarılı bir kıyı dönüşüm ile halkın tamamı denizden fayda sağlayacaktır, kıyılara ve kültürel mirasa

dokunabilecektir. Halkın kültürel dönüşümle, kıyılar kültürel faaliyetlerle buluşabilir hale gelmeye başlayacaktır.

Bedrettin Dalan döneminde Haliç'i temizleme adına, hızlı dönüşüm yapılarak birçok tarihi yapı tahrip olmuştur. Yıkılan yapılar işlevsiz açık yeşil alanlara dönmüştür. Haliç kıyılarını bölgesel olarak ele alırsak, Haliç bölgesinin kültürel mirasla dolu olduğu bir "kültür havzası" yaratılacaktır. Ancak yapılan dönüşümlerde noktasal müdahaleler yapılmıştır ve bütünsel bir sonuç elde edilememiştir.

Haliç kıyıları atıl kalan sanayi tesisleri, kullanıcısı ile tekrar gezme, dolaşma, toplanma, kültür ve sanat gibi aktivitelerle donatılmalıdır. Bu sayede bölgede ekonomik ve turizm gelirlerinde canlanma gözlenecektir. Haliç son zamanlarda uluslararası rekabet gücü yüksek bir cazibe yeridir.

"Mimari değeri olan, dini, ruhani binalar, anıtlar, yerleşimler korunmalı, sağlıklaştırılmalı ve topluma yeniden kazandırılmalı, sürdürülebilir kentsel gelişme küresel sorumluluk ve ortaklık ruhu ile gerçekleştirilmelidir"(İstanbul Deklarasyonu) (Özten, 2012). Tarihi yapılar kültürel fonksiyonlarla toplumsal yaşama geri kazandırılmalıdır.

"1985 yılında onaylanan Haliç Çevre Düzeni Nazım İmar Planı'nda Haliç kıyılarındaki sanayi alanlarının kaldırılarak kamuya açılması ve yeşil alan olarak düzenlenmesi öngörülmüştür ."(Engingöz, 2008)

Endüstri mirası korunduğu zaman kentin kazanacağı avantajlar hem turizm hem de bölge sakini için oldukça avantajladır. "Mirasın yer aldığı alanlar insanların yaşama, çalışma ve ziyaret isteğini arttırmaktadır. Kültürel özelliklerin çeşitliliğinin geliştirilmesi ve korunmasına katkı sağlamaktadır. Mevcut değerlerin sürdürülür kullanımı, yeni alanların kullanım ihtiyacını azaltmaktadır. Endüstriyel alanların gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılması konusunda tanımlayıcı rol oynamaktadır" (Kariptaş, 2015)

Toplumun kültür mirasını korumak, kültürün devamlılığını için önemlidir. Bu sayede toplumun kültürel kimliği korunacak ve geleceğe aktarmak mümkün olacaktır. Yeniden işlev ile ekonomik kültürel ve sosyal sürdürülebilirlik sağlanacaktır. Endüstri yapılarında işlev kaybı sonrası terk edilme yaşanmıştır. Teknolojinin gelişmesi sonucu eski endüstri tesisleri atıl konuma gelmiştir. Tarihi birer anıt niteliğinde olan bu

yapıların korunmaları gerekmektedir. Kültürel miras korunarak geleceğe aktarılmalıdır. Turizm için önemli bir cazibe merkezi olma potansiyeline sahip bu yapılar, tarihi birikimleri korunarak kentin, yaşamın içine dâhil olacaktır. Geçmiş ve gelecek arasında güçlü bir bağ kurulabilecektir. Geçmişe referans veren yapıları kentsel hayata kazandırılmalıdır. Tarihi yapıları kültür merkezi, yaşayan açık hava müzesi gibi işleyecek şekilde donatılmalıdır.

"Hafızamız geçmiş, gelecek veya şimdiki zamanla ilgisini kurmaya ve hafızaya konu olan unsurları zaman olgusunu esas alarak belirlemeye çalışır. Hatırlama daha önce duyduğumuz ve algıladığımız ya da daha önce sahip olduğumuz düşüncelerle ilgilidir. Hatırlamak geçmiş zamana ait dir ve geçmiş zamandan anıları geri çağırmakla olur"(Freud aktaran Osmanoğlu, 2017)

Haliç'teki dönüşüm anıt niteliğinde olan binaları koruyarak olacaktır. Toplumun bir araya gelme, kutlama ve anma gibi etkinlikler yaparak geçmiş dönemleri anma ve kollektif bilinç yaratmada etkili olacaktır. Bu tesislerin korunması, kentin kültürel mirasının korunması ve yaşatılması için oldukça önemlidir. Haliç'in sahip olduğu tarihi endüstri yapıların korunması toplumun belleği için önemlidir.

Haliç bölgesinin tamamını kültür, turizm, rekreasyon alanları olarak ele alınmalıdır. Kıyı boyunca kültür aktivite aksı ve yeşil koridor olarak ele alınmalıdır. Haliç kıyıları boyunca kurulan endüstri tesisleri, Haliç kimliğinde önemli bir endüstriyel miras alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Haliç dönüşüm süreci boyunca, endüstri tesisleri kamusal öncelikle tekrardan işlev kazandırılması ve yapıların korunması tarihi mirasımız için önemlidir. Haliç kıyılarında başlatılan dönüşümler, kamu yararı gözeterek ve yerinden koparmadan koruyarak bir dönüşüm modeli gerçekleşmelidir, böylece Haliç Tersaneleri kültürel donanımlarla dönüşerek, endüstri kıyı alanları içinde önemli bir referans olacaktır.

"kamusal mekânlar ise kentlinin hatıralarını ve beklentilerini, tarih ve kollektif bellek ile şekillendirerek kent kimliğini oluşturur" "Özellikle kolektif belleğin zamansal ve mekânsal anlamları ile kentli; kentsel yaşamın dünü, bugünü ve yarını arasında köprü oluşturarak tarihsel hafıza ile kenti anlamlandırır" (Özer, 2017)

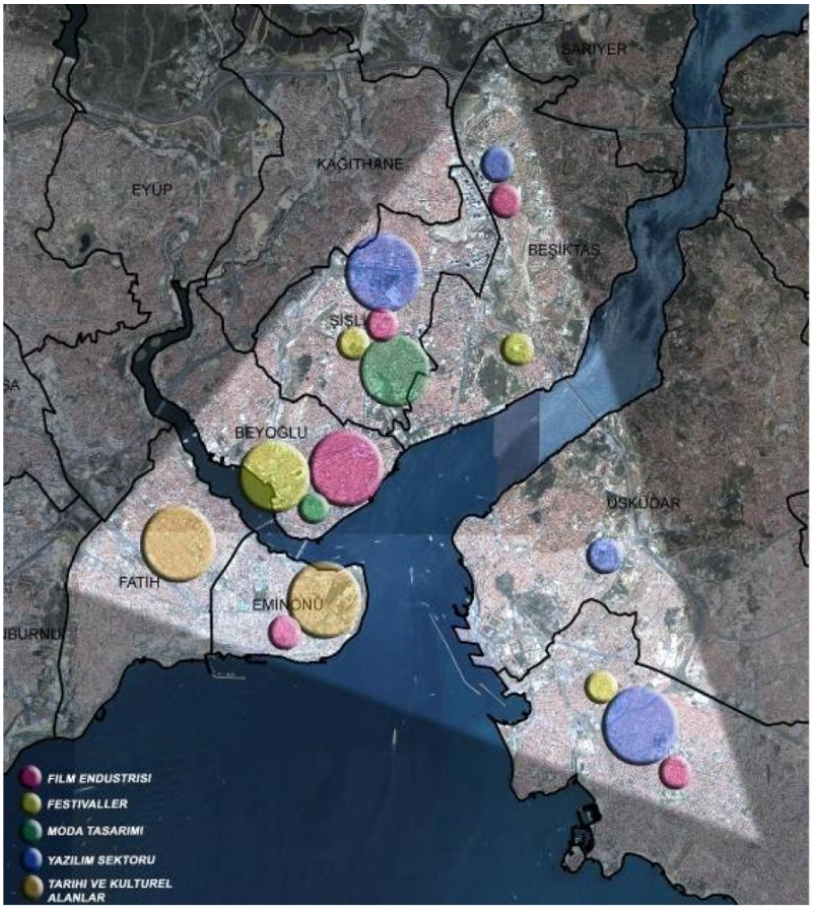
Haliç'in tasarımında geçmiş kimliği korunarak, kültürel ve sanatsal faaliyetlerle zenginleştirilip halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.

“Haliç’in evrensel düzeyde taşıdığı tarihi, kültürel, doğal öz değerlerine sahip çıkılarak, tarihi ve kültürel kimliği ile uyumlu bir kimliğe kavuşturulması gerekmektedir. Politikalar: Geleneksel kent dokusunun, mutlak surette bölgesel gelişme dinamiklerinin baskısından kurtarılması ve bu alanların sanayi, imalat, depolama gibi kirletici ve zarar veren işlevlerden arındırılması. Sosyal ve teknik altyapının kalitesinin arttırılması Uluslararası düzeyde spor, kültür, ticaret, hizmetler gibi arazi kullanım kararlarının getirilmesi” (Köseoğlu, 2010)

Kültürel miras korunduğu zaman endüstri yapıları tarihsel birikimini saklama ve gelecek nesillerle paylaşma ve yaşatma şansına kavuşacaktır. Gelecek kuşaklara geçmişin bilgisi ve yaşam şeklini aktarıla bilinecektir. Endüstri mirasımızı çağın gerekleri ve kültürel aktiviteler ile dönüştüğü zaman yaşayan tarihsel bir bellek yaratma şansı yakalanacaktır. Bu sayede kent için sosyal, ekonomik ve kültürel mirasın kent ile uyumlu yaşatma şansı oluşacaktır.

Bu yüzden yapılacak dönüşüm projelerinde hızlı oldubitti uygulamalar yerine, koruyucu ve binanın tarihine sahip çıkan projeler geliştirilmelidir. Endüstri yapıları işlev kazandırılarak gelecek nesillerin, çağın gereksinimleri doğrultusunda yaşamın bir parçası olacak şekilde dönüştürülmelidir. Haliç bölgesinde önemli kültürel odaklı dönüşümler yapılmaktadır. Bu dönüşümlerden bazıları sıralayacak olursak, Santral İstanbul, Rahmi Koç Müzesi, Miniatürk, Feshane, İstanbul Modern Sanatlar Müzesi ve Sütlüce Kongre ve Kültür Merkezinin oluşturduğu projeler yer almaktadır. Kültürel odaklı bir dönüşüm ile endüstri mirasımız, geçmiş ile aramızda bir bağ ve hafıza inşa etme şansı doğacaktır. Böylece kültür ve turizm faaliyetlerin oluşacağı bir bölge oluşacaktır. Sütlüce Mezbahanesi’nin kültür odaklı dönüşüm modeli yapıldığı zaman, yeni bir kimlikle hem bölge sakini hem İstanbul’a kültürel dönüşüm olarak fayda sağlayabilecektir. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasından kamusal odaklı bir dönüşümle Kadir Has üniversitesine dönüştürülmesi ile yapı hem korunmuş hem de yeniden işlev kazandırılarak tarihi dokusunu koruma ve sürdürme şansını yakalamıştır. Feshane yapısını sergi ve fuarlar için yeniden işlev kazandırılması, Hasköy tersanesinin Rahmi Koç Sanayi müzesi olması, Silahtarağa Elektrik Fabrikası’nın kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapabilecek bir dönüşüme giderek sanatla buluşup, canlandığı bir kültürel tesise dönüşmüştür. Böylece endüstri yapılarının korunması ve yeniden işlev kazanmış, toplumun kültürel mirasının yaşatılacağı bir yer haline gelmesi sağlanmıştır.

Avrupa tarihi yapıların korunmasını teşvik edilmesi için her yıl belirlediği kentlerde kültür ve sanatsal aktiviteler yaparak, o bölgede canlanma ve tarihi yapıları, endüstri yapılarını koruma ve yaşatmak için ekonomik destek yapmaktadır. "İstanbul 2010 yılında "Avrupa Kültür Başkenti" ünvanını almıştır. 2011 yılından itibaren ise Avrupa Kültür Başkenti ünvanının her yıl Avrupa Birliğine üye ülkelerden ikisine verilmesi karara bağlanmıştır" (Özten, 2012)

Şekil 24. İstanbul Kültür Üçgeni, Kültür Endüstrileri Odakları

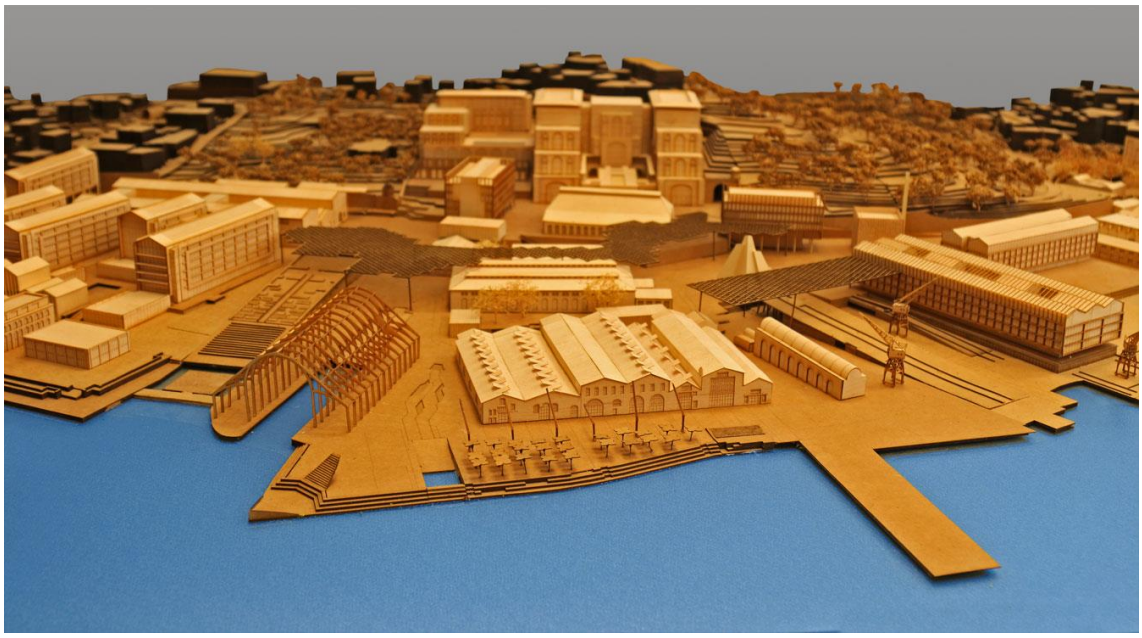
Kaynak: (Url. https://e-skop.com/skopdergi/istanbulda-kultur-ve-sanat-icerikli-kent-politikalari/402., erişim tarihi:15.10.2020)

Kent kimliği olarak Haliç orada yaşayanlar için bir aidiyet duygusu uyandırmaktadır. Sanayi tesisleri, tersaneler kentin tarih ile kurduğu önemli bir ilişkiyi sembolize eder. Tersaneler hem tarihsel hem günümüzün gereksinimleri doğrultusunda kentle sembolik ilişki halindedir. Kimlik sayesinde kent kullanıcısı kendini diğer kentlerde yaşayan insanlardan daha farklı bir aidiyet duygusuyla farklılık hisseder. Fakat günümüzde kentler kapital ekonomilerin benzer projeler yaratmasıyla kentlerde kimlik giderek yok olmaktadır.

Haliç sahip olduğu geçmiş kıyı medeniyeti ile korunaklı liman özelliği ile mavi sularında birçok gemiyi dinlendirip, korunaklı kıyılarında mesire, dinlenme ve saltanat kayıklarına, sandal gezilerine olanak tanımıştır. Yeşil tepe ve vadileri görsel siluetinin önemli doğa harikasıdır. Hızlı sanayileşme sonrasında tahrip olan kentsel dokular, bugün dönüşüm projeleri ile tekrar canlanmaktadır. Bölgesel olarak ele alınması gereken Haliç bölgesi sahip olduğu kültürel değerler doğrultusunda olumlu gelişmeler gözlenmektedir. Haliç kesintisiz yeşil ve yürüyüş yollarına kavuşmalıdır. Ancak kıyılar boyunca uzanan endüstri tesisleri buna engel olmaktadır. Noktasal müdahaleler endüstri yapılarını sadece korumaktadır. Oysa Haliç Tersaneleri endüstri kültürümüzü ve geçmişten getirdiğimiz denizcilik geçmişimizi barındırıyor. Bu yüzden kültürel ve bütüncül bir bakışla kıyıları tekrardan ele almak gerekmektedir. Tersane bölgesi geçmişin hatıralarını bağladığımız ve geçmişe ait özlem ve hasret duygularımızı dindirecek kamusal öncelikli bir dönüşüm modeli getirilmelidir. Rant öncelikli bir tasarım yapıldığında, halkın vicdanında oluşan geçmişin hasretine, yarasına adeta deniz tuzu basılmış gibi olur. Kamusal öncelikli dönüşüm projeleri sayesinde, endüstri yapıları sağlıklı bir şekilde, kentin gündelik yaşantısına katılmasına olanak sağlayacaktır. Böylece halkın tamamı hem kültürel mirasa hem de kıyılara kavuşabilecektir. Kamusal alanlar kentin sesi konumundadır. Halkın kendi görüşlerini söyleyecekleri alanlar olarak önemlidir. Öte yandan kent halkın ifadesine kapalı konuma gelir, kentin içinde yaşayanlar ifade özgürlüklerini, bu alanlarda kullanım hakkına sahip olmalı ve kullanabilmelidir. Haliç sanayi tesisleri önemli dönüşümler geçirmiştir fakat İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi gibi eski sanayi tesislerinin dönüşmesi sonucu kültürel bir dönüşüm oluşmuştur. Fakat bu dönüşümler kentin daha ayrıcalıklı grupları tarafından kullanıldığı için tam olarak kamusal bir dönüşüm var denilememektedir.

BÖLÜM 5. HALİÇ TERSANELERİ DÖNÜŞÜM PROJESİNİ KAMUSAL MEKÂN İLKESİ ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK

Haliç tersaneleri yaklaşık 600 yıllık bir geçmişi olan dünyanın en eski limanıdır. Endüstriyel mirasımızın önemli bir örneği olan Haliç Tersaneleri, önemli bir kentsel değişim ve dönüşümün eşiğindedir. Yapılacak dönüşüm sonucunda kamusal ilkeleri öne çıkaran, herkesin menfaatini gözeten, kültürel endüstri mirasına sahip çıkan bir proje üretmek toplumun tümü için çok gerekli bir adım olacaktır.

Şekil 25. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Kaynak: (Url https://www.skyscrapercity.com/threads/tersane-%C4%B0stanbul-hali%C3%A7-urban-redevelopment-hali%C3%A7port-prep.1708407/ .,erşim tarihi: 15.10.2020)

.Kamusal alanların her geçen gün azaldığı, eğlence ve turizm odaklı tüketim toplumunda doğan sınıfsal ayrımın ortadan kaldıracak ve imkânı olmayan vatandaşların kamusallıktan, açık alandan, denizden ve kıyı ile kurulan ilişkiden faydalanmalarına imkân verecek projelere öncelik vermek gerekmektedir. Böylece yaşayan semt sakini ve ziyarete gelenler için önemli bir avantaj doğuracaktır. Kimlik ve kültürden uzak dönüşümlerde bölgeye indirilen çözümler nasıl yetersiz kalıyorsa, endüstri yapılarını toplumun faydası yönünde şekillendirerek, toplumun menfaatini koruyacak dönüşüm modeli yaratmak mümkün olacaktır. Toplumun kullanım alışkanlıklarını inceleyip yaratılacak tasarımlar, toplum tarafından ve kullanıcı tarafından benimsenerek yaşatmak

olasıdır. Mekân kullanıcısıyla var olur. Zamanla endüstri yapıları kentin kamusal ve kültürel yaşantısına dâhil olacak şekilde projeler geliştirilmelidir.

5.1 Haliç Port Projesi, Merkezi Hükümet

Merkezi Hükümet hazır projeler doğrultusunda Haliç'i tasarlamaktadır. Haliç için otel, marina gibi tüketim alışkanlıklarını besleyen projeler üretilmektedir. Haliç için geliştirilen "Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Şekil 26. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Kaynak:(Url https://www.skyscrapercity.com/threads/tersane-%C4%B0stanbul-hali%C3%A7-urban-redevelopment-hali%C3%A7port-prep.1708407/ ., erişim tarihi:15.10.2020)

Bölge halkının ihtiyaçlarından ziyade turistik getiri hedefleyen unsurlar içermektedir. "İlk kez 12 Eylül sonrasında gündeme getirilen, Dalan döneminde uygulanmaya başlanan ve günümüzde kentsel dönüşüm ile daha ileri aşamaya ulaştırılan, bilimi, uzmanlığı, hukuku, şehirciliği ve planlamayı reddeden rant odaklı süreç, 24 Temmuz 2013'te bu kez "Haliç Yat Limanı ve Kompleksi Projesi"ile Haliç'in "el değmemiş" son parçasına da uzandı. Okmeydanı Kentsel Dönüşüm Projesinin denize açılan kapısı olduğu ve zaman içinde Kasımpaşa'yı da içine alarak Galataport ile

bütünleştirilmesinin amaçlandığı açık olan bu proje ile dünyanın en eski ikinci tersanesi ve Tersane-i Amire'nin günümüzdeki karşılığıdır"(mimarist). Tersane bütçe olarak 1 milyar 346 milyon dolar bedelle ihale edilen projeye, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası'nın olan "558 yıllık Haliç Tersanelerinin, dünya üzerinde başka örneği bulunmayan şekilde ve yaklaşık 6 asırdır gemi yapım işlevini sürdüren tek endüstriyel arkeolojik sitin ortadan kaldırılması için yeni bir adım atılmış oldu"(mimarist). Bu bağlamda Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi "Haliç Yat Limanı ve Kompleksi Projesi" olarak ihale edilen bu projenin iptali ve Haliç Tersanelerinin bütünlüğünün korunması, yaşatılması amacıyla Temmuz 2013'ten bugüne çeşitli çalışmalar gerçekleştirdi.

Şekil 27. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Kaynak: (Url https://www.skyscrapercity.com/threads/tersane-%C4%B0stanbul-hali%C3%A7-urban-redevelopment-hali%C3%A7port-prep.1708407/ ., erişim tarihi:15.10.2020)

"Planın kamu yararı açısından önemi şu maddelerle açıklanmaktadır. Yaklaşık bir asırdır kullanılmayan bir alanın kamu kullanımına açılacak

olması, halkın kıyıdan faydalanması sağlanacak ve tüm halk Haliç ve Tarihi Yarımada manzarasından görsel ve estetik anlamda faydalanabilecek olması, Tescilli yapıların restore edilmesi ve yıkılmış olanların ihya edilmesi, Kongre ve kültür merkezi, sinema

vb. eğlence tesisleri, gençlik kültür merkezi ve müze gibi sosyal ve kültürel tesislerin yapılacak olması, Alanda milli ekonomiye katkı sağlayacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve yaklaşık 5,000 kişilik istihdam ile 20,000 kişilik dolaylı istihdamın sağlanacak olması, Tahsis süresinin sonunda alanın kamuya devredilecek olması İstanbul`un marka değerinin artmasında katkıda bulunacak olması ve turizm sektörünün gelişmesine olanak sağlayacak olmasıdır.” (Aydoğan, 2019). Fakat Haliçport projesi uygulama esnasında tescilli yapıların yıkılması ve ortaya asbest gibi zehirli maddelerin saçılmasından ötürü durdurulmuştur.

Şekil 28. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

Kaynak: (Url https://www.skyscrapercity.com/threads/tersane-%C4%B0stanbul-hali%C3%A7-urban-redevelopment-hali%C3%A7port-prep.1708407/ ., erişim tarihi: 15.10.2020)

“2863 sayılı Koruma Mevzuatı, “Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş yapıları korumak zorunludur” (https://www.mevzuat.gov.tr/). Koruma Kurulu kararları, planlama ve şehircilik ilkeleri, imar mevzuatı vb uyulması zorunlu mevcut bütün yasal düzenlemeleri de yok saymakta olup, kamu ve toplum yararına açıkça aykırıdır.

İstanbul Haliç Yat Limanı ve Kompleksi Projesi" yap-işlet-devret modeli doğrultusunda planlanmış ve 49 yıllığına kiralanmıştır. İstanbul Haliç Yat Limanı ve Kompleksi "70 yatlık kapasiteye sahip 2 yat limanı yapılacak. Yat limanın sahasında projeye dâhil tesisler yer alacak. Bu tesisler arasında otel (2 adet 400 kapasiteli), AVM, sinema ve kongre merkezleri, restoranlar yer alacak".(Bayhan, 2013)

Haliçport projesi kıyı gelişimi için geliştirilen kriterler doğrultusunda değerlendirildiğinde, proje oluşturulan 5 kriterden 2 tanesini olumlu sonuç alarak (% 40) başarılı bulunmuştur

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
İstanbul HaliçPort Yat Limanı ve kompleksi	250.000 m², %25 yeşil alanın altında **Başarısız**	Karma Kullanım, oteller ,marina,AVM,cami, otopark , kongre merkezi restoran, **Başarılı**	Özel Sektör **Başarısız**	Sosyal ve kültürel alanlar **Başarılı**	Kıyı erişimi kısıtlı **Başarısız**

Tablo 7. Haliç Yat Limanı ve Kompleksi (Haliç Port) Projesi

5.1.2 Haliç Port Projesi Olumlu, Olumsuz Yönleri

Haliç Port proje alanı 2 km uzunluğunda bir kıyı şeridini teşkil etmektedir. Haliç Port getireceği yoğun yapılaşma ile tarihi doku için tehdit edicidir. Proje barındırdığı otel ve marina ve turistik tesisler ile kentsel soylulaştırmaya yol açacağından dolayı bazı endişeler barındırmaktadır. Tersane alanlarının işlevini kaybetmesiyle birlikte kültür mirası olarak tescillenmiştir, buna rağmen Haliç Tersanelerine tüketim alışkanlıklarını geliştiren projeler üretilmiştir. Bu durum kentsel ve kamusal alışkanlıkların gelişmesine olumsuzluk yaratmaktadır. Örneğin Haliçport projesi yapıldığında belirli bir kullanıcıya hitap edecektir bu durum kent içinde "gated community" kapalı, belirli bir kitlenin yerleşkesine dönüşme olasılığı taşımaktadır. Bu bölgeyi bekleyen önemli bir tehlikedir.

Bu yüzden alan kentin tarihi mirası alanları kültürel donatılarla donatılmalıdır. Ekonomik rant ve turizm için yapılacak dönüşümler bölgenin kimliğine ve sosyal yapısına zarar vermektedir. Proje kapsamında tarihi bazı binaların yıkılmış olması geri

döndürülemez bir kayıp olarak karşımıza çıkmaktadır. Tersane yapısını dönüştürülüyor olması en azından kullanıcıların erişimine açık olması kentin belleği, yaşantısı için önemlidir. Hafıza hatırlama duygular yoluyla gerçekleşmektedir. Kamuya açılacak, kıyıların insan erişimine açılacak olması kamusal yaşam adına oldukça zenginlik getirecektir. Son yıllarda Haliç kültürel odaklı dönüşüm içerinde çehresi değişmektedir. Tarihi mirası koruyup, yapıların devamlılığını sağlamak toplumun gelecek nesiller için elzemdir. Kültürel mirası kullanıcı tarafından dokunarak, yaşayarak ve aktiviteler ile kent yaşantısına dâhil olabilecektir.

İnsan kent ile iletişim halindedir, kent mekânı insanın hafızasında, zihninde bir yer teşkil etmektedir. İnsanlar kentlerin mekânlarıyla günlük kullanımlar yoluyla etkileşimde bulunur, günlük olarak mekânlarda geçilmekte veya durulmakta, beklenmektedir. Tüm bu aktiviteler esnasında kent ile bir alış veriş halindeyiz ve etkileşime geçilmektedir. Alınan etki ile insan ve kent arasında bir kimlik ve aidiyet oluşmaktadır. İnsanın kentliyim diyebilmesi için kentine, İstanbul'a sahip çıkması gerekir. Kentin kamusal, tarihi mekânlarını koruması gerekmektedir. Ortak tarihimizi, mirasımızı koruduğumuz zaman gelecek nesillere aktarılacak bir kültür yaratılır ve geçmiş ve gelecek arasında bir bağ yaratılacaktır. Haliç gibi tarihe tanıklık etmiş bir semte sahip çıkmak oldukça önemlidir. Çünkü Haliç'te var olan tarihimizi ve kültürümüzü koruyarak gelecek nesillerin yaşantısında oluşacak güçlü bir kollektif hafıza oluşacaktır. Böylece kentsel kullanım, kentsel bilinç ve kamusal kullanımların gelişip, nesilden nesile aktarabilecek bir kültür, davranış alışkanlığı oluşacaktır.

Haliç kıyıları sahip olduğu büyüklük ile kamusal, yeşil alan, endüstri mirası ve turizm gibi birçok özelliğe sahiptir. Haliç'in bir koridor gibi yeşille, kentle ve tarihle buluşacak, toplanacak ve nefes alacak boşluklar yaratarak kent içi önemli bir dönüşüme çevrilme olasılığı vardır. Böylece kentli olmanın, mekâna bağlanacak anılar oluşacağı alanlar yaratmanın yeri oluşacaktır. Kültürel bağlar ve anılar sayesinde kollektif bir bilinç yaratma şansı doğacaktır. Tarihi mekânlarımız kültürel önceliklerle tasarlanmadığı zaman, gençlerin tarihi değerler ile bağ kurma şansı azalmaktadır. Tarihi mekânlarımız tarihi bilinçten yoksun ve özensiz tasarlarsak gelecek nesiller için bu mekânlar tarihi ve kültürel değerlerden, anlamdan uzaklaşacaktır. Tarihi mirasımızla toplum buluşup, bağ kuramazsa, gençler kendilerini bu ülkede bağlanabilecekleri ortak

bir hafızadan yoksun hissedecektir ve giderek tarihsel ve kamusal alanlardan uzaklaşacaklardır. Haliç'in taşıdığı tarihsel kimlik korunup, yaşatılması gerekmektedir. Hem Dünya hem de ülkemiz için Haliç korunup kültürel aktivitelerle kente yeniden hizmet edecek bir dönüşüm modeli seçilmelidir.

5.1.3 Haliç Port Projesini Kamusal Mekân Olarak Değerlendirmek

"Kültürel mirasın korunması bir kentli hakkıdır. Kentsel miras, kent dokusunun önemli ve yeri doldurulamaz bir parçası olarak kentin ve onun sakinlerinin kimliği açısından yaşamsal öneme sahiptir" (Özten, 2012). Ortak kültürümüzün ve hafızamızın mekânları tasarlanırken toplumsal fayda öncelik verilmelidir.

Şekil 29. Haliç Tersaneleri. Kişisel Arşiv.15.10.2020

"Ülkelerin ekonomik gelişimine katkı sağlayan endüstri tesisleri, endüstri geçmişinin izleri olarak, kent ve kamu yararına kullanılmak üzere yeniden değerlendirilebilir "(Köksal ve Ahunbay,2006)"

Sanayi devrimi insanların yaşam şekillerinde ekonomilerinde ve yaşantılarında önemli değişikler meydana getirmiştir. Bu değişimleri İstanbul da Haliç üzerindeki sanayi ve endüstri yapılarında değişim ve dönüşümleri okunmaktadır. Bu yüzden Kültürel mirasımız için önemli gelişmelerin yaşandığı Haliç özenle korunup yeniden işlev kazandırılarak gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Haliç bölgesinde yapılacak projelerin genelinde noktasal veya parsel bazında bir dönüşüm modeli yapılıp bölgenin bütüncül kimliğini koruyacak şekilde bir proje yapılmamıştır. Bölgenin sorunlarını çözmek yerine projelerin yapıldığı alanlarda dönüşüm modeli yapılmıştır. Bölgede ki tarihi tersaneler ve diğer tesisler korunması ve diğer nesillere aktarılması gerekirken, proje daha başlamadan marina ve otel yapıları gibi ısmarlama projeleri alana dâhil edilip, mevcut binalara bu fonksiyonları dağıtmak

istenmiştir. Bölgelerin ihtiyaçlarını saptamamak, analiz etmemek, halkın ihtiyaçlarına cevap vermemek projenin olumsuz bir yanı olarak düşünülmektedir. Mevcut tersanenin kapatılması bölgeyle olan iletişimi ve alış veriş de kesmiş duruma getirmiştir. Tersane çalışanları bölge esnafıyla kurduğu iletişim ve alışveriş kesilmiştir. Bölgede ticaretin kesilmesi bölge halkının gelirini azaltma ve yaşamında çöküntü bölgelerinin oluşmasına yol açmaktadır. Bölge insanı deniz ile iletişim kuramamaktadır. Bölgeye yapılacak tesisler marina ve otel yapıları daha çok turizm ve eğlence sektörüne hizmet eden yapılar olacağı için, kent içinde daha ayrıcalıklı bir sınıfın bölgeyi kullanacağı fikri ortaya çıkmaktadır. Oysa kamusal alan hem mülkiyet hem kullanım amacı olarak herkesin hak sahibi olduğu bir alandır. Tüm insanların alanını ayrıcalıklı bir sınıf için tasarlamak toplum için bir olumsuzluk yaratır. Ayrıca, mekân kendi bağlamında tasarlanmalıdır. Mekân kökünden, bağlamından koparılmamalıdır. Kamusal alanda insan farklı düşünen ve yaşayan insanlarla bir araya gelme şansını yakalamaktadır. Kamusal alanda üst sınıf veya ayrıcalıklı bir sınıf için tasarım yapmak herkesin miras alanında haksızlık yaratmak anlamına gelmektedir. İnsanların elinden karşılaşma, rastlaşma şansını da elinden almaktadır. Yapılacak dönüşüm toprağın değeri üzerinden bir dönüşüm düşünülmektedir. Toplumun yaklaşık 600 yılda kurduğu ilişkiyi bir kenara koyarak, kollektif bilinci yok eden bir anlayıştan kaçınmalıdır. Toplumun kültürel mirasını teşkil eden tersaneleri muhafaza etmek toplum bütün fertlerinin görevi olmalıdır. Fakat ulaşılamayan kent toprağında insanların kentli olma, kültürüne sahip çıkma, tarihi mirasını koruma hakları da ellerinden alınmaktadır.

İstanbul'un su ile kurduğu ilişkiden, kollektif hafızadan öğrenilecek daha çok şey vardır. Gelecek kuşaklara bu kültürel mirası aktarmak hem kemdi ülkemiz için hem dünya mirasını dünya ya aktarmak için önemli bir fırsattır. Haliç port projesini yerinde ve koruyarak dönüştürebilirsek. Gelecek kuşaklara da kurulacak önemli bir köprü, bağ yaratmış olunacaktır."2007 tarihli 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı'nda ise Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 2 numaralı Koruma Kurulu'nun 13.12.2006 tarih ve 720 sayılı kararlarıyla" Haliç Tersanesi, tersane amaçlı kullanılmak üzere (İBB) Başkanlığı'na devredilmiştir"(https://korumakurullari.ktb.gov.tr)

. Planda Haliç Tersanesinin işlevinin korunması gerekliliği belirlenmiştir. Bu yüzden Haliç Tersanesi, Kültürel dönüşümle ve eğitim içeriklerini barındıran bir dönüşüm yapılmalıdır. Bu alanda geçmişten günümüze gemi teknolojilerini ve gemi

yapım tekniklerinin öğretildiği bir alan olarak dönüşmelidir. Gelecek nesillerin geçmişin gemi inşa yöntemlerinin günümüz teknolojileriyle harmanlanarak gelecek nesillere uygulamalı olarak öğretilmelidir. Haliç Tersaneleri yaşayan bir açık hava müzesi gibi ele alınıp, gelen ziyaretçiler için sergi, eğitim ve öğretim içeren içerikler sunulmalıdır.

Haliç'in duvarları adeta bir çeper gibi bizim kıyılara ulaşmamızı engelleyen bir bariyer olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin kıyılarına ulaşamaması bizim hafızamızda yer teşkil etmesini engellemektedir. İçinden geçilip, durulamayan, önünden transit geçilen bir konumdadır. Kent ile iletişim kopmaktadır. Haliç'in gelişimine duvarlar ve engeller yüzünden etkileşime girmekte zorlanılmaktadır.

Geçmişte İstanbul'un fethinde kadırgaların indirildiği Haliç bölgesi tarihsel geçmişe tanıklık etmiş bir bölgedir. Bu alan şenliklere, festivallere kurgulanıp kentin belleğinde tekrardan iz yaratacak kentsel, kamusal kullanımlarla canlandırılmalıdır.

Haliç toplumun bütün yaşanmışlığını, tarihin izlerini barındırır. Geçmişin tarihsel referanslarını barındıran Haliç korunarak gelecek nesillere aktarılmalıdır. Tersaneleri korumayı başarabilirsek gelecek nesiller için öğretici bir tarih bellek yaratılacaktır

5.2 Yerel Yönetim (İBB) Öneri İlk 3 Proje

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Haliç'in tamamının konu edildiği bir kıyı tasarım yarışması düzenlemiştir. Bu sayede katılımcı bir yaklaşımla farklı görüşlerin ve bakış açılarının Haliç'in geleceği hakkında projelerin gelişmesi sağlanmıştır. Haliç'in ihtiyaçları tespit edilmiş ve nasıl bir yol haritası oluşacağı konusunda uzmanlardan öneri ve fikirler alınmıştır. Hiç kuşkusuz ki Haliç'in sahip olduğu değerler üzerinde proje geliştirmek, kalem oynatmak oldukça güçtür. Bu yüzden Haliç'in kimliğini tekrar canlandırmak adına, unutulan değerleri tekrar gün yüzüne çıkarmak için toplumun mimar, şehir planlama ve peyzaj mimarisinden oluşan grupların dâhil edildiği bir yarışma projesi açılarak, Haliç'in kıyıları konusunda nasıl bir yol izlenilmesi gerektiği hakkında farklı görüşler, projeler geliştirilmesi sağlamıştır. Demokratik bir vizyon ile halk için önemli bir tarihi miras alanı konusunda ve kıyılar için herkesi elbirliği ile düşünmeye, farklı fikirlerin gelişmesinin önü açan yaklaşımlar sergilenmektedir. Haliç Tersanesinin yer alacağı bölgeye Haliç Tersanesi Bilim merkezi projesi geliştirilmiştir.

Yerel yönetim hem açtığı yarışmalar hem de ihaleye açtığı Haliç Tersanesi bilim merkezi projesi ile daha kamusal odaklı yaklaşımlar sergilemiştir. 70.000 m² alanın 44.000 m² sini (yaklaşık % 63) kamusal alana ayıran kamu öncelikli bir proje geliştirmiştir. Proje belediye 'ye bağlı Kiptaş firması tarafından hayata geçirilecektir. Proje oluşturulan 5 kriterden 5 tanesini yerine getirerek (%100) başarılı bulunmuştur

Şekil 30. Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi

Kaynak: (Url www. yapı com.tr ,erişim tarihi:30.06.2020)

Şehir Proje	**%25 Yeşil alan**	**Karma Kullanım**	**Ortaklık Şekli**	**Canlı Kamusal Alan**	**7/24 kıyı kullanımı**
İstanbul Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi	70 ha 70.000 m², 44.000 m² yeşil alan Yaklaşık %62 **Başarılı**	Müzemağzası. 3 adet sergi holü, çocuklar için sergi holü, deney istasyonları, sinema salonu, digital kütüphane, Restoran, kafeterya **Başarılı**	Kamu+Özel İstanbul Büyük Şehir Belediyesi (İBB), Bimtaş, **Başarılı**	Rekreasyon alanları, kültür alanı **Başarılı**	Kıyı yürüyüş yolları, parklar **Başarılı**

Tablo 8. Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi Detayı

5.2.1. 1 Ödül 7. Bölge

Proje kaybolan Haliç'in kimliğini tekrar canlandırmak amacıyla tasarlanmıştır. Tarihi yapılar kentin içinde unutulan bölgeleri az bir dokunuşla tekrar kentin gündelik yaşantısında yer bulacak alışkanlıklara, kullanımlara dâhil edilmek amacıyla tasarlanmıştır. Haliç geçmişten günümüze kullanım alışkanlıkları olarak değişimler göstermiş olsa da, eski ve yeni kullanımların kesişebildiği kesintisiz bir kıyı kullanımı yaratılmak istenmiştir. İskeleler, meydanlar, Ceneviz sur kapısı ve kaybolan sokak izleri kent dokusu canlandırılacaktır. Proje yaya odaklı tasarımlar önermektedir ve kıyı boyunca uzanan bir bisiklet yolu tasarlanmıştır. Projede tersanede bulunan kuru dok ve kızaklar kamusal alan olarak düşünülmüştür ve Haliç Tersanesi işlev olarak korunacaktır. Projede su altı arkeoloji müzesi önerilmekte ve su altı ile ilgili dersler verilmesi önerilmiştir. Haliç Tersanesi'nin Kasımpaşa meydanıyla buluştuğu yerden İstanbul'un fethi sırasında gemilerin indirilmesinden dolayı burada pruva adlı denize inen heykel figürleri tasarlanmıştır.

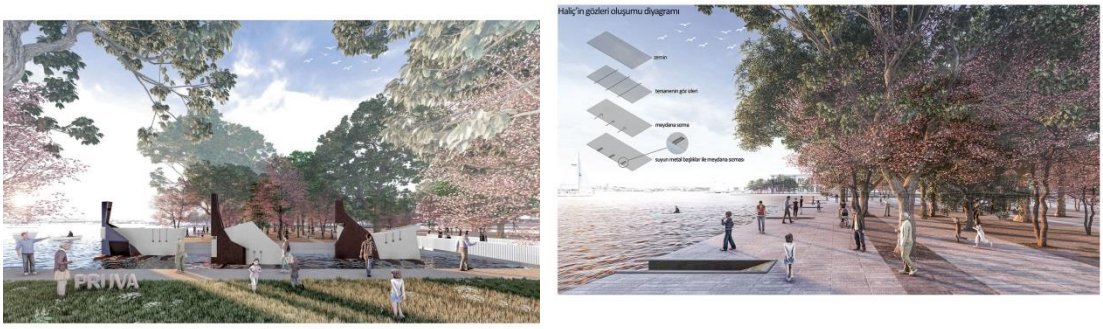
Şekil 31. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül.

Kaynak: (Url. https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/11-8.jpg. Erişim tarihi: 10.05.2021)

Şekil 32. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül.

Kaynak: (Url. https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/15-9.jpg., erişim tarihi: 10.05.2021)

Şekil 33. Şekil 34. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 1. Ödül

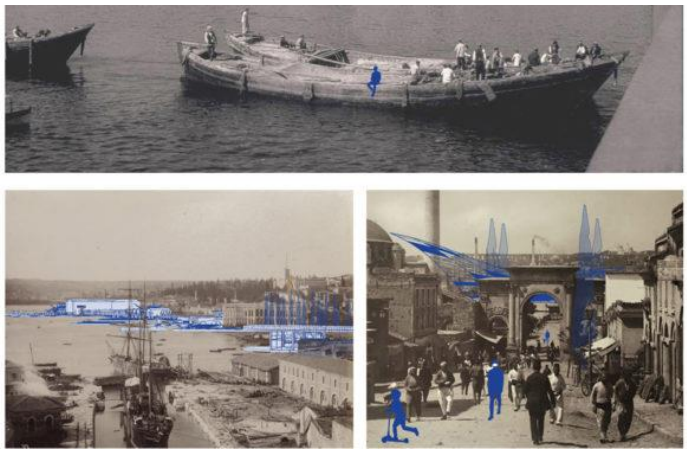
Şekil 33:Kaynak: (Url. https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/30-copy.jpg., erişim tarihi: 10.05.2021),**Şekil 34: Kaynak:** (Url. https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/34-copy.jpg., erişim tarihi: 10.05.2021)

"üç dönemdeki kıyı izleri ortaya çıkarılmıştır. Osmanlı dönemi kıyı hattı ile güncel kıyı hattı arasındaki kısım sahil basamaklarına dönüşürken, Osmanlı kıyı hattı ise sahil boyunca uzanan yaya yolunu oluşturur ve kaybolan tarihi eser izler güncel

odak yapılar ve gelecek projeler (Haliçport) ile etkileşime giren ve kıyıya kimliğini iade eden süreğen bir izleğe dönüşecektir.” (Tüysüz vd, 2020)

5.2.2. 2 Ödül 7. Bölge

İstanbul için su ve kent ilişkisinin yeniden kurduracak özellikler vurgulanarak tasarım ilkeleri oluşturulmuştur. İstanbul bir su medeniyeti olduğu kullanıcıya tekrardan hatırlatılmak istenmiştir. Haliç kıyı kullanımını arttıracak, eski ve yeni kıyı kullanımlarını birbiri içinde harmanlayan bir tasarım öngörülmüştür.

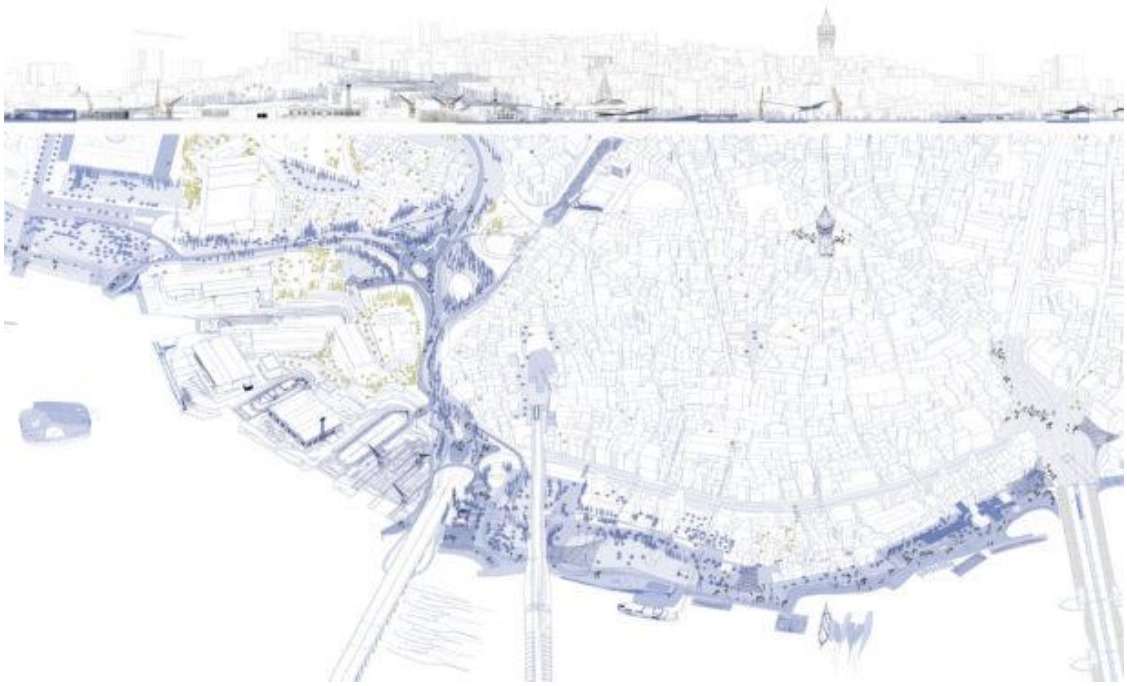

Şekil 35. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül

Kaynak: (Url https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/halic_2-615x375.jpg" data-pagespeed-url-hash="1532201828"/> ., erişim tarihi:21.09.2020)

Haliç’ in geçmişinde mesire yerleri ve kasırları, endüstri yapıları ve tersane ile geçmişten günümüze bir bütünlük oluşturur. Proje geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan unsurlar ile bir bütünsellik yaratma düşüncesiyle yola çıkmıştır. Su ile kentliyi daha çok bir araya getirme düşünceleri projenin ana unsurudur. “ Akışkan, konforlu yaya erişilebilirliği konusu bir kent gezginiymişçesine ele alındı”(Aslan aktaran Karakoç, 2020) .Eski ve yeni kullanım alışkanlıklarıyla kentli için yeni kullanım alanları yaratıldı. Mevcut tarihi bellek ve günümüzün imkânlarından faydalanarak yeni kullanıcılarını alana davet edecek yeni tasarım alışkanlıkları geliştirecek tasarımlar yapılmıştır. Genç nüfus için kentli olma deneyimini yaşatmak ve kentlilik bilinci geliştirmek istenmiştir. Bu sayede eski ve yeni arasında bir bellek yaratmak istenmiş, eski hatıraları silmeden üzerine yeni alışkanlıklar da eklenebileceği kollektif bir bilinç yaratılmaya çalışılmış ve bir kültür oluşturulmak istenmiştir. Kent omurgası ve kent balkonları ve yeşil sistemin sürekliliği ile kentsel kolektif kültürel bir sarmal ile

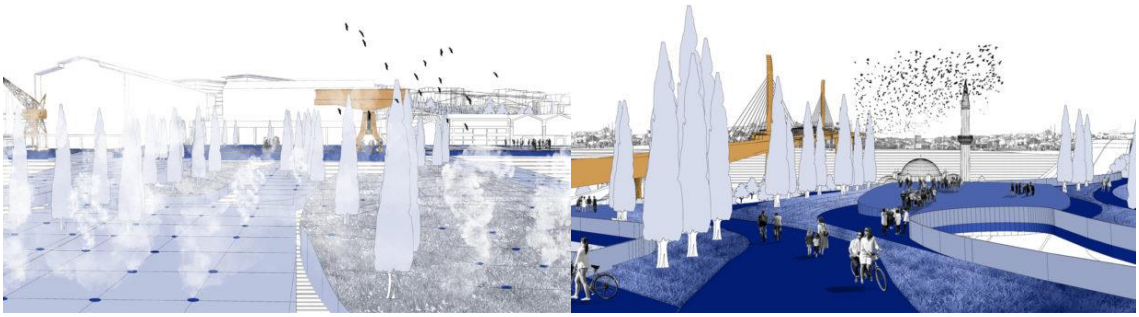
biçimlendirmek üzere üretilmiştir. “ Tarihi Yarımada – tüm su yolu boyunca Haliç ve Sarıyer’e daha da ötesinde Rumelikavağı’na uzanan ve buna eklemlenen tümü ile trafikten arındırılmış yer yer yükseltilmiş bir yeşil, yaya ve bisiklet YEŞİL+YAYA+BİSİKLET ŞEBEKESİ bütün kıyıları kapsayıcı ölçekte ele alınmıştır.” (Aslan, aktaran Karakoç, 2020).

Şekil 36. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül

Kaynak: (Url https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/halic_kapak-4-1-615x375.jpg" data-pagespeed-url-hash="3577415329"/> .,erişim tarihi: 21.09.2020)“

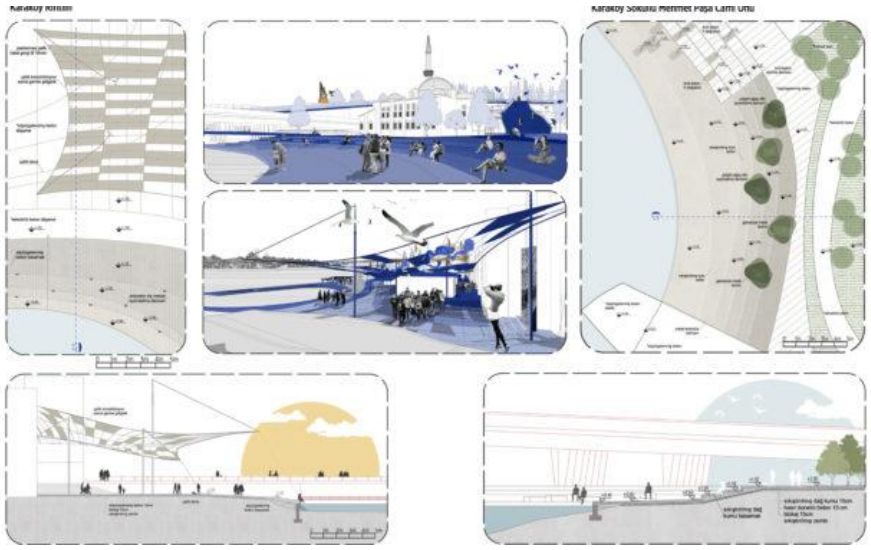
Tersane kentli ve bölge sakini için hem kıyı hem de karadan ulaşımın zor olduğu bir bölgedir. Tasarım ilkeleri olarak projede bu sorunları çözmek ve yaya omurgası kurarak bölgeye ulaşımı arttıran çözümler bulmaya çalışılmıştır. Bu çözümler ile tarihi yarımada manzarasının izlenebileceği. “KENT BALKONLARI olarak ele alınmış olup aynı zaman da yeni HALİÇ KAPILARI olarak ta yorumlamıştır.”(Aslan vd, aktaran Karakoç, 2020)

Şekil 37. Şekil 38. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül

Şekil 37:Kaynak: (Url https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/halic_9-615x375.jpg" data-pagespeed-url-hash="533921019"/>., erişim tarihi: 21.09.2020).**Şekil 38: Kaynak:** (Url. https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/halic_9.jpg., erişim tarihi: 21.09.2020).

Tersanelere ulaşmak kent içi bir sorundur. Kıyılardan bu ulaşım yüzer iskeleler ile giderilip, kıyı sürekliliği sağlanmıştır. Böylece kıyılarda kesintisiz yürüme imkânı ile Tersane kıyıları adeta "Açık Denizcilik Müzesine" dönüşmüştür. Yüzer iskeleler ile İstanbul halkı tarihi yarımadayı farklı manzaralardan görerek, değişik açılardan kenti deneyimleme şansına kavuşmuştur. Bu sayede İstanbul ile kentli yeni bir kent belleği oluşacaktır.

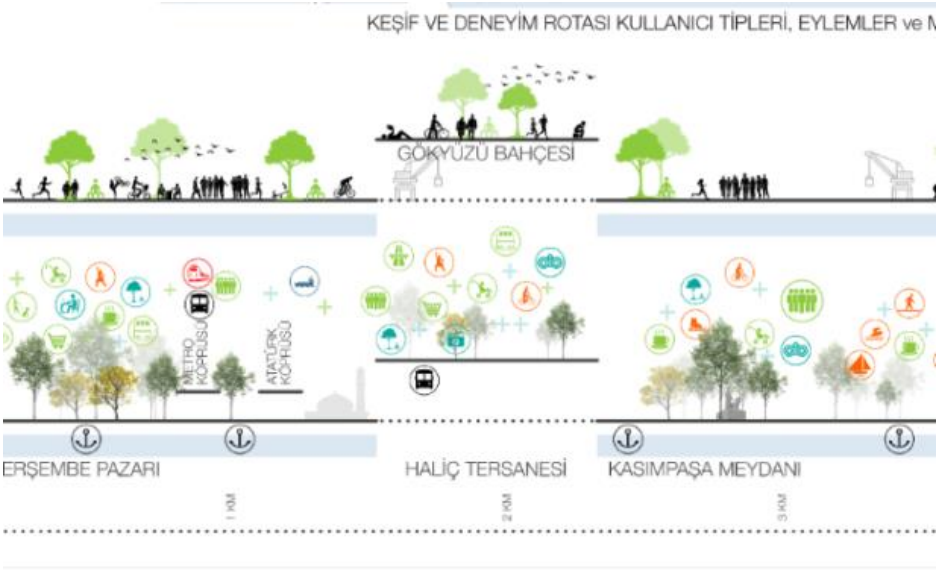
Şekil 39. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 2. Ödül

Kaynak: (Url"https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/halic_8-615x375.jpg" data-pagespeed-url-hash="3744366346"/>., erişim tarihi: 21.09.2020)

5.2.3. 3. Ödül 7 Bölge

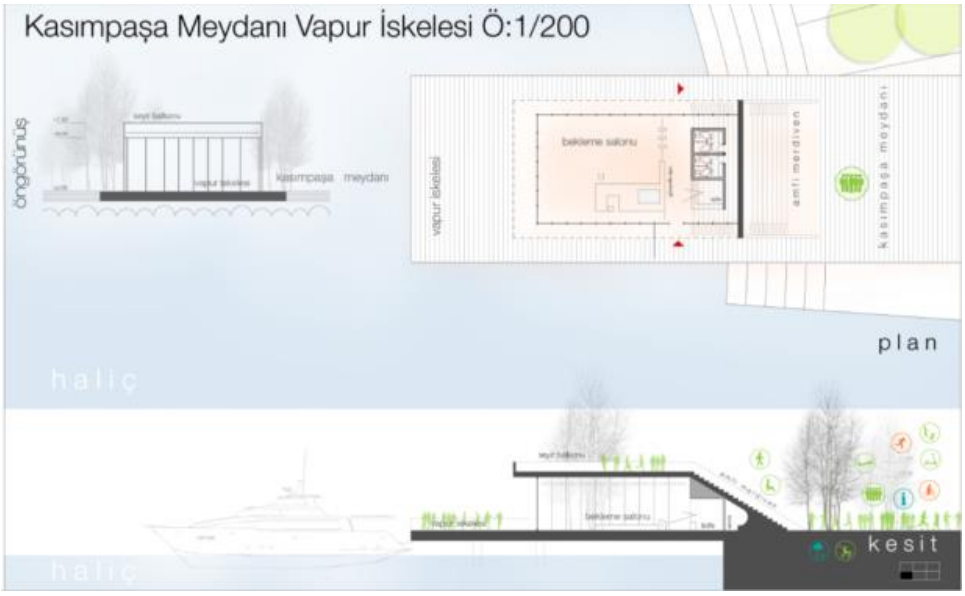
Tasarım ana fikri kentsel topluma odaklanıyor, kentsel ve kamusal mekân sürekliliği sağlamak ve odak alanlar arasında kesintisiz yaya ilişkisi kurmaktadır, kentlinin Haliç kıyılarının kesintisiz keşfedilmesi ve deneyimlemesi için bir fırsat yaratılmak istenmiştir. Kentlinin Haliç'in doğal güzelliklerini ve endüstri mirasını deneyimleyecek alanlar yaratılmıştır, kentli insanlar için yürüyüş ve bisiklet yolları yapılmıştır. Bu sayede kentli Haliç'in sahip olduğu doğal güzelliklere temas edecektir.

."Bu anlamda davet, Haliç gibi şehir karakteristiğinin en önemli kurucu öğesinin parçalarını, kentsel toplumun kamusal yaşam mekânı olarak bütünleştirerek, Byung Chul-Han'ın tanımladığı: yorgun toplum için sanat, kültür, peyzaj ve rekreasyon açısından bir tür terapi mekanına dönüştürmeyi içeriyor"(Usta vd, aktaran Karakoç, 2020).Haliç'in kıyıları keşfedilmeyi, ulaşılmayı ve erişilmeyi bekliyor. Bu proje bu sorunlara çözüm ararken kentliye deneyim açacak buluşma alanları, yeni yürüyüş rotaları, kıyı alanları, toplanma alanlarıyla kentliye yeni odaklar yaratmaktadır. Kültürel mirası deneyimlemeye, sahip çıkmaya ve buluşmaya imkânı vermektedir.

Şekil 40. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3.Ödül

Kaynak:(Url"https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/6-615x375.png"data-pagespeed-url-hash="3035735134"/>., erişim tarihi: 21.09.2020)

Şekil 41. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3. Ödül

Kaynak: (Url "https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/8-615x375.png" data-pagespeed-url-hash="909811776"/>., erişim tarihi: 21.09.2020)

Şekil 42. Haliç Kıyıları Yarışması 7. Bölge 3. Ödül

Kaynak: (Url"https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/07/10-615x375.png" data-pagespeed-url-hash="1201911137"/>., erişim tarihi: 21.09.2020)

5.3 Haliç Kıyı Kullanım İçin Öneriler

Haliçport projesi yapılırken kapalı bir proje yönetiminin yapılıyor olması, kent insanına sorulmadan projenin yürütülmesi oldukça olumsuz bir tasarım yaklaşımıdır. Haliç için geliştirilen diğer projelere bakıldığı zaman, kamu yararı ve toplumsal faydanın önde tutulduğu projeler görülmektedir.

Projeyle ilgili diğer yarışma projelerine bakıldığı zaman ortak olarak endüstri mirasını korumak, yaşatmak ve canlandırmak istenilmiştir. Kentsel hafızayı canlandırmak, kamusal hayatı canlandırmak önerilmiştir. Kıyı boyunca kamusal alan desteklenecek aktiviteler ile donatılmıştır. Kıyı boyunca yürüyüş ve bisiklet yolları ile kıyıları kullanıma açılmıştır. Ayrıca su sporları merkezi gibi tesisler ile kent insanın su ile daha çok etkileşime geçeceği alanlar yaratılmıştır. İskeleler ve kıyı peyzajıyla insanı suyla daha yakın temas kurmasını sağlayan, dinlenme, toplanma ve eğlence mekânları yaratarak kamusal hayatı destekleyen tasarımlar yapılmıştır. Kıyıda yüzer platformlar ile kıyı kullanımını arttırılmıştır Yeme içme ve dinlenme mekânlarıyla kamusal alanlar zenginleştirilmiştir. Tersane bölgesinde müzecilik faaliyetleri, kültürel etkinlikler halka kazandırma şansı yakalanmıştır. Bilim, kültürel aktiviteler ile halkın eğitimin arttırılacağı mekânlar yaratılmıştır. Kamusal alanlar toplumsal yaşantı için oldukça önemlidir. Kamusal alanlar sayesinde toplum ortak bir bilinç, hafıza ve kültür yaratabilir. Neolibarelizm'in günümüzde insanları bireysel yaşantıya itse bile, toplum olarak bir araya gelmenin, kent bilincinin gelişmesinde olumlu etkileri vardır. Ülkemizde ki kamusal dil, davranış ve alışkanlıklarının Avrupa'ya göre daha az gelişmiş olduğunu tezin 3.bölümünde bahsetmiştik. Ülkemizde bu alışkanlıkların gelişmesi için kamusal odaklı tasarım anlayışına öncelik verilmelidir. Kamusal davranışlar kitaplardan değil, deneyimleyerek gerçekleşir. Bu yüzden Haliç kamusal öncelikli olarak dönüşmelidir. Haliç geçmişin farklı dönem izlerini taşıyan az sayıdaki semtlerden bir tanesidir. Geçmişin kültürel bir mozaiği, minyatürüdür. Haliç gibi tarihi endüstri mirası tesislerimizi kentin belleğinden silmeden, bağlamından koparmadan yerinde tasarımla halkın kullanımına açılmalıdır ve bu bağı güçlendirecek denizcilik faaliyetlerini teşvik etmeli ve su sporları, kıyı kullanımları geliştirilmelidir. Toplumun buluşacağı, kavuşacağı alanlar arttırılmalıdır. Haliç'in sorunlarından olan kıyı kullanımı geliştirmelidir, sahil boyunca kesintisiz bir yürüyüş ve bisiklet yolu ile kıyı sürekliliği

geliştirilmelidir. Halkın spor ve rekreasyon ihtiyaçlarına cevap verecek kullanımlar arttırılmalıdır. Haliç geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki süreklilik sağlanarak kentsel bellek geliştirilmelidir. Tarihin ortasında hafızayı tekrar canlandırarak günümüzün hafızasını canlandıracak, nefes alacak bir mekân yaratılmalıdır. Kıyı hattı kullanıcısıyla birlikte, kıyı yaşantısını besleyecek çözümler üretilmelidir. Kıyı yaşamı iskeleler, seyir terasları ve yüzer iskelelerle su ile farklı kullanım alışkanlıklarına vesile edecek yaklaşımlar önerilmelidir. Su ile iç içe bir yaşam modeli geliştirilmelidir. Yüzer sahneler ile halk Haliç'i farklı manzaralardan deneyimleyebilir, bu yüzer iskeleler üzerinde yaz gecesi açık hava sineması olarak kullanılabilir.

Haliç sahip olduğu tarihsel süreklilik kesintiye uğramıştır. Haliç kültür alanı olarak bir kimlik kazanma yolundadır. Haliç kıyıları yeşil bir koridor olarak tasarlanıp, yaya ve bisiklet kullanımlarına açılacak kesintisiz tasarımlar yapılmalıdır.
Geçmişin izlerini silmeden dönüşüm yapmak, kültürel mirasımızı koruyarak dönüştürebilirsek kamusal belleği koruyup gelecek nesillere aktarılacaktır. Haliç gelecek nesillere ve kente, semt sakinine, bölge halkına, kamu yararına kazandırılmalıdır. Haliç endüstri mirasını koruyan, semt ile kıyıları suyla buluşturan, kamusal öncelikle düşünülen bir tersane modeli yaratılmalıdır. Haliç geçmişte denizcilik faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alandır. Halkın deneyimleyeceği bir açık hava müzesi şeklinde düşünülmelidir. Denizcilik faaliyetlerinin uygulanacağı, eğitim ve öğretim alanları yapılmalıdır. Haliç geçmişinde taşıdığı izleri tekrar günümüz teknolojisi ve alışkanlıklarına dâhil olacak bir köprü gibi bir birine bağlanacak şekilde tasarlanmalıdır. Haliç in en büyük sorunu insanların kıyılarda dolaşmasına imkân verecek bir kamusal kullanımın olmamasıdır. Endüstri tesisleri insanların kıyı ile kent arasındaki bağlantıyı koparmıştır. Kesintisiz bir kıyı kullanımı, Haliç için önemli bir kentsel kullanım yaratacaktır. Kıyı bağlantısını koparan ve sürekliliğini koparan bir sürü yapılaşma mevcuttur.

Haliç kıyı yaşantısını, deniz yaşantısının kültürünü besleyecek, geliştirecek şekilde örgütlenmeli, yeni alanlar yaratılmalıdır. Haliç'in katmanlaşmış kent belleğinde sandal sefası ile suyu deneyimleme kültürü mevcuttur. Saltanat kayıkları bu kültürün bir parçasıdır. Haliç tarihsel belleğinde, kimliğinde mesire, piknik yeri olarak bir algısı

oluşmuştur. Haliç tarih, kültür, yeşil ve suyun buluştuğu bir koridordur. Bu koridor boyunca Haliç su kullanımı ve rekreasyon kullanım alışkanlıkları tekrar canlandırılmalıdır.

İstanbul'un ihtiyacı olan nefes alanları yaratılmalıdır, kıyılarda seyir teraslarıyla manzara arttırılmalıdır, kamusal özellikler kıyı boyunca desteklenmelidir. Kıyı ile etkileşim arttırıldığı, seyir, spor ve iskele gibi alanlar su ile görsel ve kullanım seyir amaçlı kullanım arttırılmalı, kıyıya yaya akışı arttırılmalıdır. Doku içerisinde nefes alınacak küçük meydanlar, açıklıklar oluşturulmalıdır. Kıyı boyunca kesintisiz açık, yeşil kamusal alanlar yaratılmalıdır.

Bu kullanım modellerini arttırarak, Haliç'te yeni bir su medeniyeti inşa edilecektir. Kıyı yaşantısını aktifleştirerek kentin bir parçası, omurgası gibi aktif kullanımlar ile yaşayan bir tasarım modeli geliştirilmelidir. Böylece kamusal alanları kıyı odaklı dönüşümlere kavuşabilir. İnsan ile doğa arasında kopuk ilişkinin kıyıların tekrar erişime açılmasıyla sorun çözülmüş olur. Kıyıların sürekliliğinin kamusal kullanımlarla devam ettirilmeli, kesintisiz bir kullanıcı deneyimi ve sistem geliştirilmelidir. Kıyı boyunca kesintisiz bir kent deneyimi sunmak peyzajın kamusal ve toplama mekânlarıyla bütünleşecek ve sürükleyici bir model geliştirilmelidir.

Tersanenin kıyı işlevini kamusal öncelikli düşünmek, kıyı ve kenti besleyen önemli bir doku yaratır. Kıyı boyunca oluşturulacak, yeşil ve açık alanlar kullanıcıya ve kent dokusunu kullanan mahalleliye, mahalle sakinleri için bir bağ oluşturabilir.

Tersane tarihi bir dokuya sahiptir. Bu doku aynı zamanda kentin buluşma, toplanma ve festivallerine cevap veren bir kamusal açık alan olarak görülmesi faydalıdır. Bir buluşma noktasıdır, rastlaşma, buluşma ve toplanma alanları olarak görülmelidir. Geçmişte Haliç'e gerilen zincirlerden dolayı girilemezdi. Bugün dev otel zinciri firmalar İstanbul kıyılarına inşa edilmektedir ve en son zincir olarak Galataport projesinde Peninsula Oteli bu zincirlere eklenmiştir. Haliç'te benzer zincir otel ve marina projelerinin bu zincirlere eklenmesi muhtemeldir. Böyle zincir firmalar Haliç'e kurulursa, geçmişte olduğu gibi halkın tamamı Haliç'e giremeyecektir, sınıf ayrımını arttıracak tesisler yapılmamalıdır. Kadırgaların indirilip İstanbul'un fethine tanıklık eden bu bölge şenliklere, kutlamalara olanak verecek toplanma ve seyir teraslarıyla halkın belleğinde yaşatılmalıdır. Gençlerin denizcilik faaliyetlerini yerinde

öğrenecekleri bir yerdir. Tarihe dokunarak ve geleceğin bilgisinden faydalanarak denizcilik kültürünü nesilden nesile aktarma şansına kavuşulacaktır. Haliç kıyı bandı mevcut semt sakinleriyle, kullanıcıyla kavuşamaması önemli bir sorundur. Tersaneye ulaşım ve erişim bölge sakini, kullanıcı tarafından gerçekleşmemektedir. Haliç tersane bölgesi endüstri yapıları bulunduğu için korunmalı ve gelecek kuşakların anılarında yer edebilecek, alışkanlıklar kazandırabilecek kültürel aktivitelerle zenginleştirilmelidir. Mekânlar kamusal kullanım sayesinde halkın bilincinde yaşantısında hafızasında yer alabilir. Haliç Tersaneleri, kent için kültür odaklı dönüşümlerle kentin sanat ve eğitim ihtiyaçlarına cevap vereceği bir açık kent müzesi gibi kamusal odaklı hizmet etmelidir. Böylece endüstri mirasımıza sahip çıkacak kültürel bilinç gelişecektir. Kamusal alan gelecek nesillerin ihtiyaçları öngörülerek tasarlanması gereken bir alandır. Bireylerin daha sağlıklı, huzurlu alanlarda bir araya gelmeye ihtiyacı vardır.

İnsanlar günümüzde kamusal alanda bir araya gelmektedir. Her ne kadar AVM'ler popüler olsa da toplumun ortak bilincine bir katkı sağlamamaktadır. Haliç' in vinçleri, kuleleri herkesin zihninde farklılık yaratmaktadır. Kenti tersanesinden koparmak, kentin bağlamından koparmak gibi bir şeydir. Kentin ait olduğu dönemden, anıtlardan ve bağlamından koparmaktır. Bizi biz yapan bizim sahip olduğumuz mekânsal hikâye ve kimliktir. Haliç 'in barındırdığı izleri gelecek nesillere aktarmanın önemini kavranmalıdır. Bizim kentsel kimliğimiz şehrin tarihiyle var olur. Biz tarihsel, kültürel alanlarımıza sahip çıkıp, koruyamazsak bir kent bilinci oluşamayacaktır. Haliç etrafındaki duvarlardan dolayı yanından transit geçilen ve hız içinde akıp giden şehir insanı için bağ kuramadıkları bir yer haline gelir "understand" ingilizce anlamak anlamına gelir. Anlamak için durmak sakinleşmek gerekmektedir. İnsanların Haliç kıyılarında insanların durması, sakinleşmesi ve mekânı deneyimlemesi, kent deneyimi olarak kent insanın zihninde farklılık yaratacaktır. Haliç'in insanlardan kopuk olması insanların kültürel bağlarıyla iletişim kurmalarını engellemektedir. Oysa endüstri yapıları, tarihsel anıt yapıları olarak geçmişin önemli bir kanıtı olarak karşımıza çıkar ve İnsan kentin tarihiyle bağlanma şansına kavuşur.

.Haliç Tersanelerinin oluşturduğu bariyer ortadan kaldırılmalıdır. Böylece endüstri mirası herkes tarafından deneyimlenecektir. Türk denizcilik tarihinin sergilendiği, öğretildiği alanlar olmalıdır, böylece endüstri mirasımız gelecek kuşaklara aktarılması sağlanacaktır. Kültür mirasımızı, tarihimizi paylaşmak ve turizmi

canlandırmak için endüstri mekânlarını koruyarak, yerinde tasarlayarak ve yeniden canlandırarak dönüştürülmelidir. Endüstri mirasını korumak toplumun tamamı için faydalıdır. Yeniden işlev kazandırarak dönüşüm öncelikli hedef olmalıdır. Yurt dışı örneklerinde olduğu gibi yeniden işlev kazandırarak, projeler hem turizm hem de bölge halkı için kültürel bir kazanım olacaktır. Böylece kamusal bellek sürdürülebilir olacaktır. Yeniden işlev kazandırarak dönüşüm yapıldığında kullanıcı sayısının arttığı daha önce belirttiğimiz örneklerde anlatılmıştır. Böylece kente geri kazanım sağlanmıştır. Kültür ve turizm odaklı dönüşümler kent için olumlu sonuçlar vermiştir. Kültürel mirasımızı diğer nesillere aktarmak, bu mirası sürdürmek, devamlılığını sağlamak bizim görevimizdir.

BÖLÜM 6. SONUÇ

Haliç Tersanelerinin dönüşümü için yapının sahip olduğu geçmiş mirası düşünerek dönüşüm modeli geliştirmek gerekmektedir. ‘‘Sürdürülebilirlik gelişme mevcut insan ihtiyaçlarının, gelecek kuşaklara kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetini riske atmadan yani gelecek kuşakların yaşamlarına zarar vermeden bugünkü ihtiyaçlarımızı karşılayabilmektir” (Tufan ve Özel, 2018).Koruma bilincini arttırmalı gelecek nesillere kültürel mirasımızı doğru aktarıp, gelecek nesillerin belleklerinde, yaşantılarında iz bırakacak alanların oluşması sağlanır. “Anılarımız kimliklerimizin temel taşlarıdır ve insan olmanın anlamını tanımlamaya yardım ederler. Anılarımız bizi yeni durumlara doğru götüren manyetik bir pusuladır. Anılarımız yoluyla hayatta yolumuzu tayin ederiz” (Levine, 2019)

Anılar kentin hafızasını oluşturur, Kamusal alanlar kentlerin hafıza deposudur ve kamusal kullanım nesilden nesile aktarılan bir bağdır. Haliç Tersaneleri gibi endüstri mirasımızın yer aldığı yapıların kamusal öncelikle dönüşmelidir. Toplum Haliç için bir hikâye oluşturamazsa, Haliç toplumun hafızasında yer alamayacak, bağ kuramayacaktır. Mekân ile bağ kurabilmek için bir hikâye gerekmektedir. Tersane sahip olduğu geçmişiyle, geçmiş ve gelecek arasında güçlü bir hikâye barındırmaktadır. Bu hikâye toplumu bir arada tutabilecek güçlü bir atmosfer yaratmaktadır ve bu sayede toplum ile mekân ilişkiye girmeye, bağ kurmayı sağlayabilmektedir. İnsan geçmişiyle bağ kurar, bu bağ onu diğer toplumlardan ayıran kollektif bilincin oluşmasını sağlamaktadır. Böylece toplum Haliç Tersanelerindeki mekânlar ile bağ kuracakları alanlar yaratılacaktır. Geçmişin izlerini gelecek nesillere aktarılacak, liman iskele ve su sporları gibi aktivitelerle kopuk olan su kıyı ilişkisini tekrar canlanacaktır. Haliç için bir su medeniyeti inşa edilecektir. Kıyı boyunca sürekliliği sağlanan açık ve yeşil kamusal alanlar tasarlanmalıdır ve açık kamusal ve yeşil alanların sürekliliğini destekleyen çözümler üretilmelidir. Dünyada başarılı kıyı dönüşüm projeleri yapılmıştır. Bu projelerde başarı kamu ve özel sektör işbirliği ile denetlenebilen, projeye dâhil olunabilen ve plan dâhilinde olmasıdır. Kamu özel sektör projede ortak olmalı ve karma kullanım yaratılmalıdır böylece farklı kullanıcılar kıyılardan faydalanacaklardır.

(Haliçport Yat Limanı Ve Kompleksi), endüstri mirasımız olan tersanelere yapılacak olması ve tüketim alışkanlıklarını destekleyen yapılar inşa etmesi projenin başarısız yanı olarak değerlendirilmektedir. Haliç sahip olduğu endüstri mirasını, taşıdığı kültürel mirası koruyarak dönüştürülmelidir. Haliç'i sadece arsa gibi görmek yanlıştır. Neo liberal ekonominin bakışıyla kültürel mirasımıza otel, AVM ve marina gibi tüketim alışkanlıklarını destekleyen projeler ekonomik kazanç getirse de, endüstri tarihimize zarar verecektir. Marina, otel gibi yapılara halkın tamamı giremeyecek ve halk bu dönüşümden tam anlamıyla fayda sağlayamayacaktır. Oysa kıyı kullanımı bütün halk için olmalıdır. Haliçport projesi getireceği istihdam ve turistik gelir elde edecek olması, projenin en olumlu yanıdır. Haliç Tersanelerini ve endüstri mirasını koruyan, semt ile kıyıları suyla buluşturan, kamusal öncelikle ve kültürel aktivitelerle müze, eğitim ve bilimsel aktiviteler ile düşünülen bir model yaratılmalıdır. Haliç kıyı yaşantısını, deniz yaşantısının kültürünü besleyecek, geliştirecek şekilde örgütlenmelidir. Geçmiş ve gelecek nesillerin bağ kuracağı alanlar yaratılmalıdır. Kamusal alanlar kentlerin hafıza deposudur ve kamusal kullanım nesilden nesile aktarılan bir bağdır. Kamusal alan kullanımları yaşanabilir, sürdürülebilir kıyılar yaratmaktadır. Haliçport projesi kamuya kapalı olması proje detayları konusunda kimsenin bilgi sahibi olmaması bir sorundur. Haliçport'un yapılacağı endüstri mirası olan tesislerin dönüşüm projesinde, halkın tamamını kapsayacak bir proje geliştirilememesi projenin en olumsuz yanıdır. Haliç'i turizm odaklı aktivitelerle dönüştürmek bölgeye ekonomik katkı yapacağı projenin kazançları arasında değerlendirilmektedir. Dünyada yapılan kıyı dönüşümlerinde turizm faaliyetlerine yer vermek projeye ekonomik getiri sağlamaktadır. Haliç eşsiz tarihi mirasıyla dünya üzerinde rakipsiz konumdadır. Bu eşsiz mekân kültür faaliyetleriyle zenginleştirilip kamu ve turizmin kullanacağı alanlara dönüşmesi, ekonomik, kültürel ve bölge halkı için önemli bir geri kazanım sağlayacaktır.

Kent insanı için geçmişiyle, kökleriyle bağlanacakları kıyılar ile halk tekrar kavuşmalıdır. Su ile kamusal alan ile kültürel davranış modellerinin geliştirebileceği, öğrenebileceği alanlara ihtiyaç vardır. Kıyıların kamuya açılması toplumun faydası için iyidir. Haliç Tersaneleri dönüştürülürken daha çok kamu yararı gözetilmelidir.

Haliçport projesi uygulandığı zaman yapılacak olan özel işletmeler Haliç'i belirli bir saatte açma ve kapatma yetkisine sahip olup, alana erişimi kısıtlama imkânı doğacaktır. Oysa kamusal alana günün her saati ulaşılabilir olması ve kıyıları sürekliliğini tehdit eden bir durum oluşacaktır.

. Haliç son yüzyılda önemli ve hızlı bir dönüşüm içindedir. 1960 sonrası dünyada kıyılar önemli birer turizm noktası haline geldi ve bu Haliç için dönüşüm projelerinin cazibe merkezi haline gelmesinin yolunu açmıştır. 2006 yılında İstanbul metropoliten raporuna göre Haliç "Kültür Havzası" ilan edildi. Böylece sanayi tesisleri kültürel odaklı dönüşüm modelinin önü açılmıştır. Endüstri tesisleri kentle yeni bir iletişim kurma ve gelecek kuşakların anı ve belleklerinde yer edinme şansına kavuşmuştur. Beyoğlu bölgesi ticaret, turizm ve kültür odaklı bir dönüşüm içinde ve bu bölge Haliç Tersanesini besleyecek olan bir kültürel projelerin yapıldığı bir alan olarak belirmektedir. Haliç son on yıllarda kentli ve turist için önemli bir cazibe noktası ve kültürel dönüşümlerin odak noktası konumundadır. Planlı, kamu özel işbirliği ve kullanıcı odaklı dönüşüm yolu ile dönüşüm sürecini tamamlanmalıdır. Kültürel miras evrenseldir ve kültürel mirasın korunması kentin tamamı için zorunluluktur, kültürel miras kentin önemli bir dokusunu oluşturmaktadır, doku zamanla onu besleyen bitişik bölgelerle bağ kurmaktadır. Bu kent parçasını bağlamından bağımsız dönüştürmek bölgenin sahip olduğu kimliğe zarar verecektir. Haliç'in çok katmanlı tarihi dokusu, kıyıları kentin ihtiyaç duyduğu kamusal ve yeşil alanlarla yeniden işlev kazandırarak kente kazandırılması kentin kültür, turizm ve rekreasyon açısından zenginleştirmesi kent yaşamına oldukça zenginlik katacaktır. Haliç bölgesinde yaşanan başarılı kültür odaklı dönüşümlere Haliç Tersanesi de eklenebilir. Böylece kentin içinde nefes alacak, toplanılacak ve kültür sanat faaliyetlerinin olduğu kamusal alanlar yaratılarak herkesin faydalanacağı alanlar yaratılacaktır. Dünyada yapılan projelerde % 25 yeşil alan ayırmak kent içinde ısı adalarının oluşmasını engellemektedir. Kıyı promenand geliştirilerek kesintisiz kıyıda bir ulaşım sağlanmalıdır. Böylece bir omurgaya bağlanabilecek açık, yeşil kamusal alanlar ile bağlanan bir sistem oluşacaktır. İskeleler ile yayalar daha fazla kıyı ile iletişim sağlamalı balık tutma, yüzme, seyir ve kano kürek gibi su sporlarının yapılabileceği alanlar yaratılmalıdır. Böylece su ile kent arasındaki iletişimi arttıracak, kent yaşamını zenginleştirecek ve kıyı boyunca kesintisiz bir kamusal kullanımlarla zenginleştirilmiş bir kıyı tasarımı yapılmalıdır. Kolay erişilebilir

kıyılar ile gündelik hayat içinde kullanım alışkanlıklarının gelişeceği meydan, toplanma yerleri ile 7/24 canlı kamusal alanlar oluşacaktır. Haliç Tersanesi tezde bahsedilen kamusal alan, kıyı ve endüstri tesislerin dönüşüm yeri olarak bütün alanlara cevap vermektedir. Bir daha inşa edemeyeceğimiz eşsiz endüstri mirasımızı çok dikkatli, planlı ve herkesin ortak fikirlerine, ihtiyaçlarına cevap verecek bir formül geliştirmelidir. İki kıtanın arasında, iki yakası bir araya gelmeyen İstanbul ve Haliç kıyıları. Özel sektör ve bölge halkının bir araya geldiği, kamusal öncelikle turizm odaklı dönüşümün ortak bir noktada buluşacağı tasarımlar yaratılmalıdır. Kıyıların halk ile tekrar kavuşacağı bir model doğrultusunda gelişmesi, dönüşmesi dileğiyle.

KAYNAKÇA

Alp, İ. (2005). *Kentsel Dönüşüm- Kentsel Mekanın Yeniden Üretilmesi Sürecinde Yönetişim ve Uygulama Araçları,(*Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul:M.S.G.S.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ataöv, A ve Osmay, S. (2007). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yönetimsel Bir Yaklaşım. *Metu JFA*, 57-82.

Arendt, H. (2018). *İnsanlık Durumu.* İstanbul: iletişim.

Assmann, J. (2018). *Kültürel Bellek:Eski Yüksek Kültürlerde Yazı,Hatırlama ve Politik Kimlik.* İstanbul: Ayrıntı.

Auton, M. (2015). *Selected Design Guidelines For Urban Waterfront Redevelopment: A Study Of The South Boston Waterfront.* Chapel Hill: North Caroline.

Aydoğan, H. (2019). *Mimari Tasarım Süreci İçin Bir Kamusallık Değerlendirme Modeli Önerisi: Haliç Tersanesi Örneği,*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bilgin, İ ve Erkol, İ. (2013). *Metropol Ve Mimarlık III:Liman Kentleri Amsterdam Barcelona Hamburg.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Behar, D ve İslam, T. (2006). *İstanbul'da "Soylulaştırma" :Eski Kentin Yeni Sahipleri.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bozdoğan, S. (2015). *Modernizm ve Ulusun İnşası,ERKEN CUMHURİYET TÜRKİYESİ'NDE MİMARİ KÜLTÜR.* İstanbul: Metis.

Bumin, K. (2016). *Demokrasi Arayışında Kent.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Corcuff, P. (2009). *Bireycilik Sorunu.* İstanbul: Versusu.

Çelikyay, H. (2017). *Kamusal Alanların Mekansal Organizasyonu,Kent İmgelerinin Kamusal Alanı Tariflemedeki Rolü, s:19-37, Ed. Çelikyay.* Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.

Demirci, A. Kara, F. Kocaman, S. (2008). *ŞEHİR COĞRAFYASI AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA:İSTANBUL'UN AÇIK REKREASYON ALANLARININDEĞERLENDİRİLMESİ. Marmara Coğrafya Dergisi*, 76-95.

Doğan, D. (2006). *Kıyı Alanlarında Kentsel Dönüşüm Çalışmaları Ve İstanbul Örneği,* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:İ.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Elhan, S. (2009). *"Kentsel Bellek Bağlamında Sanayi Mirasının Değerlendirilmesi:İstanbul Haliç Örneği",*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul:İstanbul Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Engingöz, H. (2008). *İstanbul Avrupa Kültür Başkentliği Bağlamında Haliç Kültür Havzasının Kamusal Mekan Olarak Geri Kazanımı,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul: T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Kentsel Tasarım Programı.

Gökgür, P. (2017). *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri.* İstanbul: Bağlam .

Gür, G. (2015). *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması Ve Kavramsal Bir Model Önerisi:Bursa Doğanbey Örneği.* Bursa: Nilüfer Belediyesi.

Gürel, N. (2008). *"Çağdaş İkon Yapıların Kentsel Yenileme Süreçlerindeki Yeri;İspanya Örneği Bilbao Ve Valencia Kentleri",*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Habermas, J. (2017). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Hakim, A. R. (2018). The Principle Of Waterfront Design As A Basic of Development Taman Hiburan Pantai(THP) Kenjeran Surabaya. *International Journal of Education and Research*, 279-290.

Harvey, D. (2015). *Asi Şehirler:Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru.* İstanbul: Metis.

Harvey, D. (2017). *Kent Deneyimi.* İstanbul: Sel.

Hazar, A. (1999). *Turizm İşletmelerinde Animasyon :Rekreasyon, animasyon Teorisi ve Uygulamalı Animasyon Etkinlikleri.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Hicter, M. (1964). *Boş Zamanları Değerlendirme Politikası:Boş Zamanları Değerlendirme Semineri.* istanbul: İsmail Akgün Matbaası.

İlhan, B. (2012). *Toplumsal Yarar Odaklı Kıyı Canlandırmaya İlişkin Kavramsal Bir Ajanda Ve İstanbulÖrneğinde Türkiye Üzerine Değerlendirmeler.* (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi,Fen BilimleriEnstitüsü.

İmren, M. Z. Canaran, C. Gürün, B. A. Özyörük, E. (2020). *Suyun İzinde_24196_ Haliç Rapor.İstanbul Senin Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması.* İstanbul: İBB.

İnaçlı, H. (2017). *Kağıthane İlçesindeki Kentsel Dönüşüm Kapsamında Sanayi Alanlarının Dönüşümü Konusunda "Kağıthane Ofispark" Projesinin İrdelenmesi,* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul:İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı

İpek, E. (2019). *Kıyı Alanlarındaki Sanayi Ve Depolama Alanlarında Kentsel Yenileme Kültür Endüstrisinin Rolü:İstanbul Haliç Üzerinde Bir İnceleme,*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:İstanbul Aydın Üniversitesi.Fen Bilimleri.

Karadağ, A. (2014). Türkiye'de Kentsel dönüşüm Politikaları Ve Uygulamaları Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler: İzmir Örneği. *EgeCoğrafya Dergisi*, 41-57.

Kariptaş, F. S. (2015). Endüstriyel Mirasın Kentlerdeki Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi. *ISBS*, 512-516.

Kaya, G. (2014). *Kentleşmenin Toplumsal Boyutları Adıyama Örneği.* Ankara: Ütopya.

Kaya, S. (2018). Heidegger'de Varlığın Açığa Çıkarılmasında Dil ve Geleneğin Rolü. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 199-226.

Keleş, R. (1983). *Türkiye'de Şehirleşme,Konut ve Gecekondu.* İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Keleş, R. (2017). *Kentleşme Politikası.* Ankara: İmge Kitabevi.

Keskinok, H. Ç. (2012). *Kentlerde Kamusal Mekânların Üretilmesi Sorunu: BAĞLAMINI YİTİREN KENTLER. Mimarlık.*

Kocabaş, A. (2006). *Kentsel Dönüşüm(Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi Ve Türkiye'deki Beklentiler* . İstanbul: Literatür.

Köksal, G. (2005). *İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma Ve Yeniden kullanım Öneriler,* (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul:İstanbul Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Köksal, G ve Ahunbay, Z. (2006). *İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma Ve Yeniden Kullanım Önerileri. İtü dergisi*, 125-136.

Köseoğlu, F. G. (2010). *Haliç'te;Kültğr Endüstrilerinin Yer Seçimi, Kümelenme Eğilimi Ve Kentsel Yenileşme İle Kültür Endüstrileri Arasındaki Etkileşim,*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:İstanbul Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Lefebvre, H. (2016). *Mekânın Üretimi.* İstanbul: Sel.

Lefebvre, H. (2018). *Şehir Hakkı.* İstanbul: Sel.

Levine, P. (2019). *Travma ve Anı: Zihin Ve Bedende Yaşayan Geçmişin İzini Sürmek.* istanbul: Butik Yayıncılık.

Lynch, K. (2016). *Kent İmgesi.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Osmanoğlu, D. E. (2015). Üniversite Öğrencilerinin İçme Nedenleri ve Madde Bağımlılığından Korunma Öz-Yeterlik Davranışlarının Belirlenmesi Ve İçme Nedenlerine Dair Görüşleri. *Dergi Park*, 179-203.

Özdemir,A.D. Özden,P.P. Turgut, S.R (2005). *Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozumu İstanbul 2004.* İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları.

Özbek, İ. E. (2017). *Mahalle:Yeni Bir Paradigma Mümkün Mü?* İstanbul: Tuti Kitap.

Özden, P. P. (2000). *Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rölü Üzerine Düşünceler Ve İstanbul Örneği. İstanbul Üniversitesi.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No23-24*, 155-170.

Özen, E. S. (2014). *Liman Kentlerinde Koruma ve Yaşatma Prensipleriyle Değerlendirilen Gemi İnşa Endüstrisi Yapıları: Tersane-i Amire Üzerine Yeni Bir Seneryo "Haliç Tersanesi Bilinç Platformu".*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:T.C Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özer, M. N. (2017). *Kamusal Alanların Mekansal Organizasyonu: Kamusal Mekanda Kentsel Tasarım Rehberlerinin Etkinliği Üzerine Düşünceler.* Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.

Özten, E. (2012). *Tarihi Konut Yapılarını Ve Alanlarını Korumanın ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi-Galata Örneği,*(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:İstanbul Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Sennett, R. (2016). *Kamusal İnsanın Çöküşü.* İstanbul: Ayrıntı.

Şişman,A ve Kibaroğlu, D . (1992). Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası* (s. 1-9). ordu: odtü.

Tanyeli, U. (2000). Kamusal Mekan Özel Mekan:Türkiye'de Bir Kavram Çiftinin İcadı. *Arredanento*, 58-64.

Tekeli, İ. Güöksüz, İ. Okyay, T. (1976). *Gecekondulu Dolmuşlu İşportalı Şehir.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Tekeli, İ. (2013). *İstanbul'un Planlamasının Ve Gelişmesinin Öyküsü.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tufan, M. Z ve Özel, C. (2018). Sürdürülebilirlik Kavramı Ve Yapı Malzemeleri İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri. *Uluslararsı Sürdürülebilir Mühendislik ve Teknoloji Dergisi*, 9-13.

(TOKİ), T. B. (2011). *Gecekondu Dönüşüm Kentsel Yenileme Projeleri.* Ankara: T.C Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ).

Tonnies, F. (2020). *Cemaat ve Cemiyet: Saf Sosyolojinin Temel Kavramları.* İstanbul: Ötüken.

Türkmen, G. N. (2020). *Heideger: Fenomenolojik Bir Problem Olarak Dil*. *Düşünme Dergisi*, 1-12.

Yerliyurt, B. (2008). *"Kentsel Kıyı Alanlarında Yer Alan Sanayi Bölgelerinde Dönüşüm Stratejilerinin Değerlendirilmesi;Haliç-Tersaneler Bölgesi",*(Yayınlanmış Doktora Tezi).İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yıldız. R, Şenlier, R, Güzel, B. İ. (2015). Sustainable Urban Design Guidelines For Waterfront Developments. *2. Sustainable Building Symposium* (s. 487-494). Ankara: ISBS.

Yıldız, A. (2007). *Türkiye'de Denizciliğin Tarihi*. *Mühendi ve Makina*, 23-47.

İnternet Kaynakları.

Akkuş, T. (2019, 11 23). *Kirpi İkilemi (Donmuş Kirpi Kuramı)*. 02 11, 2020 tarihinde https://www.tolgaakkus.com/2019/11/kirpi-ikilemi/. adresinden alındı

Bayhan, B. (2013, 06 26). *Haliç Tersanesi AVM ve Otel Oluyor.* 10 15, 2019 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/haber/halic-tersanesi-avm-ve-otel-oluyor/ adresinden alındı

Haliç Yat Limanı Ve Kompleksi-Mimarlar Odası İstanbul. (2021, 08 22). 08 30, 2021 tarihindemimarist:http://www.mimarist.org/calisma_raporlari/42_donem/9_10_HalicYatLimani.pdf adresinden alındı

Hikmet, N. (2021, 08 24). *YAŞAMAK BİR AĞAÇ GİBİ TEK VE HÜR VE BİR ORMAN GİBİ KARDEŞÇESİNE*. 08 23, 2021 tarihinde *https://www.nazimhikmet.org.tr/yasamak-bir-agac-gibi-tek-ve-hur-ve-bir-orman-gibi-kardescesine/*. tarihinde Nazım Hikmet Kültür Ve Sanat Vakfı,. adresinden alındı

Karabaş, B. (2008, 11 10). *Ortak Amacımız, Kentsel Kaliteye Ulaşmak.Jürgen Bruns-Berentelg ve Ruhr Bölgesel Geliştirme Ajansı Metropoleruhr GmbH Proje Yöneticisi Michael Schwarze-Rodrian'la HafenCity ve liman dönüşümleri konusunda bir söyleşi gerçekleştirdik.* 09 13, 2019 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/soylesi/ortak-amacimiz-kentsel-kaliteye-ulasmak/ adresinden alındı

Karakoç, N. (2020, 07 14). *2. Ödül (7. Bölge), İstanbul Senin, Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması.İstanbul'u Düşünmek Haliç'i Düşünmek.* 09 21, 2020 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/proje/2-odul-7-bolge-istanbul-senin-halic-kiyilari-tasarim-yarismasi/ adresinden alındı

Karakoç, N. (2020, 07 21). *3. Ödül (7. Bölge), İstanbul Senin, Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması.* 09 21, 2020 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/proje/3-odul-7-bolge-istanbul-senin-halic-kiyilari-tasarim-yarismasi/ adresinden alındı

MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ. (1983, 07 21). 09 20, 2020 tarihinde T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 adresinden alındı

Osmanoğlu, Ö. (2017, 12). *Hafıza ve Hatırlama: Aristoteles, Çağdaş Psikoloji ve Freud.* 10 15, 2019 tarihinde Researchgate: https://www.researchgate.net/publication/342282588_Hafiza_ve_Hatirlama_Aristoteles_Cagdas_Psikoloji_ve_Freud adresinden alındı

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul II Numaralı Kültür varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (07.04.2017, 04 07). 10 15, 2020 tarihinde korumakurullari: https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/53443,5332-b-916-1.pdf?0 adresinden alındı

Tüysüz, S. Sınmaz, S. Alpertong, M. Z. (2021, 01 11). *1. Ödül (7. Bölge), İstanbul Senin, Haliç Kıyıları Tasarım Yarışması. Proje Raporu.* 05 10, 2021 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/proje/1-odul-7-bolge-istanbul-senin-halic-kiyilari-tasarim-yarismasi/ adresinden alındı

https://www.sozluk.gov.tr/

Gazete Kaynakları.

Öz, M. (2019, 11 3). Yalnızlık Vücuda Gelince. *Yalnızlık Vücuda Gelince*. İstanbul, Türkiye: Hürriyet Gazetesi.